

¿**דִּיטָן שְׁפַלְאָד**?

יידישער וויסנשאפטליךער
איןסטיטוט – ייִוואָן
1048 פֿינְקְטַע עווענְזַע
ניִוִּיאֶרְקַ, נְזֵי

ז' שורנאל פאר די פראָבלעמען בפּוֹן דער יידישער פֿלְלַ-שְׁפָרָאַד

אַיִלָּה אַלְפָה

יודל מארק

ש למַה נָאכֶל
דִיְפָעָרְנְצְּזִירְוָג פָּן יִדִישׁ עֲדַיְלָעַקְטָן
אֵין אַיִן פָּונְקָט 46

י. טשרניאק ידישע שפֿריכווערטער 51

ח' ימים שעס קיון
א ביסל טערמינגאלאגיען קון שטעהPURMOAD
אין גראדנע 59

מע שרייבט אונדו 61

שאלות אוזן תשובה 63

באנד XXV, נומ' 2

עפטע מעבר 1965

שטריכן פון ואצביי בוי שלום-עליכםען

פון יודל מארך

א. טאקע ווי דאס פאלק רעדט?

ניט וועגן אלץ לאוט זיך געבן א קורצע פארמל. אודאי ניט וועגן שלום-עליכם לשון. וועגן שלום-עליכם שפראך איז מגעלען. איזו ניטיק א גרייס בוך, וואס דערויביל האטעס נאך קיניגער ניט אנטגעריבן, האטעס ווערט באלאד טופציך יאך נאך ווין פטריה. פאראן גאר א צאל פרט-ארבעטוי איזו א שיעור אונט-אורחאדייקע ארכיסזאגונגגען ביטם שריבן וועגן דעם קינסטלערס וועריך.

ס'אייז אנטגונגגען צו זאגן או שלום-עליכם שפראך — נו, דאס איז די עכטט פאלק שפראך. אבער וואס זאגט מען אונדויז מיט דעם פאלק איזו א בייז גאר קאמפליצירטער באנרגה, אונז אלילין ניט איסשעפּן. ס'אייז בפּוירוש א טוות צו מיינגען או שלום-עליכם לשון איז די שפראך פון ווין באלייכטן עמְרִיךְיה, איזו זי איז די געתרטיע אפשפּיגולונג פון דעם לשון וואס עס האט געניצט דער ייד פון וואכעדייקן מיטוואך. האט עמעצער באגענט א יידיש ינגעלע פון איז עריך זיבן בי צען יאדר וואס רעדט איזו ווי מאטל פּויסע דעם חונסן און א סד זינגען געווען יידישע הארעפּאשניעס וואס זינגען מסוגל זיך צו דערהייכן צו טבּהיס לשונן דאס איגענע קענט איר פּערעגן וועגן די יידענעס מיט זייר מענה-לשון, וועגן די מוקעלרים און קאמיוואיזאשאָרֶן, פּמעט וועגן אלע פּאַרְשִׁינְגְּעָן איז דער גרויסער גאלעריע טיפּון און געשטאלטן. איזן קאנקרעטט דוגמא: מיר האבן נאך ליינערס וואס זינגען געפּאָרֶן מיט יידישע בעליך-עגלות, געשמעטט מיט זי, געהערט מעשיות פון זי — האבן זי טאקע געהערט איזו עשירותדייקן לשון ווי איז דעם בעליך-עגלחשן מאנגאלאג «קײַן עַיְן-הָרָעַ?»

האט טאקע שלום-עליכם געשרבּין איזו ווי דאס פּאלק זיננס האט גערעדט? יא איז נוין. דער יסוד, דער רוי-מאטעריאָל איז א פּאַלְקִישָׁעַר, האט אויך ניט איז גאנצָן, אבער די אויספּוֹרָעָמָונָג פון אט דעם רויישטאָר איז שוין גאר א יחידייש קינסטלערישע. ס'אייז ניט בלוייז פּאָרָאן דער שטענדיקער נוּך משלו

¹ אפּן שפּראָכְּרָאנְט, קייעו 1939, נומֿר 4, מיט אַרְבָּעָטן פּוּן ע. ס'לום-עליכם און די יידישע ליטעראָרְשָׁע שפּראָךְ; ח. לוייצער, «ההמָר איז שלום-עליכם שפּראָךְ», מ. מיזדאָנסקי, «חוּבָּן דעם עפּיטעט בע שלום-עליכםען», ע. ספּיוֹזָק, «אייזאָם איזו ווערטל איז שלום-עליכם שפּראָךְ», ר. לענגער, «איינְסָאנְצָאָגְּעָלְסְטִילְסְטִישָׁע באָנוּנְדְּרָקִין» פּוּן שלום-עליכם שפּראָךְ; מ. שאָפּירָאַ, «בָּאוּנוּנְדְּרָקִין פּוּן דעם ואצביי איז דער יידישער פּאַלְקִישָׁעַר לוּט דער שפּראָךְ פּוּן שלום-עליכם פּערָטָאנְזָוּן», מ. שלומָאן, «הָרָם נִיט שלום-עליכם דער פּאַגְּנְטִישְׁ-דִּיאָלְקָטָאָלְגִּישְׁרָאָלְגָּוּנְגָּן פּוּן יִדְישָׁ».

פָּוֹן דַּעַם גַּעֲנִיאָלָן בְּעַלְ-לְשׁוֹן וּוָאָס אֵיז גַּלְיַכְצִיטִיק דַּעַר גַּרְעֶսְטָר זַעֲמָלָעַ
פָּוֹן פָּאַלְקָס-עַשְׂירָתוֹן — עַס בָּאַקְוּמָט זַיְד אַנְבִּי גַּעֲקָבָטָם. וּוָאָס דַּעַר רַעֲצָעָפֶט
פָּאָר דַּעַם אֵיז פָּאַרְבְּלִיבָּן שְׁלוּם-עַלְיכָמָס פְּרִיוֹזָאַטָּעָר סָוד. אֵיז שְׁלוּם-עַלְיכָמָס
שְׁפָרָאָךְ פָּאַלְקָשְׁפָּרָאָךְ? יָא, פָּוֹן אַ פָּאַלְקָ וּוָאָס באַשְׁתִּיטִיךְ פָּוֹן שְׁלוּם-עַלְיכָמָס אָז
פָּוֹן שְׁלוּם-עַלְיכָמָלָעַ. סָאיְזָ פָּאַלְקָשְׁפָּרָאָךְ פָּוֹן אַ בָּאוֹנוֹדָעָרָעָד מְדֻרָּה, מַעַ קָעַן
וְאַגָּן אַ פָּאַלְקָשְׁפָּרָאָךְ שֶׁמְעַלָּה. אֵין דַּעַר בְּחִינָּה פָּוֹן אַ בָּאַשְׁטָעַנְדִּיקָן יְוִם-טוֹבָדִיקָן
שְׁפָרָאָכָטָאנָץ.

אונן אויב שווין יא רעדן וועגן אופשיגלוונג פון דעם עצמן, אומגעעןעלשלטן לשון פון פשוטע יידן, טא זאל מען האבן אין זיגען או דער שפיגל שלום-עליכם איז ניט קיין פלאכער, נאָר אַדער אָן אַדְּיִנְגָּעָבָוּגָעָנָר אַדְּרָאָרָוּסִ-געְבוֹגָעָנָר, אָן דערְבֵּי אַיְזָן דִּיאָמָּס פָּוּן אַרְתִּינְבִּיגְגָּי אַדְּרָאָרָוּסִיְגָּגָוְאָקְלְדִּיקָאָן אָוּמְבָּאָשְׁטָעָנְדִּיקָ, אָט דָּאָכָּט וֵיךְ כְּמַעַט רְעַלְיִיסְטִישָׁ אָן אָט גָּאָר פָּאָרְדְּרִיטִיְגָּרְאָטְעָסָק. דִּי בָּאַלְיְבָטָע פָּאָרָעָם, דָּעַר מָאנְגָּלָאָגָּה, גִּיטִּי גִּינְצִיקְסְּטוּעָ גַּעֲלָגְנָהִיט פָּאָר דָּעַר סְעִירָע סְטִילְיוֹרְנוֹגָעָן, פָּאָר אָזִי פְּלִילְגָּלְגְּלִילִים אַיְן לְשׁוֹן, אַיְן שְׁלֹם-עליכם שְׁפָרָאָךְ פְּלִילְגָּעָשְׁטָאָלְטִיקָ, פְּלִילְפְּנוּמִידִיק — אָן דָּאָךְ גְּלִיבְצִיטִיק מִיטָּן פָּאָרְבִּיקִ-שְׁתָּעַמְפָּלָעָ פָּוּן אַתְּמִיצְתִּדְקָעָר, חַנְעָוְדוּקָעָר פָּאָלְקָסְטִימְלָעְכִּיקִיט, וּזְאָס זִי גִּינְטִיקֶט יַד אַיְן אַטְּפָּוּן אַנְאָלִין.

א ווערטעלע צו זאגן 'שלום-עליכם שפראך?' מע דארך אפוגען א גאנץ לעבן זי צו אגאליזירן פדבעי מיט איר ווערטער-עישורות. מיט איר אידייאמאטיק,

² דעם קאמפ פאר דעם האט שווין זער יונגער שלום-עליכם אונגעהיין אין זיין יודישע פולקס-ביבליופתען, קייעו מרטה (1888), אונגעטרן טעטהדזיגים ס. ביכערלודעסער. ס/חוורט אונט ציטירט זיין אונחינו דעם אידיעם זינגעס בערכאחויסטען, אין זער הקומה צו יענעטס ווערטיזילונג אוגערעקס: "האָס קען זיין ערעלעכער אוּן פשוטער, אוּן געיזנטער, אוּן חנעהַ"

מיט אירע פארשידנדיקע נסחאות, מיט איר פאלקסטימלעכקייט אונז יהידישקייט, מיט איר עמד'דיקיט אונז איבער'עמד'דיקיט. מיט איר קינדרשער פשטו, אונז מיט איר בת-מלפה-זוניגער.

ווער האט כוחות אויף דעם אלען זיך צו פארמעסטען דא וווײטער איז די אויגאנבע גאנץ באגרענצעטע און א באשידענע: עפער צו לעדרנען פון שלום-עליכם סינטאקם, אroiסצ'היבן נאר עטלעכע שטריכן פון דעם אצנ'-געבי ביי שלום-עליכמען, אונטערשטראיכן און צוּרטאָגן דעם לײַענער איזוינס וואָס קען אים זיין ניצלער, ווארעם דאס קען באָרדעריןן פון פֿאָרדרֿיעַנְישַׁן, פון ניט גענגוג יידישלעכע מוסטערן, גענומען פון פֿרֶעְמֶדֶע גראָמאָטיקעס. וואָס שׂוֹאָכָּעָר עס ווּרט יִדְעַשׁ גַּעֲרֻעְתְּקִיִּים — אלֵין אַ גַּרְעַסְעַרְעַס סְפָּהָה ווּרט דער פֿרֶעְמֶדֶע סְפִּינְטָאָקָם.

אוון נאך אלע באווארענישן אוון אַרְוָמְרָעֵדְעַנְשָׁן ווייסֶן מִיר דָאָךְ אַלְעָ אָזְ בְּדִי צֹו דָעֲרַגְיוֹן ווי 'זָס פְּאַלְקָה' האט גַעֲרַדְתָן. דָאָלָעַן מִיר לְעַרְנָעַן בְּבִי שְׁלוֹם שלִימְבָּגְזִין.

ב. ארויסהייב ווי א נארמאלע קאנפטרויקצייע

מע קען קומען מיט א טעהה: אויב מע געפינט בעי שלום-עליכםען דעם
אַדער יונעט אָרִיךְבּוֹ פָּוֹן אַזְּ, אַיְן דערלָן נָאֵךְ נִיט גַּעֲדרוֹגֶעָן אָזְּ דָעֵר שְׂרִיבָעֶר
גּוֹפָא הָאָט עַס אַגְּנוּבָמָעָן וַיְיָ אַנְּרָמָעָה, הָאָט עַס 'גַּטְגָּעָהִיסְּ', וַיְיָ עַס אַיְן דָעֵר
שְׁפָאַרְשְׁפָּרִיטָעָר אַוְיסְדָּרָק דָא אַיְן אַמְּרָיקָעָ, עַר הָאָט דָאָךְ גַּעֲוָאַלְטָ רְעַדְןָ מִיטָּן
לְשֻׁוֹן פָּוֹן וַיְנַעַּט פָּאַרְשְׁוִינְעָן: עַר הָאָט דָאָךְ זַיְיָ אַיְמָיטִירָט. אַיְן עַרְשָׁתָבָן, אַיְן
לִילְיָעָט זַיְד אַרְבָּיָן אַיְן שְׁלָוָם-עַלְיכָמָעָן אַיְן גַּאֲרָבִיטָ שְׁוֹועָר צַו דָעָרְגִּין וַוָּסָע
אַרְבִּינְגְּגָנוּנוּמָעָן, אַרְבִּינְגְּגָעוּבָט אַיְן אַרְבִּינְגְּגָלִידָעָט אַיְן זַיְן לְשֻׁוֹן. אַיְן צְוִוִּיטָנָס,
כָּדי מְאַקְעַ נִיט גַּעֲשְׁטוּרְיכָלֶט צַו וּוֹרָעָן אַיְן דָאָס וַיְיַעַרְדִּיקָע גַּעֲבוֹתָ נִיט אַוִּיךְ
צַו מְאַל אַיְיךְ גַּרְאַטְעָסְקָע מְאַנְּגָלָאָגָן, נָאֵךְ אוֹרִיךְ דִּי וּוֹרָעָק וַוָּסָע שְׁלָוָם-עַלְיכָם
הָאָט זַיְכָּעֵר גַּעֲזָרָגָט וּזְוֹן זַיְעַר לְשֻׁוֹן אַיְן דָעֵר אַיְיךְ דָעֵר אַיְגְּנָאָרְטִיקָעָר
אוֹטָאַבְּאַגְּרָאַכְּיָע פָּוֹנוּס יָאָרִיךְ. דָאַרְטָן רְעַדְתָּ דָאָךְ דָעֵר שְׂרִיבָעֶר בְּלִי שָׁוֹם סְפָּק
אוֹרְאוֹף זַיְן אַיְגְּנָעֵר שְׁפָרָאָה; דָאַרְטָן נִיצְטָעָר דָאָךְ דָעֵר שְׂרִיבָעֶר בְּלִי שָׁוֹם סְפָּק
כְּבָדָאַקְטָעֵיְיוֹרָן עַמְּצָעָן אַזְּ אַנְּדָעָן, וַיְנַעַּט אַפְּרָשָׁוֹן. אַוְמָעָטָם וּזְוֹעָרָט
וַיְוַיְטָעָר נִיט אַגְּנוּזָוֹן דָאָס וּוֹרָעָק בַּאֲטִיטָעָת עַס אַזְּ דָעֵר זַעְץ אַיְן גַּעֲנוּמָעָן מְאַקְעַ
פָּוֹן דָעֵם וַיְכִתְקִסְּטָן פְּרָאָזְעָמוֹסְטָעָר בְּלִשְׁוֹן נְסָתָר — פָּוֹנוּס יָאָרִיךְ. לִיתְחַרְשָׁת
וַיְתַהְרֵר עַז וַשְּׁאַלְעָוָותָמָעָן דָא נִיט קִין דָזְגָמָותָ, בְּקוֹרֶת דָאַרְטָן וּזְוֹעָרָט
סְפָּקָהָמָע אַזְּ אַיְגְּנוּזָנְגָנְגָעָן.

“אין יידיש איי דער וווערטער-סדר אין זיינר א גרויסער מס א געגעבענער, פון שטאנדפונקט פון דעם רידער ... דער יידישער וווערטער-סדר קען אַנְגערוֹן ווערן א געבעגענער³. די לשנות וואס האבן א סד און פאָרשיידניךע ענדונגנען פון ביגאלן, ווי די סלאוישע שפראָן למשל, מעגן זיך טרייער באָגײַן מיט דעם סדר וווערטער אין א זאַז ווי יענק וואס זייןצען געבעיט מערכ

ב' ז' שפרמן יודען זען

אנאליטיש. אבער דער יידישער וווערטער-סדר איזו מער געבענדן אויך ווי איזן דיבטש, אין פֿראָגְזִיּוּש אַדְעָר עֲנֵגְלִיש. בִּינְמֵם פֿאָרְגְּנָעָמָעַן זֶיך מִיט דִי פֿרָאָבְּלָעָמָעַן טֹוֹן וווערטער-סְדֵּר אַזְוֹן אָונְזָה אָוִיגְעָלְמָעַן אַבְּגָזְעָפְּרָן דֻּעַם בְּאָגְרִיף סְדֵּר-אַיִּינְס אַזְוֹן צְוֹוְמָוְלִירְן דֻּעַם גְּרוֹנְטְּכָלְל אַזְוֹ דָעַר בִּיְגִיכָּעָר וּוּרְבָּר אַזְוֹן דֻּעַם זֶיך קְוָמָט אַוְיָיך צְוֹוְיטָן אַדְעָט. וּוּאַס וּשְׁעַ קְוָמָט אַוְיָיך עֲרַשְׁתָּן אַרְטָה דָעַר סְוִיבְּעַקְט פֿוֹנוּם זֶיך. וּוּעַן אַזְוֹ דָעַס גְּעַרְעַדְט גְּעוֹווֹרְזָן וּוּעַן דָעַר זֶיך אַזְוֹ אַזְוֹן דָעַר רְוִיקָּעָר דְּעַרְצִילְעִירִישָׂר זֶיך. אַבְּעָר וּוּעַן עַס קְוָמָט אַרְטָין אַזְוֹ שְׁפִילְאַיְינְטָר פֿוֹן דִי עַיְקְרִידְקָע פֿאָקְטָאָרָן טֹוֹן וווערטער-סְדֵּר, דָעַר פּֿסְיכָּלְאָגְיִישָׂר, אַדְעָר וּוּעַן מִיר וּוּילְן צְוֹגְעָבָן אַזְוֹ עַמְּאָ צְיָאָנְעָלָע בָּאַפְּאָרְבָּוּנְג צְוֹ אָונְדְּזָעָרְעָ רְיִיד, קְוָמָט אַוְיָיך עֲרַשְׁתָּן אַרְטָה יְעַנְעַר סְדֵּר אַיְינְס וּוּאַס אַזְוֹ אַזְוֹן דֻּעַם פֿרְאָצָעָס פֿוֹן רְיִידָן דָעַר וּוּיכְטִיקְסְּטָעָר פֿאָרָן רְיִידָר. דָעַס הִיסְטָע עַס קְוָמָט אַוְיָיך עֲרַשְׁתָּן אַרְטָה פֿסְיכָּלְאָגְיִישָׂר סְוִיבְּעַקְט, אַוְיבָּמָע וּוּילְן אַזְוֹ אַנְרוֹטָן.

וּוּאַס שִׁין פֿשְׁוֹטוּ זֶאנְצָן אַזְוֹ דָעַר עַנְיָן אַזְוֹ אַיְינְפָּאָר אַזְוֹ עַס אַזְוֹ נִיט בְּדָאי וּדְיָ אַפְּצְוּשְׁטָעָלָן אַוְיכָר דֻּעַם. אַגְּבָּ קְעָן מַעַן בְּיַיְלָמְדָעָמָעַן גּוֹאָ גַּעֲנִינְעָן בִּישְׁפִּילְן אַזְוֹ דִי הַנְּגַדְּעַטְפָּר אַזְוֹ דִי וּוּלְעָן בְּיַיְנָעָם קִיְּיָ פֿינְטָל מִיטָּן אַוְיגָ נִיט אַרְוִיסְרָוָן. מִיר צִיטְרָן:

1. נִיט קִיְּן הַוְּנוֹת, נִיט קִיְּן קָאָזְחָאַט וּנִיט גַּעֲקָעָנְט פֿאָרְטָרָאָגָן (אַחוֹדָא אַזְוֹ עַס בְּלָוְטָעָר, שְׁטָאָרָקָעָר, מַעַר אַנְגָּלָאָדָן מִיט גַּעֲזָל חַי: "זַי האָט וּנִיט גַּעֲקָעָנְט פֿאָרְטָרָאָגָן נִיט קִיְּן הַוְּנוֹת, נִיט קִיְּן קָאָזְחָאַט").

2. "מִיט סְרָעָרָן אַזְוֹ אַוְיָיך האָט [עַרְן] אַזְוֹ מַאַל קְוִים אַרְוִיסְרָאָטָעָוָעָט פֿוֹן אַיְרָעָה העַנְתָּן דִי קָאָזְחָאַט".

דאַזְוָאלָט גַּעֲוּעָן מִמְשָׁ אַוְמְגָעָלְמְפָעָרָט אַנְצְּהָיִיבָּן דֻּעַם לְאַנְגָּן, פֿילְגִּילְעָדָר-דִּיקָּן, הַגָּם פֿשְׁוֹטוֹן זֶיך מִיט דֻּעַם נָאָמָעָן פֿוֹן דָעַם הַעַלְדָּה;דאַזְוָאלָט אַוְיך גַּעֲוּעָן אַוְמְגָעָרָאָט אַנְצְּהָיִיבָּן מִיט "די קָאָזְחָאַט", וּוּאַס וּוּעַן אַיר אַזְוֹ שְׁוִין גַּעֲוּעָן דִי רְיִיד, אַוְיך נִיט מִיט "פֿוֹן אַיְרָעָה העַנְתָּן". דָעַר שְׁרִיבָּעָר הַיִּבְטָה אַזְוֹ מִיט אַגְּבָּן. מִיט דֻּעַם וּוּאַס אַזְוֹ אַזְוֹן דֻּעַם גַּעֲגָבָעָנְעָם מַאְמָעָנְט דָעַר עִירָה. אַבְּעָר דָעַר זְעַלְבִּיקָּעָר דָרְך אַזְוֹ גִּילְטָק אַזְוֹ וּוּעַן אַנְשָׁתָאָט אַפְּשָׁוֹטָן זֶיך הַאָבָּן מִיר צְוֹ טָאָן מִיט אַצְוְנוֹיגְעַזְוָעָצָן. דָאַ קְעָן מַעַן רַאֲשִׁית-כָּפָל בְּיַיְטָן דֻּעַם סְדֵּר פֿוֹן בָּאַוְנְדָעָרָעָזְחָן וּוּאַס וּיְשְׁטָעָלָן צְוָנִיְּחָק דֻּעַם צְוָנוֹיגְעַזְוָעָצָן זֶיך. יְעַדְעָרָר פֿוֹן אָונְדוֹז האָט מַסְתָּמָא אַלְיָין טְוִיזְנָטָר מַאַל גְּעַרְעַדְט אַוְיכָר אַזְוֹ שְׁטִיגְעָרָה: אַזְוֹ עָר זְאָל זְיָן אַזְוֹ אַזְוֹ — אַוְיכָר דֻּעַם הַאָב אַזְוֹ זֶיך נִיט גְּרִיכְכָּת (אַנְשָׁתָאָט דֻּעַם בְּלִי סְמָק שְׁוֹאָכָעָרָן נָסָחָה, אַרְקָה זֶיך זֶיך גְּרִיכְכָּת אַוְיכָר דֻּעַם אַזְוֹ זְאָל זְיָן אַזְוֹ אַזְוֹ). בְּיַיְלָמְדָעָמָעָן טְרָעָהָן מִיר אַס אַזְוָאלָכָעָ קָאנְסְטְּרוֹקְצִיעָס. בְּלִוְיָן אַזְוָאלָכָעָ:

3. "אַזְוֹ וּיְעַרְעָ עַלְטָרָגָן פֿרְנָסָה אַזְוָאלָכָעָ אַזְוָאָנְגְּנָאָרָהָוָיָן — דָעַם אַזְוֹ פֿאָרָד דִי קִינְדָּעָר גַּעֲוּעָן אַס סְבָּאָלְדִּיקְוָנָגָן".

יעַדְעָר אַיְינְעָר פֿילְט וּוּפְלָט וּוּינְגִיכָּר דִּינְאָמִיק אַזְוָאָנְגָּעָן גַּעֲפָל עַס שְׁטָעָקָט אַזְוָאָנְהִיאָבָּן מִיטָּן פֿלוֹמְרָשָׁן, דָעַס הִיסְטָעָה רְיִין פֿאָרָמָעָלָן הוּיְפָטוֹאָץ: עַס אַזְוָאָנְגָּעָן שְׁפָאָרָד אַזְוָאָנְגָּעָן... וּזְאָרָעָם עַס

קומט דאך אויס איזוי לאנג צו ווארטן אויף די צענתראלע ווערטער זיינערען עטלענעם און אינטראחוין.

מער חידוש איזו יונגע סיסטעם איזן זאצובי, ווען מע רוקט ארויס איזן סאמע אנהיב איזן וארט אדרער פראזע, פינקטלעכער איזן ואצגאליד, יונגען וואס קומט איזן פאדרגרוונט, וויל ער ווערט עמאציאגעל דער עיקרדיקער. מיר אליען מערכן ניט איזו מיר טוונעעס פסבדר. וואס איזן נאטירלעכער איזן יידישע רייד ווי אונ עריך איזא טיפ זאץ: *ח'ים-יאנקל*, איז ער האט עס דערהערט, איז ער גאר ארויס פון דיא לילמי אודאי זאגט עס זאם איגעגען ווי: איז *ח'ים-יאנקל* האט.... אבער עס איז דאך פארט ניט אבסאלוט דאס זעלביבען. אונדו גיט אין ארויסשטעלן ווי *ח'ים-יאנקל* האט רעהנרט, טא לאמיר טאקו אט דעם *ח'ים-יאנקל* אוועקשטעלן בראש.

אייז איסגעקמען צו הערין איז טענה: איזן זאך איזן רידישפראך און גאר א צוויטע זאך איז ביים שריבין. איר האט דאך מער צייט זיך צו באטראכטן, טא מענט איד זיין *גראמטיש איסגעאטלטן*: רידישפראך איז בטבע עמאז ציאנעלאער, שריבישפראך איז געלאסגענער, אן דעם אימפעט פון רידישטראם. ס'אייז טאקו איז. אבער איזנו וועלכן סדר פראנליך איזו עס אונגעוזאג געווארן איז די שריבישפראך, וואס זיך פאראמאנט בעבעך ניט די פילקלאלריקיט פון קלערלי אינטאנציגיעס, דארכ איז זיין אונקליריך בכלל? פאָר וואס זאל די שריביב-שפראך איז אט דעם געובי פון זאץ מיטן איזויסהייבן דעם עיקרדיקן זאצטיל, ניט נאכגין נאך דער רידישפראך? קען זיין איז מע קען ערצעז ווי איזן פראעמצע גראמאטיקעס געטינען איבניעונדונגגען קען איז *אונגראטאלער* קאנסטראוקצייע פון זאץ — אייז מה בכץ? פאָר יידיש איז דאס א בעירוש גארמאלאע קאנסטראוקצייע, און א ראייה דערצו זייןען די דוגמאות:

4. *אַ מענטש, צו ער פאָרט אויכן יעריד, איז ער זיך שטאָריך אַראָפּעָטָלָן;* נאָר אליען ניט... (עס גיט איזן זיבזון איז דאס איז שטייך פון דעם כל מענטש):

5. *אַטְּפִּילוֹ מִינְן גָּאֵלָעָד, אַזְוִי זַעֲרַשְׁמָעָקֶט גָּוָלָט, וְעַרְתָּזְיִיְהָן אַנְדָּעָרְעָן מַעֲנְשָׁת;* (סביה):

6. *שְׁמוֹאֵלִיק, אַזְוִי דָּרְתָּעָטָס דַּעֲרָהָעָטָס, אַזְוִי ער בַּיִּזְקְּרָעָהָעָטָלָן;*

7. *שְׁנַאֲרָדְגְּרָמְיוֹא אַלְיִין, אַזְוִי גַּעֲוִוִּירָע גַּעֲוִוָּרָן אַזְוִי ער מַאֲכָת אִים נָאָה, אַזְוִי גַּעֲוָהָעָן נִיט צּוֹרְרִיךְן;*

8. *שְׁדַּעְתָּרְפִּיטְרָפִּינְגָּן, אַזְוִי גַּעֲוִוִּירָע גַּעֲוָהָרָן אַזְוִי גַּעֲוָהָרָן;* ...

9. *שְׁלַאֲדִיעָה, אַזְוִי הָאָטָס וְזַרְקָאָטְרָאָכְטָן;* ער גַּעֲוִוָּלְטָס דַּי גַּעֲוָהָרָן;

10. *אַזְוִי מענטש, אַזְוִי ער שְׁטָאָרָבָס, שְׁטָאָרָבָס ער מִיסְטָנְגִילִיס מִיט צּוֹגְעָמָאָכְטָע;* איגן? (סביה: פונקס זאץ?)

11. *שְׁעָרָה, אַזְוִי ער פְּלַעַגְסָזְרָאָטָלָן;* איז געהען סְפָנּוּחַ-נֶּקְשָׁוּת;

12. *אַוְדוֹגָן, תְּזַעֲרָבָטְרָאָכְטָן אַזְוִי דָּרְתָּעָטָס;* אמרת טעם גזען? (אווי רייצן זאך די *טְּמִישָׁע צְבָרְיִינְטָעָהָלָות*)?

13. *אַ שְׁטִיקָלְגָּאָה, טְּמִעָרָהָהָאָט ער גַּעֲוָהָגָעָן, זַאֲלָעָס וְעַרְנָה בַּיִּים קָאָרְחָאָגָלָט אַזְוִי פְּלַעַגְסָזְרָאָטָלָן;*

14. *אַ יְדָוָה, אַזְוִי מַע זְאַטְשָׁעָפָט מִיט אַוואָרָט, אַזְוִי מַעַן נִיט זְיַכְעָר מִיטן לעַבָּן;* (סביה):

15. *אַ קְוֵלָה, וְאַבָּא אַיךְ שְׂוִין לאָנָג גַּעֲזָגָט, וְאַבָּא אַיךְ אַ שְׁיַנְסָן;* (מחטג):

16. «קינדרע, אוֹ מַעַדְרָמָאנַט זֶי דֻם נַגְמָעַן מַעֲנָדֵל עַדְרָגָבָרִי, צִיטָעָרִן וַיִּהְיֶה».
 17. «סְמִינָן אַזְיָקָן בִּינְדָל, אוֹ עַר הָאַט אַפְּיךָ וּלְאַגְּנָגָט אַיִן וִימְשָׁקְרִין...», הָאַט אַיר גַּעֲקָוֹנַט דַּעֲרוֹעַן דֻּעַם שַׁוְחָטָס, אוֹ מַעַזְצָמָן דַּאֲךָ, קָאוּ מַעַן זֶעַן אַלְצָדִינְגָּה וְהָסָם בְּמַנְשָׁה דֻּעַם רָוֹא אַיִן בָּאַרְטָן טָס זִיר» (מַטָּלִי), אוֹ דֻם צְוַאַמְעָנָהָאָגָג אַיִן דַעַר עַיְקָר זֶעַר אַרְיוֹנְקָרְגִּין זֶוּ מַעֲנָדֵל דֻם שַׁוְחָטָס דָאָךָ);
 18. «בְּבִי מַעֲנָדֵל דֻם שַׁוְחָטָס, אוֹ מַעַזְצָמָן אַיִן דַעַם צְוַאַמְעָנָהָאָגָג אַיִן דַעַר גַּעֲקָוֹנַט דַּעַם עַלְטָרְזִיְּרָן זֶוּ יַעֲנָגָר וְחָלָס».
 19. «אַיְיָעָס טָן וְזַחְיִי [מַלְמִידִים], הָאַט עַר צְוַעְוָאָגָס דַי קִינְדָּרָעָ, אוֹ עַר חָעֵס אַמְרָצָה הַשְּׁמָן דַיְנָגָעָן» (וְקִינְדָּרָעָן הַאלְטָן אַיִן טַרְאָכָטָן וְעַגְן דַי בִּינְזָעָמִידִים);
 20. «שִׁימְעָלָעָן, אוֹ עַס חָלוֹמָס זֶעַר אַחֲלָוָם, אַיִן דַעַר הָאַט זֶוּ הָעָרָן» (דַעַס גַּרְוִיסָע גַּעֲנוֹינָס, מִיסָּא בָּאַרְיָמְפִּץ, מִיסָּא לִוְבִּץ);
 21. «יַעֲדָן אַוְיָדָרְגָּטָם, גַּעֲקוֹמָעָן זֶוּ זַיְן 'אַוְטָשָׁאָסְטָאָקָה', הָאַט גַּחְוָם גַּעֲתָאָט זֶוּ דָעַצְרָלִין נִיסָּא אַזְן נִיסָּא»,
 22. «דַעַס עַרְשָׁטָעָמָל אַלְוָעָרְהָאָט, זַאֲגָס עַרְ, דַעֲרוֹעַן אַזְיָגְרָר מִיסָּא תּוֹיְגָל, אַיִן רַע שִׁיעָר נִיסָּא אַרְאָפָּס קָוָנוּמָס וְיַגְעָן».

ואַצְנָן זֶוּן דֻם זַעֲלִיבָּקָן שְׁנִיתָן קָעָן מַעַן בְּרַעְנָגָעָן בְּהָנָה וּבְהָנָה. אַבְעָר מִיר הַאַבָּן שְׁוִין גַּעֲזָעָן אוֹ מַעַן קָעָן אַרְיוֹסְהָיִיבָּן מִמְשָׁ יַעֲדָן מִין זַאֲגָלִילָה, אוֹ מַעַן קָעָן אַזְוַעְקָשְׁטָעָלָן בְּרַאֲשָׁ דֻם סּוּבִּיקָט, וּוֹאָס עַרְ וּוֹאָלָט דַאֲךָ סְכִי וְוי בְּאַלְדָּ גַּעֲקוֹמָעָן. אַבְעָר מַעַן וּוֹיָל אִים נִיטָּס פָּאַרְשָׁטָעָלָן אַטְהָלָו מִיטָּס אַזָּא קְלִינְטִישִׁק וּוּרְטָעַלְעָ וְוי אַזְן, אַזְנָן מַעַן גַּעֲמָט זֶעַר דַי טְרָחָא אִים שְׁפָעַטָּעָר צֶוּ פָּאַרְבִּיטִין מִיטָּס אַפְּרָנָגָט (זֶעַן דַי זַאֲצָנָן 4 — 10). מִיר הַאַבָּן אַוְיָד גַּעֲזָעָן וְוי מַעַן חֹזֶר אַבְעָר דֻם סּוּבִּיקָט, אַוְיָסְגָּעְדָּרִיקָט דָוְרָךְ אַפְּרָנָגָט (זֶעַן זַאֲצָנָן 11). מִיר הַאַבָּן דַא אַוְיָבָן זַאֲצָנָן וְווּזְוּזָעָן זַאֲצָנָן 12 — 17 אַזְן (19). אַדְעָר גָּאָר אַזְן אַדוּעְרָבִּיאָלָעָ בְּאַשְׁטִימָנָגָג. מִיר חָרָונָא אַיבָּעָר: מַעַן דַאֲרָף נִיטָּס זַוְּכָּן קִינְיָן בְּרַעְקָעָלָעָ פְּגָם אַיִן דַי אַלְעָ זַאֲצָנָן אַזְן דַעַר גַּאֲגָצָעָר קָאנְסְטְּרוֹקָצִיעָ, וּוֹאָס וְוי אַיִן אַנְבָּסָלָטָ בְּאַרְכְּטִיקָטָ אַיִן אַונְדוֹזָעָר לְשָׂוָן.

פאראן אבער פאלן וו דאס פארויס אַרוּסְגָּעָרְקָטָעַ ווֹאֶרֶט אַדְרָעַ דִּי אַרְוִיסַּעַ גַּעֲהַוְיכְּבָנָעַ קְרָאָזָעַ בְּלִיבָּכְתַּעַ גַּעֲגָעָן אָזִי וּוְיִ אָזְנָעַ דָּעַר לְוֹפֶטֶן. דָּא זָאָרָף שְׁוִין יַעֲדָעַ זָאָן בָּאוֹנְדָעַר גַּעֲנוּמָעַן ווּעְרָן אָוִיךְ אַ פְּאָרָהָעַר. דָּא אַיְזָן שְׁוִין נִיטִּיק אַ צָּרִיךְ עִזּוֹן, ווּבֵיל טָאָקָעַ נִיטַּאָלִיךְ ווּאָסַם מַעַ קָעַן זִיךְ דְּפָלוּיְבָן אַיְזָעַסְטַּעַ פְּנָוָן רְעָדָן אַיְזָן אוֹיךְ גּוֹט אָן ווּוְלָל אַיְן דָעַר שְׂרִיבְשְׁפָרָאַךְ, ווּאָרְעָם דָעַר זְשֻׁעָטַם. דָעַר מַאַךְ מִטְדָעַר האָגָט פְּאָלָט דָאָךְ בִּים שְׂרִיבָן אַוְן דִי פְּאָזָעַ קָעַן בְּלִיזָן אַגְּנָעְדִּיטַס ווּעְרָן דָוֵךְ דָעַם טִירָעַ. ווּעַן מִיר טְרָעֵפֶן אַיְזָן דָאָס גַּרוּסָעַ גַּעוֹווֹינָהָן: "בְּבִי מִיר, אָזִיךְ זָאָג גַּעֲבָן, גַּיבְ אַיְיךְ", האָבָן מִיד דָעַם "בְּבִי מִיר" אַז שְׁוָם הַמְשָׁךְ: סְפָאַיְזָן אַז עַלְיפָס (דָעַר רִידְעָר לִיגְטַע אַרוֹפָּה דִי האָגָט אַוְיכְן הָאָרָצָן), סְפָעָלָט "אַיְזָן עַס אָזּוֹי". דָא ווּעְרָט טָאָקָעַ גַּעֲטָרִי אַיבְּעָרְגָּעָעָבָן דָעַר אוֹהֵן רְעָדָן. סְפָאַיְזָן מִיד ... אָז אַיךְ זָאָג גַּעֲבָן — גַּיבְ אַיְיךְ". אַז דָעַם דְּרִיפִּינְטָעַלְעַ פְּאָלָט דָעַר נִיטִּיקָעַ אַנוֹבָן אַוְיכְן אַיבְּעָרְדִּיטַס.

מיר האלטן איז עם איז פאלש אויגעשטעלט דער זאץ.

23. **גבים** חארט כלאערען, אוֹ עס איז אַרוּסיגערעדט געוֹזארן, אוֹ דאס אַנדערש ניטס אַרוּסיגערעדט געוֹזארן נאָר מיט אַ שפֵּט אַוְיס דערבעט.

בינס אַנְהִיבּ רַעֲדֵן האָט מַעַן גַּעֲהָט בְּדֻעָה בְּלִיוֹן צוֹ דָּרְצִילֶן אוֹ מַעַן פְּלַעַגּוֹ
אַ שְׁפִּינְיָן טָאָן בְּיִם אַרוֹיסְרַעַדְן דָּאס וּזְאָרט כְּאַלְעָרָעַ, אוֹן מַעַן האָט זִיךְ שְׁפַעַטְעַר
גַּעֲכָפְּט אַזְמַע וּוַיְל אַוְיךְ אַיְבְּרַעְבָּן אוֹ מַעַן האָט בְּכָל זִיךְ גַּעֲהִיט אַרוֹיסְ
צְוַרְעַנְגָּעַן פָּוֹן דִּי לִיפָּן דָּאס שְׁרַעַלְעַכְּבָּעַ וּזְאָרט. דָּרְבִּיבָּר אַיזְן דָּא נִיטִיךְ
אַ קְלִיְינְגּוֹ אַוִּיסְבָּעְסְּעַרְוָנוֹגָה, דָּאס וּזְאָרט כְּאַלְעָרָעַ, אוֹעַס אַיזְן אַרוֹיסְגַּעַרְעַדְטָעַגְּעַז
וּזְאָן ... דָּעַמְאָלְט שְׁטִימָט עַס מִיט דִּי זָאַצְן 4 — 22. עַס זִינְעָן אַבָּעָר
אַין גַּאנְצָן קָאַרְעָקְט דִּי וּזְיַטְעַרְדִּיקְעַ.

24. «בְּבַת אָנוֹנוֹ אָז אַרְעָמָאָן, דָּאס וּוַיִּסְטָ יְעַדְרָעָה, האָט יְתָרוֹת גַּעַמְעַן» (קְלִיְינְגּוֹ
מַעַנְטְּשָׁעַלְעַן).

דא האָבָן מִיר אַ פְּשָׂוֹטְן זָאַצְן, וּוּעַס אַיזְן גַּאֲרַבְּרַעְבָּעַטְעַלְט אָן אַגְּבָּ-אוֹרְחָאָ
זָאַצְן, אָן מִיר האָבָן יְעַנְעַן פָּאָרָעָם פָּוֹן אַרוֹיסְהִיבָּן וּוּאָס קִינְיָעָר קָעָן זִי נִיטְ
פְּסָלָעָן. מִיר זַעַעַן נִיטְ קִינְיָ שְׁוֹם סִירָכָא אַיזְן זָאַצְן:

25. «אָזְן דָּעַר בָּאָרְגָּו וּוּאָס אַוְיךְ יְעַנְעַר וִיטְ בְּיִתְ-מְדָרְשָׁה, וּוּאָס חָעַס זִין מִיט אִיםְּזָהָן
וּוְנִילְיָ מִיר האָבָן דָּא אַיְגְּנְטָלְעָץ צְוַיִּי בְּאַוְונְדָּרָעָ זָאַצְן; גַּאֲרַבְּרַעְבָּעַטְעַלְט
קְוָמָעָן אַ פְּרַעְגְּצִיכְיָן, לְכָלְ-הַפְּחוֹת אַ טִּירָעָ. מִיר פָּאָרְגְּנְדִּיקְעַן מִיט גַּאֲרַבְּרַעְבָּעַטְעַלְט
טְעַרְפִּיסְטִישָׁן זָאַצְן:

26. «די גְּבָרִים, אַיךְ חָעַל אַוְיךְ זִי קִינְיָ שְׁלַעַכְּטָס נִיטְ רַעַדְן, גַּאֲרַבְּרַעְבָּעַטְעַלְט
קְוָמָעָן אַ גּוֹטוּעַ בְּאַלְעָרָעַ» (מְנַחְמָמְנָעָן).

דא אַיזְן גַּיְתָא קִינְיָ אַיְבָּרְדִּיבִּיסְ, «די גְּבָרִים» אַיזְן דָּאס אַגְּרוֹהָן דִּי טָעַמָּעָ, אַיזְן אַין
תָּוֹךְ אַזְאַקְפָּאָר זִיךְ, וּוּיְיָ עַס אַיזְן יְעַדְרָעָה קָעָפְלָ. הַיּוֹצָא מְדָבְרִינוֹ, מַעַן דָּאָרְפָּאָר
אַרוֹיסְהִיבָּבָן וּוּיְיָ אַ פְּוֹלְקוּם לְעַגְתִּימָעָ קָאַנְסְטָרוֹקְצִיעָ פָּוֹן יְדִישָׁן זָאַצְן, מַעַן זִין אַ
הַיּוֹפְטָזָאָץ צִי אַ בְּיִזְאָץ. אָן אַגְּבָּ-וּוַיִּסְטָ מִיר דָאָק אַזְאַק אַיזְן יְדִישָׁן אַיזְן דָּעַר אַוְנְטָעָרָ
שִׁידְ צְוִישָׁן הוּיְפָטָזָאָץ אַזְאַק בְּיִזְאָץ אַמִּינְמָאַלְעָר.

ג. דָּעַר אַטְרִיבּוֹטְיוֹעָר בִּיּוֹאַץ

אַ בְּאַמְתָּדִיקָעַר בִּיּוֹאַץ אַיזְן דָּעַר אַטְרִיבּוֹטְיוֹעָר, דָּעַר וּוּאָס צִיטְ זִיךְ צְוָאָ
סְוַבְּסְטָאַנְטִיוֹוֹ. מִיט אָס האָט זִיךְ זִיךְ אַסְטְּרַאְגְּוָמְעַן נְחָומְ שְׁטִיףְרָהָן אַיזְן גַּעַדְ
קְוָמָעָן הָן צַוְּיִיר גַּעַרְטָעְגָּעָן, הָן צַוְּיִיר שְׁטָרְעַנְגָּעָן אַרוֹיסְהִירָן, וּוּאָס מַעַן מַעַן
נִיטְ מְסָכִים זִין מִיטְ זִיךְ. נְחָומְ שְׁטִיףְתָּרָט אַמְלָחָמָה קָעָגְן דָּעַטְ פָּאָרְבִּינְדָּ
פְּרָאָנְגָּם וּוּעַלְכָּרָ, אָזְן סְפַעְצִיעָלָל לְמַשְׁלָ, וּוּעַן עַרְקָוָמָט מִיטְ אַ פְּרַעְפָּאַצִּיעָ: צַוְּ
וּוּלְכָן, מִיטְ וּוּלְכָן, בַּיְ וּוּלְכָן אַזְוֹזָוֹ. עַרְקָוָמָט בַּיְ דָּעַטְ פּוֹגְקָט אַבְּסָאַלְוָתָ גַּעַד
רַעַכְתָּ. עַרְקָוָמָט אַוְיךְ מִיטְ זִין פְּנִינְגָּם חֹשְׁפָאָר סְטִילְ אַנְגָּעוֹוִיּוֹן וּיְיַקְאָרְדִּיּוֹ
נִאְצִיעָ אַיזְן אַקְטָט בִּיגְגָוּדוֹדְקָעָר אַזְאַק דָּעַרְצִילְעָרִישְׁ בְּוֹלְטָעָר וּיְיַקְאָרְדִּינְגָּצִיעָ
פָּוֹן זָאַצְן, וּוּאָס פְּרִירָט דָּעַרְצִילְעָרִישְׁ אַזְאַק גַּעַוְוִסְטִיםְנִים אַדְרָעָרְקָאַנְסְטָאַטְוָרְגָּעָן זָאַלְ
וּוּרְזָן אַזְוֹזָן וּיְיַקְאָרְפָּגְעַשְׁלָוְנְגָּעָן. אַבְּעָרָעָנְטָמְטָשְׁטָפָס וּיְדָעְרוֹוִילָן צַוְּ סְוַבְּסְטִ
נִאְצִיעָ בְּכָלְ פָּאָרְמִינְעָרָט אַיזְן זִינְעָן אַוְיגָן דָּעַטְ וּוּעַרְטָפָן זָאַצְן
לְאַגִּישָׁ אַזְמִילְוּ אַזְוּלְכָעָן זָאַצְן וּוּאָס זְיַעַר פָּאָרְבִּינְדְּוּעְרְטָעָלָעָ אַיזְן וּוּאָס. עַס אַיזְן

לאוֹדוּדוֹקָא אֶזְעֶר אַטְרִיבּוֹטְיוֹעֶר בִּיּוֹצָאַץ מֵעַז וּבֵין בְּלוּזָן אוֹיףְ אַסְיָמָן פָּוֹן זָאַכְוּוֹאָרֶט וּזְאַס עַר צִיט וְזַיךְ צָו אַים אָונְ טַאַר בְּשָׁוָם אָוָלָן נִיט אָוִיךְ עַפְעָס דָּעֶרֶת צַיְילָן, אַפְּנָילָו וּוֹעַן אַט דָּאַס דָּעַרְצִילָן אַיְזָן צָוִילָגְבָּאָרָה. "דָּעֶרֶת מַעֲנַצָּשׁ וּזְאַס הַעַט גַּנְוָרוֹאָגָן דָּעַס מַאֲדָנָעָס קָאַפְּלָנִישָׁ אַיְזָן מַבְּנָעָר אַזְאַלְעָר בְּאַקְאַנְטָעָר" — דָּא וּזְבִּיטָז דָּעֶרֶת אַטְרִיבּוֹטְיוֹעֶר בִּיּוֹצָאַץ אוֹיףְ אַסְיָמָן. אַבְעָר אַין דָּעַס צְנוּיָּה גַּעֲזָעַצְמָן זָאַס: "דָּעֶרֶת מַעֲנַצָּשׁ וּזְאַס אַיךְ הַאָבָּ (אַיִס) בָּאַגְּנָגָנָט בְּיַס אַרְיִינָגָאנָג אַיְזָן...". — קָעַן מַעַן אַוִיסְטַּבְּשָׁן דָּעַס אַטְרִיבּוֹטְיוֹן בִּיּוֹצָאַץ וְוי אַזְאַז וּזְאַס דָּעֶרֶת צַיְילָט אוֹיךְ עַפְעָס. עַס אַיְזָגָרְנִיטָז פְּשָׁוֹט שְׁטָעַנְדִּיקָז צָוִילָגְבָּאָר גַּרְעַנְעָז צְוִישָׁן סִימָן אַון צְגָאָבָּאָיְנָגְאָרָמָאָצָעָז.

מע מג אוק ניט צווטימען צו דער טערירע אונ "וואו" די פרעדיקאנט און
ביידע זאנצ שטייען אין דער פֿאָרגאָנְגַּעֲנֶר צִיטִי, איזן פֿאָראָן אַ גּוֹוּסְעֶר צִיטִי
סְדֵר: די אַקְצִיעַ אַינְן בְּיַיַּזְקָומֶט פֿאָר פֿרְעָר אַיְידָעָר דִּי אַקְצִיעַ אַינְן הוֹיפְטַ
זָאַצְיַי", דאס אַינְן טַאַקָּע אָזְוֵי אַינְן אַ צָּאַל צִיטְזִיאַצְיַן, אַבְּעָר אַפְּלָוּ בְּיַיַּן נִיטַּלְעַ
מַאְלָ. "אוֹ אִיךְ בֵּין גַּעֲקוּמָעַן אַהֲרִים, הָאָב אִיךְ וַיַּךְ גַּעֲלִיגְּטַשׁ שְׁלָאָפְּן" — אַוּדָאַי
אוֹ דאס קְׂמוּמָעַן אֲדִים גַּעֲשָׁעַן פֿרְעָר. "אוֹ אִיךְ בֵּין אַרְבִּינְגַּעֲקוּמָעַן, הָאָב אִיךְ אַיְם
דֻּרְזָרְעָן" — קָעָן זִין אַז פֿרְעָר הָאָט וַיַּךְ גַּעֲעַנְדִּיקְטַשׁ דַּעַר פֿרְאַצְעַס פֿוֹן אַרְבִּינִי
קוּמָעַן אַוְן עַרְשָׁת דַּעֲרָנָאָךְ הָאָב אִיךְ אַיְם גַּעֲזָעַן. עַס קָעָן אַבְּעָר אִיךְ זִין אַז
בְּיַיַּס עַצְמָ אַרְבִּינְגַּעֲקוּמָעַן, נַאֲד מִיטַּדָּר הָאנְטָן אוֹרִיךְ דַּעַר קְלִיאַמְקָעַ פֿוֹן דַּעַר טִיר,
הָאָב אִיךְ אַיְם שָׁוֵין דַּעֲרוּן. אַוְן אַוּדָאַי אַינְן עַס נִיטַּלְעַ אַיְיךְ אַטְרִיבּוֹתִיוּעַ
בְּיַיַּאַצְיַן. "אִיךְ הָאָב דַּעֲרוּן דִּי קָאַזְזַן וּוְאַס הָאָט גַּעֲלַעַטְעַדְתַּ אַיְיכְן בְּיַיַּס" —
דאָ קָעָן זִין אַז דִּי קָאַזְזַן פֿרְעָר גַּעֲלַעַטְעַרְתַּ, אַבְּעָר קָעָן אִיךְ זִין אַז וַיַּ
קְלַעַטְעַרְתַּ נַאֲד וּוֹעֵן אַיךְ דַּעֲרוּן זַי. גַּלְיכִּצְמִתְקִיְּטַשׁ בְּיַיַּס דִּי טַוְונְגָעַן פֿוֹן בְּיַיַּאַצְיַן
אוֹן הַיְּפִיטְזָאַצְיַן, אַוְמַפְּהַעַנְגִּיקַשׁ פֿוֹן דַּעַר צִיטַשׁ פֿוֹן וּוֹעֵרבַּ, אַיְזַן מִגְּלָעַד, אַיְזַן נַאֲטְרִילָעַד
אוֹן טַאַקָּע גַּאנְצַן אַפְּטַ אַוְידַ.

אט די אַלע אַויספֿירן לאזונ זיך מאכּון פָּון די אַטְרִיבּוֹטִיוּז בִּינְזָאצְן וואָס מֵיר צִיטְרִין זַי ווַיְתִּעדּ פָּון שְׁלוּם-עַלְיכְּמַעְן, פָּון זַיְנָן פְּוֹנוּס יַאֲרִיד. דָּאס נַאֲרֶמְאַלְעָ אַרְבִּינְגֶּר-דוּעָרְטַּלְעָ פְּאָרָן אַטְרִיבּוֹטִיוֹן בִּינְזָאצְן אַיז וּזְאת, פְּאַרְשְׁטִיטִיךְ זַיךְ נִיט ווּלְכָנָעָ. אַט דָּער ווּלְכָנָהוּ, וואָס אַיז טַאֲקָע נִיט קִין נַיְעַזְרָ אַוְיְטָו אַין יַדְישָׁ, אַין נִיט אַזְוִי האַנטִיק, נִיט אַזְוִי באַקּוּעָס אַוְן אַבְּיָגּוּזָאַרְכָּלְטָן ווי דָּער גַּלְעָטָעָר ווּזָס — נִיט מַע דָּאָרָף אִים בִּינְגָן, נִיט מַע דָּאָרָף אִים בִּינְטָן. ווּלְכָנָע אַיז אוּיד אַרְבִּין אַין דָּער פְּאַלְשְׁפָּרָאָך, באַזְוְנְדָּעָר בִּינְיִדְוִי וואָס האַבָּן באַקְּמוּעָן דָּעם חַשְׁק צָו רְעָדוֹן לְיִתְעָרָאִישׁ". פְּאָר שְׁלוּם-עַלְיכְּמַס מַאנְגָּלָאָגָּן אַיז אַפְּלִילְוּ כַּאֲרָקְעָטָרִיסְטִישׁ דָּער קַאְמִישָׁעָר "קַאְטָאָרִי ווּלְכָנָעָר", טַאֲקָע ווי אַ מִיטְלָ פְּאָרָן הַוּמָאָרִיסְטִישָׁן טַפְּנְטַלְעָן אוּיף ווַיְלְדָגָרָן אַין דִּי רַיְיךְ פָּון די פְּאַרְשְׁוִינָעָן. אַכְּבָעָר מִיר דָּארְוָן לְאַזְוִן דָּעם ווּלְכָנָע בִּים אַנוֹיְזָן אוּיף אַן אַרט אַין אַ רַיְיךְ (אַפְּלִילְוּ וועָן די רַיְיךְ באַשְׁטִיטִיךְ סְךָהֶלְפָּן צְוּי גַּלְדָּעָר). מִיר האַבָּן נִיט דָאס רַעַכְתָּ אַרְבִּינְגָּלִיגְן דָּעם ווּלְכָנָה, אוּיךְ אַזְאָן וואָס קֻומָּט פְּרַעַיר מִיט אַ פְּרַעַפְּאַזְיָצְעָן, אַין אַ מִינְגְּרָאָמָאָטִישָׁן חַרְבָּן; עַס אַיְוֹ אַכְּבָעָר אַסְטִילְסְטִישָׁעָמָזְוָה אִים אַוְיְסְצּוּמָדָן ווּ נְאָר

.151 ז' דראטן ⁶

דאס לאזט זיך כמעט אומעטום. פונעם יאריך זאנט עדות אויך דעם. מיט יאריך צורייך האב איך דא געפרוזוט אונגענדן אַ סטאטייטישן מעטאָד, פשוט צילון ווילט מלְאָל אַפְּטער עס קומט דער וואס אין פֿאָרגלייך מיט ווילכער. ווען איך בין אויָן סמְך פֿוֹן אַ פֿאָרְקִיטלְעָך פֿוֹן דעם ערשותן בוכ דער-גאנגען צו אַ פֿאָרְהָעלְטָעָנִיש פֿוֹן 20 צו 1, האב איך אוַיְגָעַהָעֶרט אַט דאס צִילְעָנִיש.

דער וואס פֿוֹן דעם אַטְרִיבּוֹטִיוֹן בִּינְיאָן גַּעהָרֶט צו צוֹויִי מִנִּים: (א) עַרְקָעָן וַיֵּן אַ פֿרְאָנָּאָם אָוֹן פֿאָרְבִּיטְ�ן אַ זָּאָגְלִיד אִין דעם בִּינְיאָן; (ב) עַרְקָעָן וַיֵּן אַ קָּאָנוֹיְנוֹקְצִיעַ, דאס הייסט אָוֹן אוַיְבּ מַעַלְאָזֶט אִים דָּרָךְ, פֿאָרְ-בליבְּכָט דער בִּינְיאָן אַ גָּאנְצָעָר, מיט אלְעָל וַיְנַעַן נִיטְיִיקָּע גַּלְדָּעָר. אִין דעם ערשותן פֿאָל אַיז דער אַטְרִיבּוֹטִוּעָר בִּינְיאָן מַעַר אַרְבִּינְגָּוָאָקָסָן אִין דעם הַיְּטָפְּטָדָן וְאַז אָן וְאָס פֿירְט דָּרָךְ צּוֹויִי פֿוֹנְקְצִיעָס: פֿוֹן אַ פֿאָרְבִּינְדוֹאָרָס אָוֹן פֿוֹן אַ פֿאָרְ-בִּינְטוֹאָרטָן, דער וְאָס אִיז אַ רְעַלְאַטְיוֹוּשָׁעָר פֿרְאָנָּאָם. אִין דעם צּוֹויִיטְּן פֿאָל אִיז דער וְאָס נָאָר אַ פֿאָרְבִּינְדוֹאָרטָן, נָאָר אַ מִין קִיטְיֻטְלָעָץ צּוֹשִׁין הַוִּיפְּטָזָאָץ אָן בִּינְיאָן וְאָס לאָזֶט זִיךְ גַּרְיָגְגָּאָפְּטִילְיָן פֿוֹן דעם הַוִּיפְּטָזָאָץ. פֿאָרְדָּעָר אַזְמָעָד קִינְצְלְטָעָר פֿאָלְקְשָׁפְּרָאָץ אָן פֿאָרְקִיטְבִּיכְלְעָך אִיז מַעַר כַּאֲרָאְקְטָעָרִיסְטִישָׁדָעָר וְאָס וְאָס אִיז אַ קָּאָנוֹיְנוֹקְצִיעַ.

אָן אִיצְט דּוֹגְמָאָות פֿוֹן אַטְרִיבּוֹטִיוֹן בִּינְיאָן מַיט וְאָס. מִיר הַיְּבָנָן אָן מִיט דעם פרָאנָם וְאָס פֿאָרְבִּיטָן דּוֹס סּוֹבִּיעָקָט פֿוֹן בִּינְיאָן:

1. „אָנוֹנוֹדָעָר עַמִּיסְטִיקָּע אַזְרוֹת וְאָס לִין צְחָאָרָן אִין אַלְעָל פֿינְצְטָעָר וַיְנַקְּעַלְעָר
פֿוֹן אָנוֹנְדָּעָר גַּרְוִיסְן גַּלוּתָּה“;

2. „עַרְקָעָן בְּעַלְדָּבָר מִיט סּוֹיִינָט אִיגְּנוֹן וְאָס לְאַקְעָרָט אַוְיךְ קְלִינְיָע עַוְּפְּלָעָלָן“;

3. „אַ קְחָאָל וְאָס שְׁעַפְּט זִיךְ נִיט אִוְיסְ קִין מַאלִי“,

4. „עַרְקָעָן דָּעָר מִלְּךְ וְאָס קָעָן וַיְיִתְּבָּבָן וַיְהִי עַרְקָעָן אָוֹן קָעָן אַזְמָע זַיִי
וְאָס עַרְקָעָן“ (דער צְחִיטָעָר וְאָס הָאָס פֿאָרְשְׁטִיטָז זִיךְ קִין שִׁכְבָּות צּוֹ אַרְגְּזָעָר
עַנְיָן);

5. „דָּעָר רֵב וְאָס אִיז תְּמִיד גַּעַמְעָן אַלְחוּשׁ“;

6. „מִיס וַיֵּן שִׁין חַנּוּדִיקְ לְשׁוֹן וְאָס גִּיסְט זִיךְ וַיְ בּוּמְלָל“,

7. „בִּינְיאָן מַעַנְטָשָׁן וְאָס הָאָבָן גַּנְּזִיסְ קִין קָאָפְּ רַחְמוֹנָה“,

8. „גְּלָאָס יִדְן וְאָס הָאָבָן לְבָבְ אַזְגָּן מַוְרָאָן אַזְמָעָן מִיט גִּיהְנָמָה“,

9. „אַזְאָא שִׁינְיָעָם גַּעַטְנִיכְסָן אַרְנוֹן קְוֹדֶשֶׁ מַטְ צְחִיטָז לִיבָּן וְאָס וַיְעַן אָוִיס וַיְיִגְלְעָן“,

10. „דָּאָס וַיְנַעַן סּוֹתְּרִים וְאָס וַיְנַעַן גַּעַטְמָעָן קִוְּיָן וַיְיִצְחָק“.

אָן אִיצְט בְּרָעָגָעָן מִיר אַ צְעַנְדְּלִינְגָּא אַטְרִיבּוֹטִיוֹעָר בִּינְיאָן, וּוּ דָעָר פֿרְאָנָּאָם
וְאָס פֿאָרְבִּיטָן אַן אַבְּיַעַטָּקָט אִין בִּינְיאָן:

11. „אִוְיךְ דּוֹס גַּרְוִיסְן יָאָרִיךְ וְאָס אִיךְ הָאָב וַיְרַכְּבַּעַמְאָכָת אִין דִי פֿוֹטְצִיק יָאָר פֿוֹן
מִין לעַבְּרִי“;

12. „הָאָס אִיז גַּעַתְּעָן דָּאָס עַרְשְׁטָע וַיְעַרְקָעָן וְאָס דָעָר קְוַמְּנוֹדִיקָעָר שְׁלָוְם-עַלְיכָם הָאָס
פֿאָרְקִיטָסָן“;

13. „הָיִי עַקְוּעַקְוַצְיָע וְאָס דָעָר יָוָג אִיז אַוְיסְגַּעַטְסָאָגָעָן לְאָזֶט זִיךְ נִיט באַשְׁרַבְּבָן“,

14. „הָיִי פֿאָרְחִינְטָעָגְרָשָׂנָס וְאָס דִי מַאְמָע הָאָס אַהֲנִי אַרְבִּינְגָּוָאָרָן“;

⁸ חָעָן עַס אַוְיסְגַּעַטְמָעָן צּו בְּאַרְבְּעָטָן פֿוֹן עַס יָאָרִיךְ פֿאָרְדָּעָר דָעָר מִיטְלָשָׁוֹל, אַרְוִיסְ
גַּעַטְמָעָן פֿוֹן אַרְבְּעַטְעַרְדִּינְג אִיךְ יָאָר 1940.

15. זי זיטע הימלשע טענער וואס ... זי האט ... אַרוֹיְסְגָּזְזִינְגֶן קָוֵן דָּעַר פִּיאָגָעַן;
16. באָטָראָכָטָן אָוֹן אָפְשָׁאָצָן דִּי מֵצְיאָה וָאָס דָּעַר סָאָטָעָה האָס אַבְּגָעָהָנְדָלָט אַין באָרְדִּיטְשָׁעָה;
17. אַטְּפָרְשָׁרְיִיבָּן אָלָעָ קְלָלוֹת וָאָס עַר האָט זִיךְ אַנְגָּעָהָרֶס קָוֵן זִיכְן שְׂטִיכְמָמָעַ;
18. מִיר הַאֲלָטָן נָפֵק בַּיִּדְעָה וָאָס אַרְגָּזָל ... האָט אַוְּגָעָעָן;
19. קָוֵן אָלָעָ לְעַרְבָּעָכָן וָאָס מַעַלְעָנָט אָנָן דִּי קְלָעָן גַּעֲפָלָם שְׁלָומָס פָּאָסָן נָאָר גַּעֲרָאָקְיִיעַ;
20. (לייעזען דעם זאָז) זי טְוִיגָּלָעָן, וָעַן נִיט דִּי לאָגָעָ צִינְגָּר אָוֹן בְּלָזָן.
- שׂוֹרָתָה וָאָס זִיךְ הַאֲלָטָן אָנָן מַוְיל אָוֹן בְּלָזָן.
- מיר זעען ווי גוט אָוֹן גָּלָט עַס באָקוּמוּן זִיךְ דִּי אַטְּרִיבּוֹטְיוּעַ בְּינָזָעַן מִיטָּן וָאָס דָּעַר פְּרָאנָם. מִיר האָבָּן דָּא אִי סִימְנִים, אֵי נִינְגָּרְמָאָצִיעַ, אֵי פָּאָרָ-
- שִׂידְעָנָעָ צִיבָּטָן קָוֵן דִּי אָלָעָ וָעַסְקָן קָעָנָעָן מְגֻולָּל וְעוֹרָן אַין קָאָנוּנִיקָּ-
- צִיעָּס, אָוּבָּי מַעַ שְׁטוּלָט אָרְבִּין אַין דָּעַם בְּבִיאָזָן אָוֹן אַנְדָּעָר פְּרָאנָם, לְמַשְׁלָ-
1. אָוּצָרוֹת, וָאָס זַיְיָה לִיגְגָּן צְעָוָרְטָן 2. דָּעַר בְּעַלְדָּבָּר מִיטָּן דִּי
- טוֹזִוְונָט אָוּגָּן, וָאָס עַר לְאַקְעָרְטָן 6. מִיטָּן זִיכְן ... לְשָׂוֹן, וָאָס עַס גִּיסְטָן
- זִיךְ ווי בְּוַיְמָלִיָּן, 11. אַיְיָה דָּעַם גְּרוּיסָן יָאָרְדִּי, וָאָס אַיךְ האָבָּאִים דְּרוֹכְגָּעָ-
- מָאָכָּט 13. דִּי עַקְוּקְזָעָי וָאָס דָּעַר יְוָנָג אַיִּזְוִיסְגָּעַשְׁתָּאָגָעָן 14. דִּי
- פְּאָרוֹיִינְגָּטָע גְּרָאַשְׁנָס, וָאָס דִּי מַאְמָעָ האָט זִיךְ אָהָרִין אַרְבִּינְגָּוָאָרְטָן. אַיִּן דִּי אַיְבָּרִי
- גַּעֲמָאָכָּט זַאֲצָן אַיִּזְוִיסְגָּעָן וָאָס בַּיִּטְמָנָעָן. אַבָּרְעָר לְאַמְּרִיךְ בְּעַסְעָרָן
- געַמְעָן אַזְעָלָכָע אַטְּרִיבּוֹטְיוּעַ זַאֲצָן דִּירְעָקָט קָוֵן שְׁלוֹם-עִילִּיכְמָעָן:
21. אַוְּיָן הוַיְכַן בְּגָרָג, וָאָס דָּעַר שְׁפִּיצָּה זִינְגָּר דְּזָרְגִּיטָּס מְמַעַס בַּיִּזְרָעֵלָן;
22. עַזְרָעַלְעַט פְּסָטָעָ רִיְּד, וָאָס אַוְּרָאָט צָו אַוְּרָאָט האָט זִיךְ נִיס גַּעֲלָעַפְּסָן;
23. אַיִּמְוַן לְזִין, וָאָס דָּעַר גָּאָזְעָר חָעָלָט מְאָכָּט צָר נְאָרָן;
24. אַיִּנְגָּל אָן אַסְטָאָן, אָן אַמְּאָמָעָן, וָאָס אַוְּרָאָטְגָּהָאָלָן האָט עַר זִיךְ בַּיִּס רְבָּן;
25. שְׁפִּילָן אַיִּן קָאָרְסָן אַיִּן גַּעַתָּן אַיִּמְוַן חָוָלָת ... , וָאָס גַּעַנְוָעָן האָט זִיךְ
- עַס קָוֵן חָנוֹפהָ;
26. זַיְיָן, דִּי אַוְּסְדָּרְחַיְלָעָט בְּתִ בְּגָט, וָאָס צְוִילִיבָּז זִיךְ אַיִּן בְּאַשְׁאָפָן גַּעַחָרָן דִּי דְּזָאָקָעָ וְעַלְטָס;
27. אַיִּגְדָּלָן אַיִּיְיָגָּה, וָאָס סְעַ שְׁסִיסָּת אִים נִיט אַיִּן מִיטָּן זִיךְ אַלְיָיָן זִיךְ רַעֲדוֹן;
28. אַוְּסְדָּגְעַלְפָרָנָט ... אַסְטָרָן, וָאָס נִיס אָלָעָ יִדְיָוָשָׁ קִינְדָּרָעָ קָעָנָעָן עַס;
29. אַיִּינָעָ קָוֵן יְעַנְעַת יְמָה-תְּוִיתָה, האָט זִיךְן חָבָר שְׁמוֹאָלִיק ... קָלָעָט זִיךְ אַנְדָּעָר צִילָּן קָוֵן זִיךְ;
30. עַס זָעָנָעָן גַּעַתָּן מַאְמָעָן, וָאָס דָּאָס שְׁבָעָה זִיכְן אַיִּזְוִיסְגָּעָן אַיִּזְוִיסְגָּעָן אַיִּזְוִיסְגָּעָן אַיִּזְוִיסְגָּעָן אַיִִיְזָה;
9. בַּיִּם וְהַלְּזָן מַאְכָן אַלְגָּוּמִינָע אַוְּיִיסְטִּירָן אַוְּיִיסְטִּירָן שְׁחָה קָוֵן גְּרָאָמָטִיק אַדְעָר סְטִילְסְטִיק אַיִּזְוִיסְגָּעָן אַיִִיְזָה צְוַיְעַן אַיִִיְזָה גַּוְעַטְמָעָן, סְטָאָקָע אַיִִיְזָה מַוְסְטָעָן. עַס אַיִּזְוִיסְגָּעָן צְוַיְעַן גַּעַמְעָן זַאֲצְנְ-קָאָלִיקָעָס אָוֹן זִיךְ אַוְּיִיסְטָאָרִיךְסָן, מַאְכָן זִיךְן צְוַיְעַן לְבִינְךָן. אַבָּרְעָר דְּוּבָּרִיךְ קָעָן מַעַן נְכָשָׁל הַעֲרוֹן, וָעַן מַעַן חִיל אַזְּאָאָרְדִּיְקָוָן גַּעַמְעָן זִיךְן חִיל אַיִּטְוָר קָאָלָעָמָיְנָע אַוְּיִיסְטִּירָן וְעַגְּן בְּאַשְׁטִימָטָע זַאֲצְ-קָאָנְסְטְּרִוקְזִּיסָע. מַעַן קָעָן דָּאָרְקָאָלָש אַגְּנָעָנָדָן אַיִִיְזָה אַיִִיְזָה רִיכְטִיקָע סְטִיפָּע. מִיטָּן דָּעַם מַוְן מַעַן דְּוּרְקָלָעָרָן דִּי אַיְבָּרִיךְיְלָעָט אַוְּיִיסְטִּירָן וָאָס מַעַן גַּעַנְוָנָט אַיִִיְזָה נְחוֹם שְׁטִיפָּס אַרְבָּעָט דָּעַר קָאָלְשָׁעָר בְּבִיאָזָן (הערה 5).
10. עַס אַיִּזְוִיסְגָּעָן קָיִין סְבָה מַוְרָא וְהַאֲבָן קָאָר דָּעַם פְּלָוְאָנָסְטִישָׁן פְּרָאנָנוּם. אַיִִיְזָה מַעַן האָט זַאֲצָן גַּעַמְעָן, עַס בְּלִיוֹן אַסְמָן אַיִִיְזָה לְיִטְעָרְטָרָה האָט קָאָלָעָר גַּעַמְעָט דָּעַם חָוָזָר גַּעַמְעָט גַּעַמְעָט גַּעַמְעָט.

31. דער פֿאַרְאָם, וואָס חֲרֵבָה האָבָן אוּרִיךְ אַיִם זָנוֹי לאָגָן אַרְיוֹסְגָּעֻקְּטָן;
32. זַיְדָן, וואָס עַלְשֶׁת נַעֲכָן זָנוֹן זַיְגָעָן שִׁפְּרוּלָּות, זָנוֹן... גַּעַזְרָן
אלְלָזְנְצָעָרָן;
33. קַחְאָלָן אָן טַוּן דָּרָ בְּאָבָע גִּטְלָ, וואָס זַי האָט אַזְוִי קוֹנְצִיךְ אַפְּגָעָנְטִין דָּעַם
קַעְטָעָר אַזְיִיךְ;
34. עַרְעַז וְעַט אוּרִיךְ אַנְשָׁרְמִיכְן אַזְאָ מִין בִּיכְעָלָעָ, וואָס יַדְן חַעַלְן דָּטָס לִיְעַגְעָן אָוָן
הַעֲלָן לְאַכְּבָן;

35. אַיִם דָּאָס גַּעַהְעָן אֵמִין סְפָּאָרָם, וואָס מַעַדְתָּא זַיְדָרְיִיךְ אַוְיְגָעְבָּרְאָכְטָן;
36. אָן אַיִידָם אֵפְּאָרְשָׁוִין, וואָס מַעַדְתָּא גַּעַמְעָגָט אַיִם אַנְקָוָן אַוִּית בִּילְעָסָן;
37. כַּמְעָט יַעֲדָע שְׂטָاطָן... האָט אַיְרָ פְּאָרְשָׁטָאט..., וואָס אַיְרָ בַּאֲפְּגָעָלְקָעְרוֹגָן
בְּאַשְׁטִיחָס מַעַר טַוּן גַּוְיִים זַי טַוּן יַדְן;
38. אַרְיְינְגָעְקָומָעָן מִיטָּא בּוֹן, וואָס קִינְגָּרָה האָט דָּאָס נַאֲר נִיט גַּעַזְעָן;
39. דָּאָס חַאְרָט צִימָנָזְוִיעָ, וואָס עַר האָט נַאֲר אַיְגְּנְטָלָעָר נִיט גַּעַזְעָס מִיטָּא
מַעַסְט דָּאָס;
40. אַיְרָ קָאנְס נַאֲר הַמְּנָט בַּאֲגָעָגָעָן טָاطָעָס, וואָס אַלְיָין טָועָן זַי בְּלַדְר אָסָסָר
אוֹן חַילְן...».

יעדר לייענְדָר ווּעַט זַיְכָּר אַיְגָעָן אָז אוּרִיךְ דִּי אַלְעָ אַטְרִיבּוּטוּעָ
זָאַצְנָן (21 — 40) מִיטָּן וּוָס, אַקְאַגְּוִינְקָצְיעָ, זָנוֹנָעָן גַּוטָּע אָוָן גַּלְאָטָע זָאַצְנָן.
מַעַ ווּעַט אַמְּשָׁד אוּרִיךְ פְּרָעָגָן; וואָס אַיְזָא דָאָז דִּי רְבָּוָתָא, דָעָר חִידָּשׁ? אַיְזָא
רְאַשִּׁית נִיטָאָ דָאָ קְיָיָן וּוּלְכָעָר, אָזָן מַעַ וּוּלְטָט דָאָז גַּעַקְאָנָט נְכָלָל
וּוּרָעָן, מַעַ וּוּלְטָט דָאָז גַּעַקְאָנָט שְׁרִיבָּבָן; 23. «אָזָן לְץָאָמָן לְאַמְּכָט
נַאֲרָס דָעָר גַּאֲנְצָעָר וּוּלְטָט», אָזָן אַזְוִי וּוּלְטָט מַעַן גַּעַקְאָנָט אַרְיְינְשָׁטוּפָן אָ
פְּאָרָעָם טַוּן וּוּלְכָעָר אַיְזָא דִּי זָאַצְנָן 25. 28, 32, 33, 36, 38, 40. דָעָר יְצָרְהָרָע
אַפְּגָזְוּוֹיְיכָן טַוּן פְּאַלְקִישָׁן שְׁטִיגְגָּר וּוּלְטָט אַונְטָעְרָגְעָזָאנְט אַזְוּלְבָּעָן קָאנְסְטְּרָקְצִיעָס;
26. «יַדְן... צְוָלִיב וּוּלְכָעָן דִּי דְּזָוִיקָּע וּוּלְטָט אַיְזָא בַּאֲשָׁאָהָן גַּעַוָּרָן»; 29.
... יְהִיהִיּוֹת טַוּן וּוּלְכָעָן זַיְן חַבָּר שְׁמוֹאַלִּיק...»; 31. «דָעָר פֿאַרְאָם אוּרִיךְ
וּוּלְכָעָן חֲרָהָה האָבָן... אַרְיְינְגָעְקָטָן»; 35. «... אֵמִין סְפָּאָרָם אוּרִיךְ
אוִיסְטָדְמָעָן זַיְדָר קָאנְגְּוִינְקָצְיעָ וּוָס,
זַיְיָר וּוּלְיָס מִיטָּא דָעָר קָאנְגְּוִינְקָצְיעָ וּוָס.

אַיְדָעָר מַעַ גִּיטָּס וּוּבְּטָעָר בַּרְעָגָעָן מִיר, כְּדִי צַוְּ דַעְרָגָנְצָן דָּאָס בַּיְלָד, זָאַצְנָן
מִיטָּא וּוּלְכָעָר. זַיְן זָנוֹנִיְּגָעָנוֹמָעָן טַוּן גַּעַנְצָן עֲרָשָׁתָן בּוֹקְ פָּוּנָס יַאֲרִיד
אוֹן טַוּן אָן עֲרָךְ הַונְּדָעָרָת זִיטָן טַוּן צּוֹיְינְטָן בּוֹהָן:

41. אָז יַדְן אָגָנָצָן צַיְרָא אֵי יַדְן וּוּלְכָעָן דָעָר... מְשֻׁורָר יִי לְגַאְרְדוֹן הַאָט
גַּעַרְיוֹינְט מִיטָּן נַעֲמָעָן קְרוֹא נַכְּבָּדָן (דָאָז וּלְטָט אַמְּשָׁר אָן אַנְדָעָר שְׁרִיבָּרָעָן גַּעַנְצָט
שְׁחַעְמָעָן), אַבְּעָרָחָעָן דָעָם וּמִתְּפָּעָרָה, דָאָז אַיְזָא גַּבְּנָצָן מִיגְלָעָר: ... אָז יַהָּ, וְאָס דָעָר
מְשֻׁרָר... האָט אַיְסְגָּרְיוֹינְט...»;

42. ... גַּיְן חַבְּסָרָאָרְוָהָן חַבְּגָעָן עַר האָט אַוִּיסְדָּרְוּוֹיְלָטָס (דָאָז בְּעַט זַיְקָמָשׁ וּוּבְּסָס);

43. «אָיִרְקָיְגָר וּוּלְכָעָן האָט גַּעַלְלָעָט דָעָס האָרָצָן טָנוֹנָם... יַנְגָלִי» (אַמְּשָׁר הַאָט
דָאָז דָעָר לִיְסְטָעְאָרְשָׁעָר עַפְּטָעָט דָוּ טַגְגָּוָר — «מַאְיְעָסְטָעָטָשׁ גַּרְוִיסְטָרִיךְ») — אָ
שְׁטוּסִים גַּעַטָּאָן צָמָס סְרָאָפָּרָעָס וּוּלְכָעָן:
44. «גַּעַהְעָן בְּמַדְתָּרָאָרְקָנְדָר וּוּלְכָעָן האָט שְׁוִין גַּעַהְעָלָטָן אָפָּנִים וּיְעָרְשָׁמָאָלָן»
ニיטָאָ קִין בַּאֲרָעְכִּיקָּוֹג אַזְוּזְוּבָּכָּן טַוּן אַיְגָעָנָם סְטָל מִיטָּן חַעָּס;

45. גוטע, זאָרערמע רײַד צוֹ וועלכע דיּ קינודער זענען גארזיס געוּווינס געהָרָן" ליטס דער סיסטעם אין דיּ נאָצְן 21 — 40, "... רײַד, זאָס צוֹ זִי זענען דיּ קינדרער ...").

46. "סְמֻקָּם טָבָעָקָע קָוֵן אֲגָלְדָּן פּוֹשָׁקָעָלָע אוֹרֶיךָ חָלְכָּן סְעָטָה אַוְסְגָּעָמָלָט אַפְּרִינְזָ" (... פּוֹשָׁקָעָלָע, וְאָס אָוִיךָ דָּעַם שְׂטִיט אַוִיסְגָּעָמָלָט ...) — לַוִּיטָּן מוֹסְטָעָר קוֹן דיּ נאָצְן (38, 34).

47. "דָּעַם רְבָּן צוֹ וְחָלְכָּן מֵעַת הָאָט גַּעֲגִירָת דיּ קִינְדָּעָר קָאָרָהָעָרָן הָאָט מַעַן אוֹרֶיךָ אַפְּגָעָנָרָט" ("דָּעַם רְבָּן וְאָס צוֹ אִים הָאָט מַעַן גַּעֲגִירָת דיּ קִינְדָּעָר ...").

48. "... אֲגָוִיטָעָר 'אוֹצָר' קָוֵן חָלְכָּן עַר חָלוּמָת אַצְּנִידָ" (... אַוְצָר, וְאָס עַר חָלוּמָת אַצְּנִידָ) — לַוִּיטָּן מוֹסְטָעָר קוֹן אַצְּנִידָ (29).

49. "דָּי מַעֲנְשָׁן, וְאָס דָּעַר טָאָטָע הָאָט קָאָרָבָּאָקָס מִיס זַי, זַעַנְעָן ..." ("די מַעֲנְשָׁן, וְאָס עַר טָאָטָע הָאָט קָאָרָבָּאָקָס מִיס זַי, זַעַנְעָן ...").

50. "אַיִּינְגָּעָפָּלָעָנָעָ סְטִיבָּלָעָרָמְצָהָתָ, צְחוּשָׁן וְעַלְכָּעָס צְחוּשָׁן זַי חָרָךְ זַי דָּוָרָךְ ... אֲפָר נִיְּעָן הַבְּיוּלָעָר" (... מַכְבָּותָ, וְאָס צְחוּשָׁן זַי חָרָךְ זַי דָּוָרָךְ ...).

בֵּין מִיר אַיז גַּעֲבַּילְבָּן דָּעַר אַנְגְּדוֹרָק אָז אוֹיבָמַע זַאלְהָאָבָּן אַוִיסְגָּעָרָעָכָּט דִּי אלָעָטְרִיבָּוֹטְיוֹו בְּבִיאָצְּן מִיטָּן וְאָס אָוֹן מִיטָּן וְוּלְכָּעָר אַיִּן בְּיִדְעָר בְּיִכְעָר פְּוֹנוּנָם יָאָרִיךְ, וְאָלָט דִּי קָאָרָהָעָלְטָעָנִישָׁ צְחוּשָׁן זַי גַּעֲוָונָן וְוי קוֹן 40 צוֹ 1. בְּכוֹן זַבְּנָעָן דִּי נָאָצְּן מִיטָּן וְוּלְכָּעָר יָזָאָסָמָן-הַפְּלָלָה. בָּאַשְׁטָעִיטִיקָט עַס דָּעַם אַינְגָּשְׁטָעָל וְאָס אַיז
פָּרְקִיעָר קָאָרְמָוְלִידָט גַּעֲוָאָרָן.

וּוְנִיטָּעָר לַעֲרָגָעָן מִיר קוֹן דיּ אַלְעָט צִיטִירָטָע זָאָצְּן אָז שְׁלָוָם-עַלְיכָם מִינְידָט לְחַלְוִיטָן אָוִיסָן וְוּמְעָן אַדְעָר וְוּמְעָן אַיִּיךְ אַנְצְּוּקִינְפָּן מִיטָּן זַי אַטְרִיבָּוֹטְיוֹו בִּינְיָן זָאָצְּן. בֵּין אַנְגְּדוֹרָק שְׁרִיבָּעָר וְאָלָט אַקְשָׁר רַעַכְתָּן גַּעֲוָועָן אָוִי זַי צוֹ נָאָצְּן: 21. אַוִיכָּן הוִיכָּן בָּאָרֶג וְוּוּמְעָן שְׁפִּיצָּן דָּעָרְגִּינִּיטָּ פְּמָעָט בִּיְדָעָר סָאָמָע כְּמַאְרָעָא; 27. אֲגָלְדָּן אֲיִּנגָּן וְוּמְעָן סְעָטָה שְׁטִיטִית נִיטָּן אָז מִיטָּן זַי אַלְיָין צוֹ רַעַדָּן; 36. אֲפָרְשָׁוֹן וְוּמְעָן מֵעַת הָאָט גַּעֲמָגָט אַנְקוֹן אָוִיךָ בְּלִעְתָּן; 37. "... קָאָרְשָׁטָט וְוּמְעָן בְּאַקְעָלְקָעְרוֹנוֹגָ...". אַוְמוֹיסָט גַּעֲוָוכָּט אַזְוִינָס אַין בְּיִדְעָר בְּיִכְעָר פְּוֹנוּנָם יָאָרִיךְ. מַשְׁמָעוֹת אַזְוִינָס אַיז טָאָבוֹן פָּאָר שְׁלָוָם-עַלְיכָמָעָן.

מַעַן קָעָן אַבְּעָר יָאָ גַּעֲפִינָעָן בַּיְ שְׁלָוָם-עַלְיכָמָעָן אַטְרִיבָּוֹטְיוֹו בְּבִיאָצְּן וְאָס
הַיְיכָן זַי אָז מִיטָּן וְוּ. נַחַט שְׁטִיפָּס וְוּדְעָרוֹוְילָן צוֹ זַי קּוֹמֶט קוֹן דָּעַם וְאָס עַר
הָאָט אַנְגָּעָלְבָּיָן קוֹן צִיטְוּנָגָעָן גָּאנְצָן אַוְמָגָעָלְמָפָּעָרְטָעָ קָאָרְזָעָעָנִישָׁן¹¹, אַזְוִינָס
וְאָס מֵעַת קָעָן אַגְּרוֹפָּן גִּיטָּאַוִיסְגָּעָטָרָגָעָן וְזַבְּעָלָעָן. אָוִיךָ גַּטְעָ פְּרוּמָס נִיטִּיקָן
זַי אַין דָּעַם אָז זַי זָאָלָן אַרְנִינְגָּאָלָן אַין דיּ הָעָנָט קוֹן אַמְתָּחָ בְּעַלְיִמְלָאָכָּות. דִּי
קָאָנְסְטָרוֹקָצִיעָמִיט וְוּ אַיז אֲגָוָעָן, וְוּ מִיר זַעַנְעָן עַס קוֹן דיּ בְּיִדְעָר זָאָצְּן:

1. "... אָז אַלְפָן בִּיתְעָולָם, וְוּ דָעַר גַּרְעָסְטָר טִילְ קְבָּירִים אַיז שְׁוִין קָאָרְחָקָסְן גַּעַנְעָן
וְוָאָרְמָן מִיטָּן גַּרְאָזָ") (עַס אַיז אַבְּעָרְקָעָן לְאַנְגָּן — "... וְאָס דָּעַר גַּרְעָסְטָר טִילְ קְבָּירִים אָוִיךָ
אַים ...").

¹¹ בְּדָרְכְּבָּל אַיז נִיטָּן גּוֹט אַנְצְּוּהָיִבָּן אָז אַטְרִיבָּוֹטְיוֹו בְּמִזְאָצְּן מִיטָּן וְוּמְעָן אַדְעָר וְוּמְעָן.
אַבְּעָר וְוּ דָעַר זַי זַיְנָעָן קָאָרָאָן סְאָלָן וְעַן אַזְוִינָס אָז אַטְרִיבָּוֹטְרוֹ אַיִּיךְ
אֲגָרָעָז וְאָס הָאָט אֲסְטָה דִּי וּוּרְטָרְלָעָר: — וְוּמְעָן הָאָטָסְטוֹ דָעַר בָּאַגְּנָעָנִיטָי: — גַּעַנְעָן
וְעַמְּפָּן אַיךְ הָאָבָּב בָּאַגְּנָעָנִיטָי אַיז מִינְגָּעָר אָז אַלְטָעָר בָּאַקְּאָנְטָעָר. — וְוּמְעָן טַעַקְעָ לִיגְט דָעַר
אוִיכָּן טִישָׁ? — דָעַר מַעֲנָשָׁן חֻמְמָעָן טַעַקְעָ לִיגְט אַוִיכָּן טִישָׁ אַיז אַקְּרָשָׁט אַיצְּטָאָרָוִיסָּן
דָּאָגָעָט.

2. אין דער זאָויקער ויסטער חעלט, זוי מענטשן רעדן קון מעל אויף באַקָּו צולחה" (עס אַינוֹ וַיֵּצֶר שְׁהָעֵד אֲיַבְּרָצְרוּבִּין דָּעַם נָזֵךְ אָנוֹ חַדְּרָה).

אגַבְּ-אֲרֹחָא זָל דָא גַּזְוָגָט וּוְרָעָן אָוּס צַנְעָן אַוְיד מִיגָּלָעֶךָ אַטְרִיבּוֹתָוּעָ
כַּבְּצַאָצָן מִיטָוּן. אַט קָעָן מַעַן לְמַשֵּׁל אַיִן דָעַם זָאַץ 30 פָּאָרְבִּיטִיטָן וּזָס
מִיטָוּן. עַל צַנְעָן גַּעֲוָעָן מַאֲמָעָנוּן. וּזְוּן דָאָס שְׁבָעָה זִיאָן ...

אוודאי קען מען אויך אין א היפשעד צאל זאנצן 1 — 40 אויסקמען בכל
און דעם אטריבוטווען ביזאץ און אים פֿאָרְבִּיטֵן מיט און אנדער קאנטַרְקֶצְיעַ,
און טאָקָע לוייט דער טיסטען פֿון קאָרְדִּינָאָצְיעַ, אַנְשְׁטָטָט דער סּוּבָּאָרְדִּינָאָצְיעַ.
שייזון פֿון סָאמָע ערשותן ביזאץ מיט ווֹאָס (1). "... אַוְצָרוֹת וּוֹאָס לִיגְנִין צְעוֹדָרְקָן...".
קענען מען מאָנוֹן אַזְּצָאָר זִיר: "זַיְיִ לִיגְנִין צְעוֹדָרְקָן...". נחום שטיף ווֹיזָט אָן
אָנוֹ שְׁלֹם-עֲלִיכָם האָט אָין אַ באַשְׁטִימָטָן פֿאָל טאָקָע אַזְּיִין זִיךְ גַּוּעָוּן. שטיף
פֿאָרְגְּלִיבְּכָט דְּרִיבְיָה זַאנְצָן פֿון סְטַעַנְפְּנָנָיו אָין דער רַעֲדַקְצִיעַ פֿון מִיט דָעַר
דרַעְדַּאְקְצִיעַ פֿון 1903 אָין עָרְ וּוֹיזָט וּי אַזְּיִין דער מַחְבָּר האָט אַיבְּעַרְגְּשִׂרְבִּן,
עָסְ אַזְּלָ וּוֹעָרְן אָוִים אַטְרִיבְּוּעָר ביזאץ.¹³ אָין שְׁלֹם-עֲלִיכָם אַזְּ גַּוּעָוּן זְעָרְבִּי
אַבְּסָלָטָן גַּעֲרָעָטָן. די ביזאצְן האָבָן זִיךְ אַנְגְּנָהָבוֹן מִיטָּה: וּוּלְכָן, בַּבָּי וּוּלְכָן,

— 77. "ערודט מיט א באקאנטן מלמד בײַ חעלצָן ער געטס אַ שמעק טאבעק" (1888). ערודט מיט א... מלמה, געטס בײַ אים אַ שמעק טאבעק" (1903). אַחֲדָי איז די עיינַ רעדאָקציין אַ פשוטערע, אַ לעבעדיקערע;

... עגאלטן סאמע אין מיטן אַלְיכָע מיט הערשקע דעם פֿלייטיסטס טאכטער ערעליכער סטטמּפֿענִינוּ האָט צוֹגּוֹזָגֶט אוֹער ווֹת זַי גַּעֲחִים גַּעֲמָעִין" (1888) — "געאלטן טאכטער אַוֹן סטטמּפֿענִינוּ האָט אַיְרָ צוֹגּוֹזָגֶט אוֹז ...". דער אלטער נומּוֹז גַּעֲזָעָן נֵיט קִין גַּרְאַטְעָנֶר שׂוֹין מְחַמְּתָה דעם חָםָס דַּאֲרָתָן האָט דער אַטְרִיבּוֹסְטוּחוּר זַוְּ אַבְּזָאָזְן).

די און ענלאכע אויסבּעסערונגען ווֹאָס שלום-עליכם האט אלין געמאכט אוּף
אייבעריקע. און שלעכט געובייטע אטריבוטיווע בעיזאצַן וואָרְפָּן ניט קיין ברעקל
ששאָטן צי חד אוף די פֿילְצָאלִיקָע דוגמאות ווֹאָס מיר האָכָן געבראָכט און ווֹאָס
מיר ווֹאלְטָן געקענטן זיַּי פֿאָרְמָעָרְן בֵּין אַין די הונדרטער. אָדְרָבָא, מיר דָּאָרְפָּן
וַיַּך לעונגען פָּן זַי. זיַּי פֿלִיסְן מִיטָּן שְׁטָרָם פָּן דָּעַר ריידְשְׁפָּרָאָך, דָּעַר אוַיסְגָּעָך
לייטערטרטער ריידְשְׁפָּרָאָך, ווֹאָס זַי אָינֵי דָּעַר מּוֹסְטָעָר אוּיך פָּאָר דָּעַר שְׁרִיבְשְׁפָּרָאָך.
בְּנֵי שלום-עליכמען אַיִן די קָאנְזְוָקָצְיָע ווֹאָס אַגְּטָמָע פֿאָרְבִּינְדְּמִיטָּל בְּנֵי
בלעָרְלִי בעיזאצַן, ניט בלזַי אַטְרִיבּוֹטְיוֹוע. ווֹעֲגָן דָּעַם — וַיַּך אָוִיך ווֹעֲגָן אַנדְרָע
שְׁטָרָיכָן פָּן זַאֲצְבָּויָה בְּנֵי שלום-עליכמען — ווֹעֲגָן ניט אַיִן שְׁפָּעַטָּר. בֵּין ווֹאָס ווֹעֲגָן
פְּדָאי צו האָכָן אַיִן יְגַעַן; בְּנֵי ווֹעֲמָעָן זַאֲלָן מִיר זַיְך לעונגען, אוּבָ נִיט בְּנֵי

18 זאַרְפָּה ז'

גערונדייוו, פארטיזיפ און אינטיניטיוו בי שטום-עליכמען

פֿון יָודֵל מַארְק

א. דער גערונדייוו

לאזיך דער מאגען דעם ליענער או צוויי ווערט אングערוֹן די פֶּאָרָעָם אויף-(ע)נדיך. אונשטאָט צו דָּוֹן אַט דִּי פֶּאָרָעָם אַיצְטִיקָעַ צִינְסַטְשׁוֹן פֶּאָרָטִיזִיפּ, אַדְעָר גערונדיים, ווי עס אוין לויט אַ. זָאָרָעָצְקִיס טָרְעָרְמִינְאָלָגְיִיעַ, נִיצְנָן מִיר שְׂוִין אַיָּאָר דָּרְבִּיסְטִיקָעַ אַט דָּעַם טָרְמִינִין. האָבָּן מִיר גַּעַד רָוְנְדוֹן (זַיִי זַיְבְּגָעָן גַּעֲדְרוֹקָט אַין קוֹרְסִיּוֹ) אַין דִּי זָאָצָן: אַיְדַּי לִיעַן דָּאַס בָּרוֹךְ לִיגְגְּדִיך אַין בעט; ער קוֹקָט זִיך צָו שְׂוִינְגְּנְדִיךְ; אַרוֹסִיגְּנְיְ�נְדִיךְ פּֿאָן שְׁטוּבָה, האָבָּן אַיְם באָגְעָנְטָה; מע האָט אַיְם דָּעְרוֹעָן אַ זִּידְעָרְנְקְּנְדִיךְ; אַ בלְאָנְדְּשָׁעָנִי דִּיקָּן. האָבָּן מִיר אַיְם גַּעַוְוִין דָּעַם וּוּוֹן.

פֿון דִּי עַטְלָעֶכְעַ דָּוְגְּמָהָות זַעַעַן מִיר אוּיךְ אַז דָּעַר גערונדייוו אַיְזָא קְרוּבָּן דָּעַם אַדְיְעָקְטִיווֹ אַזְנָבָּן אַז עַר האָט בְּשָׂוְתְּקִישָׁע שְׁטוּרִיכָּן מִיט אִים. אַזְוִי וּוֹי אַז אַדְיְעָקְטִיווֹ, קָעַן אוּיךְ דָּעַר גערונדייוו האָבָּן אַ קְרָצְצָעָן אַ לְאָנוּגָּעָ פֶּאָרָעָם. אַזְוִי וּוֹי אַז אַדְיְעָקְטִיווֹ, וּוּרְטָט עַר גַּעֲנִיצְטָא אַיְיךְ אַדְוּוּרְבְּאִיאָלָן.

דָּעַם עַצְמָה עַגְּנִין קְוֹמָט אַיְסָא אַנְצְּחָהִיבָּן צָו בְּאַטְרָאָכָּטָן אַ בִּיסְלָפֿון דָּעַר וּוּוֹיט — פֿון דָּעַם גערונדייוו בַּיִּמְעָנְדָעָלָעָן מוּכְּרִיסְקָּרִים. יַעֲדָעָר אַיְנָעָר וּוּאָס הָאָט וּזְעַעַן נִיט אַיְזָא מִיט קָאָפָּג גַּעֲלִיעָנְטָן מְעָנְדָעָלָעָס אַ טָּעַקְסָט הָאָט תִּיכְפּ גַּעֲמוֹתָן בָּאַמְּרָעָךְ וּוֹי אַלְפָט מְעַט טָרְעַט בְּיַיִן זַיְדָן אַט דָּעַם גערונדייוו. אַזְוִיךְ דָּעַם האָט מִיט זַיִן שָׁאָרָן אַנְגָּלוֹן זִיךְ אַפְּגָעְשְׁתָּעָלָט נְחוֹם שְׁטִיךְ אַיְן זַיִן אַרְבָּעָט «וּוּעָגָן אַיְנִיקָּעָ זַיִן-קְאָרְבִּינְדָּגְגָּעָן בַּיִּמְעָנְדָעָלָעָן».² דָּאָרָטָן שְׁטָעָלָט זִיךְ דָּעַר מְחַבְּרָה דִּי פֶּרְאָגָעָ: «פֿון וְאַגְּנָעָן נְעַמְּט זִיךְ צָו מְעָנְדָעָלָעָן אַזְאָ אַגְּנָעָזְפְּטָקִיטִים מִיט דָּעַם עַרְשָׁטָן פֶּאָרָטִיזִיפּ (אַקְעָגָן דָּעַם גְּרָעָסְטָן טִילְיִידְיִישָׁע בְּעַלְעָטְרִיסְטִיקְ?)³ נְחוֹם שְׁטִיךְ וּוּאָרְקָט אַפְּ דִּי מְעַלְעַקְבִּיתִיט אַזְאָ דָּאַס הָאָט מְעָנְדָעָלָעָן גַּעַוְוּמָעָן פֿון דָּעַר

¹ אַפְּגָעְגִּירִיט אַזְוִיךְ דִּי לעַרְעָקוּרְטָן אַיְן רִינְגָּעָ. אַשְׁטוּסִים דָּעְרוֹצְוִוִּיאָן גַּעַוְוּן אַ. זָאָרָעָצְקִיס טָרְמִינִין גַּעַרְנוֹנִים. אַבְּעָר אַיְבָּקְיָא נְעַמְּן אַ טָּרְמִינִין פֿון דָּעַר לְאַטְיִינִישָׁעָר גְּרָאַמְּטִיךְ, סּוֹגְנִיסְטִיךְ וְאָס בִּינְדָס זִיךְ מִיט אַ טָּבְּסָטָאָנְטִיווֹן, נָאָר אַזְאָ וְאָס בִּינְדָס זִיךְ גִּיכְעָר מִיט אַזְוִיךְתִּיהְיָה. פֶּאָרָטִיסְטִיךְ זִיךְ אַזְאָ דָּעַר גערונדייוו אַיְן לְאָטְבָּן אַיְזָא גַּאֲרָר פֿון אַזְנָדָעָר אַפְּפָרָעָ. עַר חָעָר אַבְּעָר אַיְיךְ אוּרִיךְ אַזְאָ אַיְגָאַרְטָהָן אַוְּצָוֹן גַּנְצָטָס אַזְאָ אַצְּאָל פֶּרְאָגְזִיּוֹשָׁע גַּמְּאָ-סִיקָּעָס. סּוֹפְּ-בְּלִסְ-סּוֹפְּ אַזְאָ אַ טָּרְמִינִין דָּאַס וְאָס מְעַדְעַט אַפְּ אַזְאָ עַר זָאָל וּפִינְיָן. אַינְדוֹזָעָר טָרְמִינִין חָאָט דִּי מְעַלְהָה וְאָס עַר אַזְאָ אַ קְוּרְץ וְאָרָט אַיְן וְאָס מְעַדְעַט אַט דָּאַס וְאָרָט נִיט דָּאָרָטן פֿאָרָ קִיּוֹן שָׂוֹם אַגְּדָעָר קָאַטְעָגָרְעִיאָן דָּעַר יִדְיִישָׁעָר גְּרָאַמְּטִיךְ. אַזְאָנוֹ יִוְּדִישָׁ פֿאָרָלְעָמָן (זַיִן חַיְּטָעָר) נָאָר גַּעֲנִיצְטָר פֶּרְשָׁטָר פֶּאָרָטִיזִיפּ, וְיִילְיִט גַּעֲהָלָט שְׁוּעָרָר מַאֲכָן וּמַעְעַם עַצְמָה גַּעַנְיִינְטִירָן אַ נְמִיעָם טָרְמִינִין.

² יִדְיִישָׁ סְטִילִיסְטִיךְ, 1930, זָו' 153—169.
³ דָּאָרָטָן, זָו' 159.

פֿאַלְקְשְׁפֶּרְאָךְ, ער האט עם אויך ניט געקבעט געמען פֿון דער ליטעראָטֹוֹר טָאָר אַיִם, וויל בְּיַ אַקְסְּנְגְּעָלְדָּן, עַטְינְגְּעָרְן, גַּאֲטְלָאַבְּרָן, לַיְנְצְּקִין טְרְעֵפְּטַז זִיךְ אַט דַּי פֿאָרָעָם זִיעָר זַעַלְטָן אָן פֿון אַבְּיַזְּקִים-מַאְיר דִּיקְן, וּוּ מַעַטְרְעֵטַז זִיךְ אַט מַעַנְדְּעַלְעַז זִיךְ נִיט גַּעַלְעָרָטָן. אַיְזָן דַּעַר אַוְיסְּפֶּרְ אָז "מַעַנְדְּעַלְעַז אַיְזָן דַּעַמְּפַרְטָן פֿרְט אַנְאַוְאַטָּאָר אַיְזָן דַּעַר יִדְישְׁעָר לַיְטְעָרָאָטוֹר: סְאיַיּוּ מַעַנְדְּעַלְעַז אַט סִינְטְּאַקְסִישְׁעָר אַוְיכְּטוֹ, אַוּ גַּעַנוּמָעַן האט ער דַּאס בְּיַ גַּרְאָמָאַטְישַׁ מַעַר אַנְטְּוּיְקְלְטָעַ שְׁפְּרָאָכְן, צָום אַלְעַם עַרְשָׁטָן — בְּיַ רּוֹסְּיֶשְׁ".

אַט דַּעַר אַוְיסְּפֶּר אַיְזָן צָום טַיְל אָן אַבְּעָרוּגְּעָאַבְּלָטָעַר. אַוְרָאִי האט דַּא גַּעהַאְט אַהֲשְׁפָּעָה אַוְיךְ דַּי רּוֹסְּיֶשְׁ לַיְטְעָרָאָטוֹר-שְׁפָּרָאָכְן. אַבְּעָר דֻּעַם יְסָוד האט מַעַנְדְּעַלְעַז מַוְּכִּירִים גַּעַנוּמָעַן טַאַקָּע פֿון דַּעַר פֿאַלְקְשְׁפֶּרְאָךְ, אַבְּעָר נִיט פֿון דַּעַר דְּרוּמְדִיקָעַר פֿאַלְקְשְׁפֶּרְאָךְ, נִיט פֿון זְשִׁיטָאָמִיר, אַבְּרִידְטְּשָׁעוֹ אַדְעָר אַדְעָם, נָאָר פֿון זְיַין מַוְּתְּעָרָשְׁפָּרָאָךְ אַיְזָן קָאָפְּלוּעַ, פֿון דֻּעַם אַוְיכְּן רִידְזָן פֿון וּוּבִיסְּרוּטִישְׁעַ אָן לַיְטוּוּשָׁ יִזְּדָן, וּוּאָס זַיְהָ פֿאָרָמָאָגְן יִאָן זַיְהָ וּיְעָרָטְגַּטְעַלְעַכְן לְשָׁוֹן אַשְׁלָל גַּעַרְונְדִּיוֹן. פֿאַרְבְּיְגִיגִיְעַנְדִּיק אַיְזָן וּוּגָן דֻּעַם שְׂוִין אַוְיסְּגַּעַקְוּמָעַן צָו שְׁוּבִּין⁴. עַס אַיְזָן אַבְּעָר נִיטְיִיךְ דַּא אַרְוִיסְּצָהְבִּין אָז עַס אַיְזָן אַכְּרָאַקְטָעַ רִיסְטִישְׁעַר שְׁטוּרִיךְ פֿאָרָן גַּאנְצָן לַיְטוּשָׁן דִּיאַלְעָקָט, אַרְבִּינְגְּעַנוּמָעַן אַלְעַ רִידְעָן נִישָׁן פֿון רִיסְטָן, דַּאס פֿסְדְּרִיךְעַ נִיצְנָן גַּעַרְונְדִּיוֹן אָן אַזְּעַלְכָעַ פֿשְׁוּטָעַ פֿאָלָן וּוּי: אַיְזָן האָב אַיְם גַּעַזְעַן קוּיְפְּנִיךְ עַפְעָם אָזְנָט דַּא נִיט דֻּעַם 'אַיְיךְ', נָאָר דֻּעַם 'אַיְם': אַיְזָן האָב זַי בַּאֲגַעַגְנַט וּוּיְנְעַנְדִּיךְ (זַי הַאַט גַּעַד וּוּיְנַט, נִיט אַיְךְ), אַוְיךְ — אַיְזָן האָב זַי בַּאֲגַעַגְנַט אַז וּוּיְנְעַנְדִּיךְ; עַס כָּאָפְּט אַז אַשְׁרָעָה הַעֲרָנְדִּיךְ אַזְּעַלְכָעַ מַעַשְׁוֹתָה: לוּיְפַנְּדִיךְ אַז שְׁפְּרִינְגְּעַנְדִּיךְ אַיְזָן גַּעַטְלָאָלוֹן: אַיְזָן הַעַר אַיְם הַוּסְטַנְדִּיךְ, אַז הַוּסְטַנְדִּיךְ, האָבָן מִיר אַיְם גַּעַפְּרִיט צָום דַּאְקָטָעַ.

דַּעַר לַיְטוּשְׁעַר יִידְיַהְאָט זַיְהָ גַּעַשְׁאָפְּן זְיַין סִיסְטָעָם, וּוּי אַזְּוִי צַו בַּאֲשְׁטִימָעַן צַו וּוּלְכָן גַּלְיַד אַיְזָן זַאְצַחְעַס צִיטַזְעַס זַיְהָ דַּעַר גַּעַרְונְדִּיוֹן. אַוְיבָּעָר עַר צִיטַזְעַס זַיְהָ צָום סּוּבִּיקָט, שְׁטָעַלְטָעַס מַעַן אַוְועָק אַיְזָן אַנְהִיבָּעַס זַאְצַחְעַס, אַוְיבָּעָר עַר צִיטַזְעַס זַיְהָ צָום אַבְּיַעַט אַדְעָר אַפְּיַלוּ צַו אָן אַנְדָעָר זַאְצַגְלִידָה, קַומְטָעַס עַר צָום סּוּף פֿון זַאְצַחְעַס, בְּכָלְלָא אַוְיכְּן נַאֲכָן וּוּאָרט וּוּאָס עַר צִיטַזְעַס זַיְהָ צָום. לוּיְפַנְּדִיךְ האָב אַיְזָן גַּעַזְעַן — אַיְזָן בִּין גַּעַלְאָהָה: אַיְזָן האָב אַיְם גַּעַזְעַן לוּיְפַנְּדִיךְ — עַד אַיְזָן גַּעַלְאָה. אַיְזָן רִידְשְׁפֶּרְאָךְ קַומְטָעַס נַאֲכָן צַו אַוְיךְ אָן אַנְדָעָר אַינְטְּאַנְגְּזִיעַס. צַו אַט דַּי גַּעַרְונְדִּיוֹן קַעְבָּעַן זַיְהָ צִיעַן נַאֲכָן וּוּרְטָעַר, אַבְּעָר זַיְהָ בִּבְטָן נִיט דַּי עַצְמָה סִיסְטָעָם, לְמַשְׁלָה: לוּיְפַנְּדִיךְ פֿאַרְשְׁמִינְיַעַטְעַרְהִיטַּיַּת אַיְזָן גַּאַס. האָב אַיְזָן גַּעַזְעַן, לוּיְפַנְּדִיךְ פֿאַרְשְׁמִינְיַעַטְעַרְהִיטַּיַּת אַיְזָן גַּאַס.

די מַשְׁה הַוּנְדָעַרְטָעַר צִיטָאָטָן מִיטָּן אַוְונְדוֹיָוָה, וּוּאָס מַעַעַן זַיְהָ גַּעַמְעַן פֿון מַעַנְדְּעַלְעַס וּוּרְקָעַ, אַנְטְּפַלְעַקְן אַוְנְדוֹז דֻּעַם רִידְשְׁפֶּרְאָכִיקָן יְסָוד פֿאָרָ אַט דַּעַר זַאְצַקְנְּסְטְּרִוקְצִיעַס — אַוְיבָּעָס נַעַמְט אַיְזָן באַטְרָאָכְט אַט דַּי באַזְוּנְדָעַרְקִיטַּס פֿון לַיְטוּשָׁן דִּיאַלְעָקָט.

צָום טַיְל דִּירָעַקְטַּס פֿון דַּעַר רִידְשְׁפֶּרְאָךְ, דַּעַר עַיְקָר פֿון לַעֲרָנְעַן זַיְהָ בְּיַ מַעַן-

⁴ יִזְּדִישְׁ פֿאָרָ אַלְעַ, גּוֹמִי 14, ז' 100.

דעלען. יא, צום טיל פון דער רײַדשפֿראָך, ווילז הָן אַין פֿערעַאַסְלָעוּן, אַין לובען, הָן אַין דִי אַנדערע שְׁטַעַלֶּךָר פָּון זִיבָּען וּזְאַנְדְּעַרְנוּגָּעָן אַין דִי יִנְגָּעָן יִאָרֵן האָט שלום רבָּינָאוּיטָשׂ זִיךְ בָּאַגְּעָנָט מִיט לִיטְוֹוּשׂ יִידָּן — אַין מִיר גַּעֲנָנָעָן אַין זִיכְן שְׁפָעַטְעַדְקָין לְשׂוֹן רַעַשְׁטַעַלֶּךָר פָּון דִי השְׁפָעָות. אַבָּעָר בְּלִי שָׁוָם סְפָּק אַסְמָרָה אַם גַּעֲנָנָעָן אַם גַּעֲנָרָוֹן זַיִדְעָה, דָעַר וּזְאָס אַיז פְּאָר אִים גַּעֲוָעָן אַמְּרוֹהָדָרָךְ, נִיט בְּלִיוֹן אַלְרָעָרָר פָּון שְׁפָעַטְעַדְקָה, נָאָר בְּכָלָל אַמְּסְטָרְדָּרְפָּאָרָן לִיטְעַרְאָרִישָׂן שָׁאָפָּן. בֵּין שְׁלָוּמָעַלְלִיכְם הָאָט גַּעֲנָנָעָן זִיכְן אַיְגָעָנָעָם וּוּגָּה, האָט עַד מִיט גּוֹרִיס פּוֹנָה זִיךְ אַנְגָּהָאלָטָן אַיז דָעַם זַיְדָסָ פָּאָלָע, אוֹיפְּפָעָמָה אַיז דָעַם זִיבָּעָן פְּאָרָאָן צָעַנְדְּלִינְגָּעָר דָאָיטָה. אַוְן אָט אַיז נָאָר אַיְינָעָ, אַין זִיבָּעָן אַזְוִי גַּעַרְוְתָּעָן יוֹגָּנְטָרָאָמָאָנָעָן אַוְן אַין סְטָעַמְפָּעָנָיְוָי, שְׁעַנְדָּעָר בְּלָאָנָק, יַאֲסָעָלָעָ סְפָּלָאָוִי טְרָעָפָן מִיר אַפְּטָעָר דָעַם גַּעַרְנְדִּיוֹ וּוּ אַין דִי שְׁפָעַטְעַדְקָה וּוּוּרָק, בָּאוֹנוֹדְעָרָשָׂ בָּאַלְרָנְדִּיק, אַיז דָעַר פְּאָרְגְּלִיפְּצָדְקָה צְוִוִּישָׂן צְוּוֹיָה אַוְיְהָלָאָגָעָס פָּון סְטָעַמְפָּעָנָיְוָי, קָוָן 1888 אַוְן 1903.⁵ אַיז דָעַר צְוִוִּיטָעָר אַיְהָלָאָגָעָ אַטְשָׁוּמָעַלְלִיכְם אַצָּאָל גַּעַרְונְדִּיוֹן פְּאָרָבְּרִיטָן מִיט פְּאָרְטִיצְיָפָן אַדְעָר אַבְּאַיְבָּרְגָּעְבָּיִט דָעַם גַּאנְצָן זָאָץ, עַס זָאָל נִיט זִיכְן קִין גַּעַקְרִיצְטָעָר בְּבִיאָץ. האָט עַד זִיךְ אַפְּגָעָאָגָט פָּון גַּעַרְנְדִּיוֹן? בְּשָׁוֹם אַוְן נִיט. עַר האָט נָאָר בְּעַסְעָר בָּאַיְגָעָמָעָן וַיְיַעַר פְּנַקְצִיעָאָן זִיךְ זַיִעָר בָּאַגְּרָעַנְעַצְקִיטָּה בְּנוּגָעָ צִיטָּה. עַס אַיז אוֹיר דָעַם גַּעַקְמָעָן דָעַר דָּרָאָגָג צּוּ מַעַר פְּשָׁתָהָת, וּוּ שְׁלָוּמָעַלְלִיכְם האָט פְּאַרְשָׁטָאָנָעָן אַט דָעַם פְּרִינְצִיפְּ.

1. שער ווֹאָרְלֶט זִקְרָן אַבְּעָר מִתְאֵר מִתְאֵר פָּאָר וּוּרְטָעָר, צוּשָׁמִיכְלָעְנְדִּיָּק אָוָן
ברִיזְוָנְדִּיָּק זִקְרָן וַיְנִינָּע שִׁינְגָּע לְאַגְּעָה הָאָר".

דא זונגען די טוונגען פון הייפטואז און פון געקיידטען בעיאז גלייכ-אַנטישיטיקע⁹. בענין איז דא און ארט פארן גערונדיווו: אבער ווען די טוונגען זונגען ניגט גליגענץ-אַנטישיטיק — טויג ניט דער גערונדיוו. דעריבער האט שלום-עליכם דעדאגירט אוֹן זאנֶ.

2. “די קו האט אוילגעבערט צו מע-היגירנה, ארכוילעזונדיק קונגס בויך א טיין-קערעבעץ” — אוון אין דער צווייטער אוילגעבע אין אואַ נושא: “...מעלה-גירנה, וויניגלאוט...”

אבל דער גערונדייו איז פֿאָרְבִּילְבָּן אַ שְׁטָעְנְדִּיקָע אַיְגְּנְשָׂאָטָה אֵין שְׁלֹם-עליכֶם, לשון. די וויטעדיקע דוגמאות וויזוועס עס גענווג בולט. זיין זינגען גע-זונגען פֿון דעם וווערך בלשון נסחר — פֿונְגָּס יָאָרְדִּיך, אָונְזָמְרִיך האָבָן שְׁוֹין אַנְגָּזָה.

⁵ דא הakin מיר אגכ א בעוינו און שלום-עליכם האט געארבעט אויף זיין שפראאר, אונע אונז ניט ריבטיך די מיינינג אונ ער דאטש גערשידין און איבערקלעדר אונ און דעם קינסטלערן וווכן דאס פאסיקצע ווארט אונ זי פאסיקסטע קארסטען.

⁶ דא אינו גיט וויכטיק די ציטט און דעם הויפטואץ, וויכטיק איזו נאר איזו די טונגען בזיאץ און הויפטואץ זאלן פֿאָרְקּוּמַען איזו דער זעלביינער ציטט, למשל: (1) חען שפֿאָצֵיד איזן וואָלֶה, קלִיְבָּ אַיד יַאֲדָעָס; (2) ווען אַיר האָב שפֿאָצֵידראָן איזן וואָלֶה, האָב געַקלִיבָּן יַאֲדָעָס; (3) ווען אַיד וועל שפֿאָצֵירָן איזן וואָלֶה, וועל אַיד קְלִיבָּן יַאֲדָעָס.

אין אלע דריי פֿאלַן — שפֿאצְרָנְדִּיך אֵין ווֹאלַד ...
ז' זענו ייז'יטע ווֹסְפָּרָאָד אֲוֹטָמְבָּהָר בָּאוּן ?' 25

וזוון מיר טרען דעם גערונדייו אין דעם געקייזטען בעניאז, ברעננט ער מיט זיך ראיית-יכל א צייטבאטייט, מיט אנדער ווערטער: דער גערונדייו דינט אויף צו קירצן א ציטיביזאצ. אבער ער דינט אויך, ווען דער עיקרידיקער באטיט אין דער שטייגער אדרער אומשטיינד פון דער טונונג אין הויפטואצ. אפֿילו ווען מע האט צו טאן מיט א תנאי, מיט א באידיג אונן אפֿילו מיט אנדער בעביבאטייטן. אט דער אנגליאו אין איצט ניט וויכטיק בעים אילוסטרין דעם באגנץ פון גערונדייו. מיר גיבן איצט דוגמאות, ווען ער קומט פָאַרְן הוייפטואצ:

3. גנט קוונדייך אויף די קליניע עפֿירהעלער..., קען מען זאגן... אין דער פיטלסטער אויך געומען באמת טָרָומָן;

4. "רָנוּנְדִּיך פָּוֹן טָפְּצָנְצָן, אוֹן שְׁוֹעֵר זִיך אַיְמָנוֹתָלְטָן אוֹן נִיט בָּאוֹנוֹנְדָּרָן...";

5. "מִינְגְּנְדִּיך אָז עַס אָז שְׂוִין שְׁפָעָט, הָאַט עַר זִיך אֲכָפֶן גַּעֲטָאָן...";

6. "לְגַנְּדִּיך דָּעָרָאָךְ אוֹיף שְׁטוּרְעָנָעָז וּקְ... הָאַט דָּעָר הָעַלְּד לְאַגְּנָג נִישְׁתְּגָעָן אַנְשְׁלָאָפָּן וּוּרָן";

7. "דְּצִוְנִיך אֲגַעְלָמְטָע אַין בעט, הָאַט זִי גַּעֲרִירָט דָּאָס גַּעֲשָׁעָט בְּדַרְמָה";

8. "קוֹנְדִּיך דָּעָם פָּאָרְשָׁוֹן, הָאַט עַר נִיט אַין מָאֵל גַּעֲרִיךְאָט בְּזַי...";

9. "נִיט זְעַנְנִיךְ פָּאָר זִיך דִּי לִיכְטִיקָעַ וּוּלְט, טָוָט עַר נָאָרִישְׁקִיטָן";

10. "הָגָלְטִינִיך אַין מִיטָּן דָּעָר אַרְבָּעָט אָזָן דְּרוּנְדִּיך מִיטָּן לְגַנְּגָעָר נָאָכָן רְבִינָס גְּרָאָבָן פִּינְגָּעָר, הָאַט דָּעָר בְּרִמְצָה... גָּות גַּעֲקָוָט אַוְיָןָן עַולְמָן";

11. "אַיְבָּוּלְעָבָנְדִּיך אַין זְפָרְוָן נָאָך אָמָל יְעָנָע גְּלִיכְלָכְעָע יָרָן אָזָן אַרְבָּשְׁנִיעָנָעָן דִּיק צַו דִּי חַיְיטָעָרְדִּיך בְּאָשְׁוּבָנְגָעָן, קוּטָע עַר וִיך אָזָם צְרוּקִיךְ מִיטְ שְׁטִילָעָר בענְקָי שָׁגָטָן";

12. "רָאָרְדִּיך אַזְוֵי אַין חָאָל — וּמוּמָרְלָעָבָן, דִּי זָוָן בָּאָקָט, נָאָר פָּוֹן בִּידְעָה זִיטְן חָאָל דָּעָר רִיחָה פָּוֹן סָפְּגָוָס מִיהָה נְשָׁוֹת — צַי אָרְקָמְדִים וְיִיְהָרָא אַין וְעַגְעָלָעָ" (טָבָּהָה);

13. "אַרְבִּינְטְּרָאָכָנְדִּיך וְזִיך אַינְעָם לְעָרְגָּעָן אַין יְעָנָע מִין חָדָר, בְּזַי יְעָנָע מִינִים מְלָדִים... אַהֲבָנִיךְ פָּאָר זִיך דִּי רְבִינְצָן חָסָם מִעַד דְּאָרְפָּא אִיר הָלְפָן... — אַין שְׁחָועָר צַו פְּאָרְשָׁטְיָהוּן, פָּוֹן וּזְעָנוֹן הָאַט זִיך גַּעֲנוּמָן בְּזַי דִּי קִינְדָּעָר דָּאָס הָאַט זִי הָאָבָן גַּעֲקָוָט".

אַוְן אַצְינְדָּז דּוּגְמָאָות, ווען דער גערונדייו קומט נָאָכָן אַדְעָר אַין מִיטְן הוּיֶּטֶן אַגְּנָץ:

14. "די בּוֹיְדָן זְיִינְעָן אַוּעָק, אַבְּעָרְלָזְוָנִיךְ נָאָך וְזִיך פָּוֹן פְּעָרָד אַוְן אֲגַנְצָעָחָן שְׁטוּבִּיבָּה";

15. "מְאָפָוָס אַחֲבָת צִוְּוָן הָאַט עַר אַיְמָנוֹשְׁלָוְגָעָן אַין אַיְזָנָה שְׁבָת... לִינְגָנִיךְ אַוְיָן בּוֹיְדָעָם אַוְן בְּרָעְנָנְדִּיךְ וְיִי אֲלִיכְטָן";

16. "פָּוֹן דָּעָם אַוְמָגְלִיךְ זְיִינְעָן דִּי קִינְדָּעָר גַּעוּרְיוּרָע גַּעוּרָוָן שְׁוִין לְאַחֲרָה המעלָה, קוֹמְנָנִיךְ פָּוֹן חָדָר אַהֲיִים";

17. "צִיְּלִיטָא אֲפָרְצִיךְ מָאָל פְּעָרְצִיךְ, שְׁטִיעְנִיךְ אַוְיָן פָּוֹס פְּעָרְצִיךְ מִינּוֹת אַוְיָן זְיִינְעָר";

18. "עַס קְלָעָט דָּאָס חָאָרָא, קוֹנְדִּיךְ אַוְיָן זְיִין גָּעָל, גַּעֲנִיטְשָׁטָ פְּגִימָה";

19. "שְׁלָוָם, זְצִנְדִּיךְ אַין זְרוּסִין אַוְיָן בְּעַנְקָעְלָעָ... דָּעְרוּסָט פָּוֹן וּמִטְן דָּעָם קָאָלְעָטָאָרִי";

20. "מֵעַ קָעָן בְּלִימָבָן אָז אֲבּוֹיד לְאַכְנָדִיךְ⁸ (מענטשן):

⁸ אַרְמְגָנְעַשְׁטָעַלְט אַוְיָר דָּעָם זַיְצָחָס אַיְזָן אֲפָרְטִיךְעָר פְּאָלְקָסָאָוִיסְדוּרָק בְּדַי צַו וּמִזְטָן חַי אַזְוֵי דָעָר אַוְסְגָּעְבָּרִיטָעָרְטָעָר בְּאַגְּנָץ פָּוֹן גַּעֲרָונְדִּיךְ אַוְיָן אַפְּרָט זִיך זְוּנוֹף מִיט דָעָם גַּרְיִיטָן

21. ערד איזו געזונטן, אז ער חעס א מעל שטאָרבּן נײַענדייך^ו!

22. האבן זיך געיגליטשט זײַערע טיס איבער הילצערנו פֿעַשְׁעָכָן, נײַענדייך
מייטן טאָטען צו דער משפחחה;

23. דער טענצער, אויסטמִידְנִיךְ דֵּי לִיכְתּוּר מִתְּדֵי בְּרוּגְעַנְדִּיקְעָג^ט לִיכְתּוּ, גִּיטִּיס
אַרְבִּין וָאֶסְטְּהָר אַין אַלְץָמָר הַתְּפָלוּתָה.

мир געמען אָן אָן מע ווועט נוֹתֵחַ האָבן קִיּוֹן שָׁוֹם אֲבִינּוּעַנְדוּגָעָן בְּנוֹגָעַ דָּעַר
אַבְּסָאַלְוָטָר גְּרָאַמְּאַטִּישָׁר קָאַרְעַקְטִּיקִיט פָּוֹן דֵי אַלְעַ זָצָן. וּוֹאָס שִׁיךְ סְטִיל
מַעְבָּגָמָעָן זַיךְ אַוְיךְ פְּאַרְלָאוֹן אַיִּחַ שְׁלוּמָ-עַלְיכְּמָעָן, וּוֹעֵן ער אַמִּיטְרִיט נוֹתֵחַ
קִיּוּנָם פָּוֹן זַיְנָעַן הַעֲלָדָן, נָאָר רַעַדְתָּ אַוְיךְ זַיְנָן אַיִּינָן לְשׁוֹן. עַס קָעָן נָאָר אַוְיךְ
קְוֹמָעָן דֵי פֶּרְאָגָע, לְמַאי טְרַעַטְתָּ זַיךְ דָּעַר גֻּרוֹנְדִּיו בְּבֵית שְׁלוּמָ-עַלְיכְּמָעָן אַפְּטָהָר
וּוֹי בְּבֵית פְּרָצָן, וּוֹי בְּבֵית דָוד בְּעַרְגָּלְסָאנָעָן אָן אַנְדָּעָרָע. — אַין עַס טָאָקָע אָבָא
חוֹזְבָּדָרִיקִיט פָּוֹן זַיְנָן, שְׁלוּמָ-עַלְיכְּמָס, זַאֲצְבוֹי אָן דֵי דָעַרְקָלְעָרְנוֹג דָעַצְוֹ אַין
וּשְׂנִירָיִי וּשְׂנִירָיִי.

עם איז פַּאֲרָבְּלִיבָּן גָּאֵר אַיִּין פּוֹנְקָט אָוִיףּ צָו בְּאַטְּרָאָכָּטָן. עַס אַיִּן אַנְגָּעָנוּמָעָן — נִיטְּ קָלָאָר פָּוּן וּוּמָעָן, אֶבְּעָר עַס אַיִּן אַוִּיסְגָּעָקוּמָעָן עַס צָו הָעָרָן פָּוּן שְׁרַבְּיָהָן בְּעָדָס אָוּן פָּוּן לְעָרָעָרטָס — אָוּ מַעְגָּנִיצָן דָּעַם גַּעֲרָונְדִּיוֹ אָוִיףּ צָו פְּאַרְבִּיטָן אַבְּיָזָעָץ נָאֵר דֻּעָמָלָטָן, וּוּעָן דָּעַר סּוּבִּיעָקטָן אַיִּן בְּבִיאָצָן אַיִּן דָּעַר זָלְבִּיקָּעָר וּוּזָוָּס אַיִּן הַוּפְּטָאָצָן. אַוְינָס קָעָן מַעְן בְּפִירְוּשָׁן לִיְעָנָן אַיִּן אָ צָל פְּרָעָם-שְׁפָרָאָכִיקָּעָר גַּרְאָמָטִיקָּעָס. אַזְוִי הַאָטָט אַיִּיךְ גַּעֲפָסָקָנְטָן נָחָ פְּרִילְזִיקָּיָה^ה, אַיִּן לְעַצְמָן גַּוּמָעָר יִדְּישָׁ פָּאָר אַלְעָן (נוֹמָ', 14, יְוִנִּיְיָלִי 1939, זָו' 97—100) וּוּעָרָן גַּעֲבָרָאָכָּט גַּעֲנוֹגָ רַאֲיוֹתָ קָעָן אַט אַזָּא "אַנְגָּעָנוּמָעָן". הַגָּם אַט דָּעַר לְעַצְטָעָר גַּוּמָעָר אַיִּין וּוּיְנִיקָּעָר דַּעֲרָגָנְגָעָן אַהֲרָע, לוֹיְנָט דָּאָקָן נִיטְּ אַיְבָּרְצָחוֹרָן וּוָאָס דָּאָרָטָן אַזְוִי שָׁוֵּין גַּעֲדוֹרָקָט. עַס אַיִּין אֶבְּעָר יָא פְּדָאִי צָו דַּעֲרָגָנְצָן מִיטְּ רַאֲיוֹת פָּוּן שְׁלָוּם-עַלְיכָמָעָן, וּוּפְלִילְ דָּאָרָטָן אַיִּין צִיטָאָטָן פָּוּן שְׁלָוּם-עַלְיכָמָעָן.

24. נאך קיל חונדע רעלעכע מעשיות, וואס עס געמי לא אַ שרעק גאר אויס-הערנדייך זיין.

דער כלומדשטער כלל וועגן איגנסובייעקטיקיט אויז אויסגעעהאלטן אויז די
אצגנ:, 1, 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 19, 21, 23.
איזן די זאגן, 3, 4, 13, 18, 20, 22, 24 — אויז דער ענין שווין ניט אוזו
קקלאלר אוון מע דאראפ זיך שוין פשטלען, אַ בישל אַ דריי טאן מיטן גראבן
טֶנְגֶּנֶרֶר, ווען מע וויל דזוקא זיין אונטערטהיין אונטער דעם איזוי גערופענעס
בלל. אוון דורך קלינגען די אלע זאגן באטרילעך אוון מע פָּארטשעפעט זיך

ה' פאלקס לשון, אויך פדי צו דעמאנסטירין אzo דער גערונגדייז חאקס האט ניט צו זיך מערסער אונ חאנס דינט זוי א פשוטער אדער אדער — קען אויך צעומיקלט ווערין אין א בעמיאץ: "אייב מע האלט אין אין לאכן". העונז ניגע דעם גערונגדייז זוי אן אדער אדער קען פאלקס שום שאלת ניט זיין.

⁹ דאס זעלבייך וואס קרייזר אין שיר צופ גאַרוֹנְדִּים גִּינְזִיבָּן.

¹⁰ מיר לאזון דא און גאנצן און א זווייט דעם גערונדיין און זיין קולעלר פֿאָרְעָם ועם איי מליכן צו און אַדְּרֶיךְטִיעָן אַנְרָוּט ניט אַקְרָוִיס קִין סְקֹות אַנְרָוִיס קִין שאַלּוֹת.

נית בבי זי. אבער נעמט דעם זאץ 4 — אין הויפטזאץ איז דער סובייקט זיך איבינגזהאלטן און ניט באזונדערן; אט דאס איז שועער, און וווען? וווען מע רעדט ווועגן טאנגן, נאך פינקטעלעכער — וווען אייך, דער שריבער, רעד ווועגן טאנגן. עס איז ניט איזוי על-פי דעם 'כלל גודל'. אין זאץ 13 איז אן ענ- לעכע סיטואצייע — דארטן איז אויך דער סובייקט פון הויפטזאץ דער איינ- פינייטיה, צו פאַרשטינן. אין זאץ 22 האט דער הויפטזאץ דעם סובייקט פים, בעת געאגנגען זייןען די קינדער (לאַמִיר זאגן: מיר), אונ ער בע אַקְומֶט זיך אַקָּאמְדֵע — מע דאָרָף טיפטשן או די פִּיס זייןען געאגנגען מיטן טאטן. אין זאץ 18 זאגט אַיגַּנְטָלָעַד דער שריבער: עס האט מיר געלעט דאס האָרֶץ, וווען אייך האָב געקיקט... — און ער בע אַמִּיר זאַצְנָה אַיִּינָה אַסְטְּרִיכְטָמָן אַיִּוֹה געובייט זיך ניט דעכענענדיק מיטן פֿלּוּמְרָשְׁטָן פֿלְלָה. אַבער אַט זייןען נאך זאַצְנָה:

25. «קוקנדייך אויף זימן הווין טאטן... זועער האָס געקוּקְט? שלום נחום וועחוּקְס», האָס זיך שלום נחום וועחוּקְס הארץ אַלעַ מאָל אַגְּנְעָלִיט מיט פְּרִידְעַן» אין דער צוֹיִיטָעַר הַעֲלָתָא אַיִּוֹ שלום נחום וועחוּקְס אַן אַטְּיִיכְטָזְטָזְטָז וְאַרְטָה הארץ זיך זאַטְּרִיכְטָן;

26. «ער האָט אַיִּם געטראָפָּן [ער, שלום, אונ ער אַיִּם, דעם זיידְעַן], זיינְדִּיך מיטן טליתְזַאְק אַונְגָּעָר דער האָנטָט בְּיַד דער באָכָּע אַין בעט» געזען איז ניט ער, שלום, נאך דער זייזען;

27. «עַנְרוֹנוֹדִיך דַּי עַרְשְׁטָעַ קְרָאָקְוּעַ, אַיִּן אַיְנְגַּעַלְאָלָן דַּעַר גַּאנְצָעַר דַּאְרַן». דאס איז אויך שלום-עליכם אַזְעַזְעַז אַזְעַז, הַגְּמָגְמָה קענען ניט אַנְרוֹנוֹדִיך פָּוֹן ווָאַסְעַר ווָעַרְקָה. קְלָאָר אַז נִיט דַּעַר דַּאְרַן האָט אַגְּנְעָרִירֶת דַּי קְרָאָקְוּעַ, נאָרָה מַעַן האָט אַגְּנְעָרִירֶת, בְּכָל אַוְּפָן האָט דַּעַר לַיְעַנְגָּר גַּעוֹוֹסֶט פָּוֹן דַּעַם אַגְּנְטָעַקְסָט ווָעַרְקָה עַס האָט אַגְּנְעָרִירֶת. האָט שלום-עליכם זיך דערוּוּעַט אַגְּנְשָׂרִיבָּן אַזְעַז מִין זַאַצְנָה, אַזְעַז ער האָט דער בעט משמעות גַּאֲרִוִּיט גַּעוֹוֹלָט שְׁטוּכָּן אַגְּדָזְעַרְעַע בעילִידְקָה, ווִילְעַד עַס האָט אַיִּם נִיט גַּעֲקָעָנְט אַיְנְגַּאְלָן אַז דַּעַר זַאַצְנָה קענען קְאַרְעַקְטִיכְיִיט.

הכלל, כל-זמן דער העדרער אַדְעָר דער לַיְעַנְגָּר פְּאַרְשְׁטִיטִיט גּוֹט אַזְעַגְּנִיג אַזְעַז עַס גִּיטְעַן, אַיִּוֹ פָּאַסְיִיךְ דַּעַר גַּעֲרָוְנִידְיוֹ אַזְעַז מַעַן דַּאְרָף נִיט אַגְּנְעָמָעָן כְּלִילִים פָּוֹן פְּרָעָמְדָשְׁפָּרָאַכְּקָעָן גַּרְאַמְּטִיקָעָס פָּאָר דַּעַם יִדְישָׁן לְשׁוֹן, דַּעְרִיְּיָה בער איז אויך אַבְּסָאַלּוּט קְאַרְעַקְטָה, ווּזְעַמְּזָעָן זאַגְּטָה:

א. «פְּאַרְנְדִּיך צַו דַּעַר סְטָאַנְצִיעַ, האָט דַּעַר ווִינְט אַרְנְטָעַרְגָּרִיסְן פָּוֹן מִיר דַּאְסָ הַיְּטָלָה». ווִילְעַד קיינעם קענע ניט אַיְנְגַּאְלָן אַז דַּעַר ווִינְט פָּאָרט עַס צַו דַּעַר סְטָאַנְצִיעַ:

ב. «זַיְּן אַיְנְבִּיגְנְּדִּיך צַו רִישְׁסָן בְּלוּמְעָן, אַיִּם מִיר דַּאְסָ בְּלוּט אַרְיִין אַזְעַז פְּנִים». ווִילְעַד קיינעם קענע ניט אַיְנְגַּאְלָן אַז דַּאְסָ בְּלוּט האָט גַּעוֹוֹלָט רִיפְסָן בְּלוּמְעָן:

ג. «דַּעְרָלָאַגְּנְעָנְדִּיך צֻוְּמָטְשִׁישָׁ, האָט זַיך אַטְּלָעָר אַרְוִיסְגַּעַלְיִיטְשָׁטָה פָּוֹן דַּעַר האָגָּט». ווִילְעַד ווּזְעַט עַס טְרָאַכְּטָן אַז אַטְּלָעָר האָט דַּעְרָלָאַגְּנְט צֻוְּמָטְשִׁישָׁ אַזְעַז דַּי דַּאְיִיקָּעָן אַזְעַז עַנְלָעַכְעָן זַאַצְנָה זַיְּנְעַן בְּהָסְפָּמָן מַיט דַּעַם וְאַיִּזְעַדְלָעָה

מויכר-סֶפֶּרִים, ווי שְׁלֹום-עַלְכְּמָן אָוֹן ווי נָאָךְ אָוֹן נָאָךְ שְׁרֵיבְּעָרָם וּוָסְׁ זִינְגָּעָן
פֿאָרָ אָוְנְדָּזְ אָ מְוֹסְטָעָר — הָאָבָן גַּעֲנִיצְתָּ דָעַם גַּעַרְנוֹנְדִּיְוָו אָוְיָחָד וַיְעַר יִדְשְׁלָעָכָן
שְׁנִיגָּעָר.

ב. דער פֿאָרטיזִישׁן

אנְשְׁטָטָט צָו זָאָגָן דַּי פֿאָרגָאנְגָּעָנָעָ צִיטָט (אָדָעָר פֿאָרָעָם) פֿוֹן פֿאָרטיזִישׁן.
אָדָעָר דַּעַר צְוִיְּטָעָר פֿאָרטיזִישׁן, אַיזְ גַּעַנְגָּ גַּוְטָ פֿאָרטיזִישׁן אַלְיָין, וַיְהִיל מִיר
הָאָבָן דָּאָךְ פֿאָרָ אָדָעָר אַנְדְּעָרָר פֿאָרָעָם אַבְּיָנוּפְּרִיטָ דָעַם טְעַרְמִין גַּעַרְנוֹנְדִּוָּו.
דַּעַר עַנְיָן פֿאָרטיזִישׁן נִיְּטִיקָט זִיךְ נִיטָן קִיןְ הַקְּדָמִית. מִיר הָאָבָן דָּאָ
אַים אַין זִינְגָּעָן נִיטָן ווי אַטְיָל פֿוֹן פֿאָרגָאנְגָּעָנָעָ צִיטָט, נָאָר ווי אַ בְּמִקְומָ
אָדָעָר פֿאָרְבִּיטָעָר פֿוֹן דַּעַר פֿאָרגָאנְגָּעָנָעָ צִיטָט אַין דָעַם בְּבִיאָזָץ. דַּעַר
פֿאָרטיזִישׁן אַיזְ טְאָקָעָ דַּעַר וַיְכִתְקִשְׁטָעָר מִיטָלְ צָו קִירְצָן בְּבִיאָזָץ.²² דַּעַר פֿאָרָ
טִיצִּיף הָאָט הַינְּטָעָר זִיךְ אַ לְעַגְעָרָעָ גַּעַשְׁיכְּטָעָ אַין דַּעַר יִדְשְׁעָר לִיטְעָרָטָוָר
וַיְיַדְעָר גַּעַרְנוֹנְדִּוָּו, סְפָּעָצִיעָל בְּנֵי דַי דְּרוּמְדִיקָעָ שְׁרֵיבְּעָרָס. עָר אַיזְ רַעַלְאָטִיוֹ
זְעַלְמָן בְּנֵי מַעְנְדָעָלָעָ מַכְרָ-סָּרָטָם, דַּעַרְפָּאָר אָבָעָר זִיעָר, זַיְעָר אַקְטָט בְּנֵי שְׁלֹוםְ
עַלְכְּמָעָן, גַּאנְצָ אַקְטָט בְּנֵי פְּרָצָן. פֿאָרטִישִׁיטָט זִיךְ אַוְ נָאָךְ זִיךְ בְּיִידְן אַיזְ עָר אָן
אַקְטָעָר גַּאֲסָט בְּנֵי אַלְעָ שְׁרֵיבְּעָרָס פֿוֹן דַּעַר נַאֲקָלָאַשְׁעָר תְּקוֹהָ. אַיזְ עָר טִיף
פֿאָרְאָנְקָעָרָט אַין אַונְדוֹעָר לִיטְעָרָטָוָר-שְׁפָרָאָךְ. עָס אַיזְ בְּלִיְיָן טְשִׁקָּאָוָעָ וּוָסָ
בְּעָתָדְיָ זְשָׂוְרָנָאַלִיסְטִיךְ הָאָט אַ מָאָל אַן אַיְבָרְקָעָ שְׁוֹאַכְּבִּיטָט צָוָם גַּעַרְנוֹנְדִּוָּו,
הָאָט זִיךְ נִיטָן דַּעַר זְעַלְבִּיקָעָר מָאָס ווי דַי בְּעַלְעָרִיטִיךְ זִיךְ פֿאָרְבָּנוֹנְדִּוָּו
מִיטָן פֿאָרטִישִׁיפָּה. לִיגְט דָאָ דַי סִיבָה אַיזְ דָעַם זְעַלְמָרִישָׁר יִדְשְׁעָר
אַין זְשָׂוְרָנָאַלִיסְטִיךְ גַּעַשְׁפִּילְטָ אַ גְּרָעָסְעָרָעָ רָאָלָעָ ווי אַין דַּעַר בְּעַלְעָרִיסְטִיךְ
אָדָעָר דָאָס גַּעַטְמָ זִיךְ גַּאֲרָ פֿוֹן דָעַם וּוָסָ פֿאָרְנָאַלִיסְטִיךְ הָאָט בְּטָבָעָ מַעַר צָו
טָאָן מִיטְ הַבְּנִטְצִיְּטִיקִיטָט, בְּכָן אוֹיךְ מִיטְ גַּלְיְכִצְיִיטִיקִיטָט. ווי דָאָס אַיזְ אַין
דַּעַר בְּעַלְעָרִיסְטִיךְ וּוָסָ פֿאָגָעָמָט זִיךְ מִיטְ דְּרַצְיָילָן וּוָסָ עָס אַיזְ גַּעַוּוֹן?
דַּעַר דַּאְיִקָּעָר עַנְיָן נִיְּטִיקָט זִיךְ אַזְ אַין אַ פֿאָרְשָׁוָגָן.

מִיר פֿאָרְגָּעָנָעָן זִיךְ פְּרִיעָר מִיטָן פֿאָרטִישִׁיפָּה אַין זִיךְ זְוִונְקִצְיָעָ צָו קִירְצָן
בְּבִיאָזָץ אָוֹן דַּעַרְגָּאָךְ אַיְדָר מִיטְ וַיְנָן אַדְיָקְטִוְיִישְׁעָר אָדָעָר אַטְרִיבְּוִיטִוְיִעְדָּר דָאָ
לָעַ. עַס וּזְאָלָט גַּעַוּוֹן נִיטָן גַּעַנְגָּ אַפְּגָנְהִיטִּיט, אוּבָּ מַעַזְ וְזָאָל דָאָ וּוּלְעָן אַזְ גַּאנְצָן
פֿאָרְלִיקְעָנָעָן דַּי הַשְּׁפָעָה פֿוֹן פֿרְעָמְדָשְׁפָּרָאָכִיקָעָ גְּרָאַמְּאָטִיקָעָס (הָאָבָן דָאָר אַ
הַיְשָׁע צָאָל שְׁרֵיבְּעָרָס גַּעַהְאָרְעוּוּת אָוְיָחָד זִיךְ). אַבָּעָר גַּאֲדָר גְּרָעָסְעָר וּזְאָלָט
גַּעַוּוֹן דַּעַר טָעָת מִיטְ אַט דַּעַר הַשְּׁפָעָה צָו דַּעַרְקָלְעָרָן דַּי גַּאנְצָעָ דַּעַרְשָׁנָגָן,
אַיְר אַקְטִיקִיט אַיזְ מִשְׁ אַיְר אַוְמָעָטָמִיקִיט אַין אַונְדוֹעָר בְּעַלְעָרִיסְטִיךְ.
גַּעַנוּמָעָן הָאָט זִיךְ דַּעַר קִירְצָנְדִּיקָעָר פֿאָרטִישִׁיפָּה פֿוֹן דַּעַר רַיְדְשָׁפָאָר, עָס
אַיזְ זְוּגְעָקָוּמָעָן אַ לִיטְעָרָרִישְׁעָר קִנְיִיטָשׁ. וּזְאָקָסָן וּזְאָקָסָט עָס אַרְוִיסָּטָ פֿוֹן
דָעַם עַלְיְפִּטְיָשָׁן אַוְפָּן רַיְדָן. «גַּעַקְוּמָעָן אַהֲיָם, זִיךְ אַרְוָמְגָעָוָאָשָׁן, אַפְּגָנָעָ
גַּעַסָּן, זִיךְ צְוּגְעַלְיִיגְטָ אַפְּרוּעָן» — דָאָס אַיזְ דַּעַר גַּעַוְיִנְטָלְעָכָעָר אַוְפָּן, אַסְךְ

²² מע קָעָן אַוְסְקָוּמָעָן אַזְ דָעַם גַּאנְצָן עַזְוָן קִירְצָן בְּבִיאָזָץ בְּמִסְ אַוְיְשָׁטְסָעָלָן אַ סִּיסְטָעָם
פֿאָרטִיזִיְּפָלָעָ מַקְאָוָס אָוֹן נָאָךְ אַנְדְּעָרָעָ אָוֹן בְּאַשְׁרִיכָן וַיְעַרְעַזְעַס.

אַמְטָעָר ווּוִי: «אֵיך בֵין גַעֲקוּמָעָן אֲהֵים, אֵיך הַאָב זֶיך אַרְמוֹגָעוֹשָׁן, דָעֲרָנָאָרְךָ אֵיך אַפְגָעָעָסָן אָוּן נָאָך דָעַם אַלְעַם הַאָב אֵיך זֶיך צַוְעָלִיגָט אַפְרוּעָן». מַעַדְרָף נִיטָמָאָן קִיךְ וּוּוִיטָן שְׁפָרָנוּג, עַס אַיְוָן גַעֲנוּג אַכְלִינָעָר שְׁוִינוּי אַיְן דָעַר אַנְטָאנָאַצְיָע, אָז עַס זָאָל זֶיך בַאֲקוּמָעָן אַזָּא אַקְנְסְטוּרָקְצִיעָ, «גַעֲקוּמָעָן דָעַר אַנְטָאנָאַצְיָע, הַאָב אֵיך זֶיך צַוְעָלִיגָט אַפְרוּעָן», וּוּאָס טַעֲרָעַטִיש פָאַרְבִּיטָע עַס דָעַם בַּיְזָאָז «וּוּעָן אֵיך בֵין גַעֲקוּמָעָן אֲהֵים».

אוֹן וּוּעָר הַאָט נָאָך אַזָּא אוּיְעָר דָעַר רִידְשְׁפָרָאָךְ וּוּי שְׁלוּמַעַלְיכָמָ? אַיְוָן דָעֲרִיבָעָר נַאֲטִירְלָעָךְ אָז בְּכָי אַס שְׁטוּיָסָן מִיר זֶיך בְּסָדָר אָז אוֹיְהָ דָעַם עַלְיפְּטִישָׁן אָוּן רִידְיָן (פָוְנָקָט אָזְוִי וּוּי אוּוּפָן פָלְעָאַנְאַסְטִישָׁן, וּוּעָן דָעַר וּוּיל נַאֲכְרִידָן). פָוָן עַלְיפְּסָבִיז צְוָו אָונְדָעָר פָאַרְטִיצִיפָא אָזָן גַּאֲרָר אַיְן טְרָמָת, אַמְּלָט מַעַר וּוּי אַהֲלָבָעָר טְרָמָת. אַט הַאָבָן מִיר עַלְיפְּטִישָׁע רִידְיָן אַיְן קְלָאָז מַעְרָן קוּמָעָן דִי דּוֹרְכְגַעַלְאָטָע וּוּרְטָעָר:

1. «דִי קַאְפָאַטָע (הַאָט עַר) אַרְקָפְּגָעַוָּאָרָן, דָעַם טְלִיתְקָטָן (הַאָט עַר) אַרְוִיסְגָּעָעָן-צְוִינָגָן, דִי אַכְּבָל (הַאָט עַר) אַפְאַקְאַטְשָׁעָם, דִי הוּיוֹן (עַגְעָן בְּיַיְמָי) בְמִילָא אַרְבָּנָי, גַעֲשְׁפָעָקָט אַיְן דִי שְׁטוּלָה...»;

2. «מִיר זָעָגָעָן שְׂוִיָּן אַרְוִיסְגָּעָעָן קְוָן מַאֲרָקָק, (מִיר הַאָבָן שְׂוִיָּן) גַעֲפָסָט [קְאָרְזִין] זֶיך אָז עַלְיפְּטִישָׁעָי וּמָעָרָב, אַנְשָׁטָסָס: פָאַרְבִּינְגְּעָעָן אַיְן מִיר זָעָגָעָן שְׂוִיָּן נִיסְמָעָרָן דִי קְלִיְיטָן, דָעַר הַמִּזְוּלָה, דָעַם בִּתְעֻלָמָ... אָז (הַאָט זָעָגָעָן שְׂוִיָּן אַיְיָן) אַרְיָי בְּעַרְגָּעָעָן דָאָס בְּרִיכָל אַיְן (מִיר הַאָבָק) גַעֲלָאָטָן הַנִּטְעָר זֶיך דִי לְעוֹחָזָעָר אַיְיך — אַוְסָס לְוִוְוָתָן מִהְוָתָן עַלְיפְּטִישָׁע, אָז זָמָן, אָז חָעָרָן וּוּרְאַנְקָאָקָי!»;

3. «עַר אַיְיָן אַוְיְגָעָשְׁתָאָגָעָן אַיְן דָעַר פָּרָי, (עַר הַאָט) גַעֲנוּמָעָן דָאָס שְׁטָעַקְלָעָ, (עַר) הַאָט זֶיך גַעֲלָאָטָן אַיְיָן אַרְיָיָן»;

4. «אוֹן עַס אַיְזָן גַעֲקוּמָעָן חָנוֹכָה, הַאָט דָעַר רְבִי אַלְיָיָן...» זָאָה הַאָבָן מִיר אַבְולָעָט דָוָגָמָא קְוָן אַמְּנִין צְוִוְשָׁנְטָאָפָל צְהִישָׁן עַלְיפְּסָבִיז אָזָן קִרְצָוָנָג, וְחָרָעָם דָעַר צְחִוְיטָר זֶיך הַיְבָס זֶיך אָז מִיטָן וּמָעָרָב, פָוְנָקָט חַי עַר וְחַלְטָ גַעֲוָעָן אַהֲוִיסְטָאָז וּוּאָס קוּמָס נָאָך אַבְיָז בַּיְזָאָז.

אַיצְטָ לְאַמְּרָ זָעָן וּוּי שְׁלוּמַעַלְיכָמָ נִיצְטָ דָעַם פָאַרְטִיצִיפָא צְוָו קִרְצָן בְּיַיְן אַזְצָן פָוָן צְבִיטָ:

5. «גַעֲנוּמָעָן דָעֲרָנָאָר אֲהֵים מִיט בָאַסְטִיבָטָע הַעֲרָצָעָר, הַאָבָן זֶיך מוֹרָא גַעֲהָאָט צְוָו דָעַרְצִילְן דָעַם אַמְתָה...»;

6. «אוֹיְפְּגָעָשְׁתָאָגָעָן מִיט דִי גַעַטָּה קְוָן טִישָׁ...» הַאָט דָעַר פָּרִיךְ דּוּזְיָעָן דָעַם יְדוֹן...»;

7. «אוֹיְסְגָעָהָרָס דָעַם מַאֲדָרָעָם חָלוּמָ, הַאָט דִי בָאָכָעָמִינְדָע זֶיך אַוְיְסְגָעָלְאָכָסָי...»;

8. «אַטְנְגָעָטְוָנְקָעָן דִי פָעָן, הַאָט דָעַר בָּעַלְהָתָנָךָ... אַבְיִסְלָאָט גַעֲגָבָן...»;

9. «אַטְיְגָנְמְטָדָעָן אַיְן הַיְבָס אָזָן דּוּרְגָנְשָׁפָנָט דָוָרָךְ אָ... קָאַרְיָדָאָ, אַיְזָן אַרְטִינְגָעָקָומָעָן אַיְן אַגְּרִיכָעָר... סְטוּבָ...»;

10. «אַפְּרָקְלִיבָן¹³ זֶיך... אַיְיָן הַוְיכָן... בָאָרָגָה הַאָבָן זֶיך בִּידָע חַבְרִים אַחַעַקְגָעָלִיגָט...»;

11. «אַפְּנְמְדָאָוָן, כָּפָט זֶיך... דָעַר רְוָאָה נָאָך נִיט אַטְעַצְמָגִיָּן קְוָן שְׁוּלִי...»;

12. «גַעֲנוּמָעָן אַיְן דָעַרְפָי שְׁוִין פָאַרְגָּאַכְטָלָעָ, הַאָט מַעַן דִי לְיַבָּע גַעַט זֶיך יְעָרָר שְׁיַיְן אַוְיְגָעָנוּמָעָן...»;

13. «אַרְיוֹפָנְקָרָאָפָן אַיְיָן שְׁפִיצָ דָאָר, הַעֲרָס עַר נִיט אַיְיך צְוָו לְיַעַגְעָן קְרִיאָתִי שְׁמָע שְׁטָלְעָהִיטִי...»;

גַדְעָר פָאַרְטִיצִיפָא קְוָן וּמָעָרָב פָאַרְקָלִיבָן זֶיך, חַאָס אַיְזָפָאַרְאָלָעָל צְוָו פָאַרְקָלִיבָן זֶיך.

14. «אָרְפָּנְגָּעָלָזָס זִיךְ וְהַי אֵין אֶ קְעֻלָּעָר אַרְיִין, זַעֲנָעַ מִיר אַרְמִינְגָּעָקְומָעָן ... אֵין אֶ ... קְרָרָן».

לאmir זיך באָנוֹגָעָנָען מיט צען זאָצָן פֿון דעם שניט. האָט עס אַיְזָן גְּרִינְ- גְּרִינְ וְאֵא האָרְפָּנְגָּעָלָזָס צוּ ברְעַנְגָּעָן אַפְּילָו אֶ גְּאַנְצָעָ מאָה. מִיר גְּיִבְנָן וּוּוּטְעָר זאָצָן וְוּוּ דָעָר בְּאַטְּפִיט בִּינְדָט זִיךְ נִיט צִיטִיט, נַאֲרַ מִיט שְׂטִיגְעָר, סִיבָה, תְּנָאי, הַנְּחָה אָוֹן אַנְדָּעָרְךָ קְאַטְּעָגְאָרִיעָס:

15. «גַּעֲנָעָן דִּי גַּדְאָנְקָעָן גַּעֲדְרָקְטָעָרְהִיט אָוֹן בּוּכְּאָרָעָם, בְּאַקְוּמָט דָעָר קְאָרִי- קְאָסְפָּעָר מַעְרָמָטָס»;

16. «אַרְוּסְטָגְנְטָרְבִּין גַּעֲוָאָרָן אַזְּוִי מִיאָס סְפִי פֿון שְׁטוּבָן, סְפִי פֿון קִיר, וְאַלְסָן אָוֹן אַנְדָּעָר הַנוֹּט ... אַפְּגָעָטְרָאָטָן פֿון הוּיָה»;

17. «קְאַרְעָדָעָז זִיךְ חַעְגָּן טָעָנִיךְ, הַאֲבָן מִיר דְּעוֹרְבִּיל קְאַרְגָּעָסְן דָעָם דְּרוּתִין בְּרוּ- דָעָר»;

18. «עַגְּנָעָטָאָן אָיְזָן נִפְּעָע שְׁטִיחָולְעָץ אָוֹן גַּעֲפָלִיט זִיךְ אִין גַּעֲפָלִיט בְּוּידִיָּה»;

19. «אוּסְגָּעָנְשָׁלִיעָרָס לְפִבְּדוֹ שְׁבָת אָיְזָן אִיר בְּאַרְוִיטְשָׁעוּרָר קְרִיוֹרְקָע, קְוָקָט זִי- מִיט אֶ קְרִינְדְּלָעָץ אַוְיכְ אַוְיכְ דִּי שְׁבָתְקִיךְ אַוְרָהִים»;

20. «עַפְּגָעָנְקָרְעוּחָעָט דָעָם קְאָפָ אַוְיכְ אֶ צִיטִיט ... הָאָט עַר אַפְּגָעָוִישָׁט אֶ טָרָעָר»;

21. «דְּעַרְחָהָנָרָס דָאָס וְאַרְטָס פְּעֻרְעִיאָסָלוֹאָר אָוֹן דְּעַרְזָעָן אֶ גְּאַנְצָן רְוָמְלָה¹⁴ מִיט דָעָר ... הָאָט דִּי אַלְטָעָ אַרְמוֹגְכָּאָפָט דִּי גְּאַנְצָעָ טְרָאָגְעָדִיעָה»;

22. «קְאַרְסִיסְטָאָס אָיְזָן אַוְלָכָעָץ גַּעֲדָאָנְקָעָן, קְוָמָט עַר אָיְזָן מַאְלָן פֿון קְלָאָס אַהֲיִים»;

23. «קְאַרְלוֹרִינוֹ אַזְּוּלָכָעָץ צְוִיְיָן בְּוּטָעָ קְרִינְדָּה, הָאָט עַר זִיךְ קִין אָרָט נִישָׁת גְּעַגְּעַנְזָן»;

24. «עַגְּנָעָטָאָן זִיךְ מִיט שְׁטוּבָן אָוֹן אַגְּנָעָהָנָרָט זִיךְ מִיט בְּעַלְ-עֲגָלָה-מְעָשִׁוֹת, הַאֲבָן ... [וְיִ] אַוְיכְן צְוִיְיָן סָגְגָרְנָאָס דְּעַרְקִילִיט ...»

אָטְיִיל פֿון דִּי בְּיֵן אִיצְטְּצִיטְרָעָז זַעֲנָעָן אַיְזָן גְּרִינְגָּעָז אַיְזָן פֿאָרטִיזִיפְ מִיט דִּי וּוּרְטָעָר וּוּאָס צִיְעָן זִיךְ צְוִיְיָן זַעֲנָעָן אַיְזָן מִיטְן הַוּיפְטָ- זָאָז, לְמַשְׁלֵךְ:

25. «דָאָס גְּוַיְעַצְלָן, דְּעַרְזָעָן אוֹ מִעְרָקָט זִיךְ אַוְיכְן קְוָקָט פֿון טִישׁ, הָאָט דְּרַעְזָעָן דָעָם יִדְןָן; אָן אַנְדָּעָר הַגְּוֹטָט, אַרְוּסְטָגְנְטָרְבִּין גַּעֲוָאָרָן ... , וְאַלְסָן אַפְּגָעָטְרָאָטָן פֿון הוּתָה»;

אָבְעָדָר וּוּעָן מִעְרָקָט דָוְרָךְ דָעָם שְׁינִינוּי, דְּעַרְקִילָט מַעְןָן אָזָן מִעְרָקָט דָאָס גְּיִבְעָר צְוִיְיָן מִיטְן דְּוּרְכָלָאָזָן וּוּאָס אַיְזָן אַנְדָּעָר וּוּעָן עַד אָיְזָן, אַיְזָן דִּי אַיְזָן סְפָעְצִילָעָר קְאַגְּסְטְּרָוקְצִיעָה, צְוִיְיָן דּוּגְמָאָות דִּירְעָקָט פֿון שְׁלֹום-עַלְכְּמָעֵן;

26. «יְעַזְוֹן אַיְלְעָרְגָּאָט, גַּעֲקָמָעָן פֿון זִוְּן אַוְטָשָׁאָסָטָאָקָה, הָאָט נַאֲרָקָט אַנְדָּעָר אַנְדָּעָר גְּוַיְעַצְלָן גְּנִיעָס אָוֹן נִיעָס».

עַס אַיְזָן טְשִׁיקָאָזָעָ, וּוּאָס אַוְיכְ דָעָר פֿאָרטִיזִיפְ דִּרְיקְט אַוְיכְ אַזְּבִּיטְ פֿאָרְהָעָלְטָעָנִישְׁ אַנְדָּעָר בִּינְדָט זִיךְ מִיט צִיטִיט אַפְּילָו וּוּעָן דָאָס אַיְזָן נִיטְ מַעְרָקָט זִיךְ אֶ גְּאַנְצָעָ מאָה — אַיְזָן נִיטְ מַעְגָּלָעָץ אֶזְעָר זַעֲלָקָעָן נַאֲכָן הַוּיפְטָזָעָן. אַוְיכְ

¹⁴ אין טעקסט «רְעוּמָלָי». משמעות אַיְזָן עַס אַזְּגָט אַוְנְטָעָר דָעָר קְאַנְטָעָסְטָט דָאָס וּוּאָרט חָאָס הָאָט אָוֹן שְׁלֹום-עַלְכְּמָעֵן דִּיאָלָעָקָט גַּעֲלָוְגָּעָן «רְעוּמָלָי» אָוֹן הָאָט גַּעְגְּרִיטָס נִיטְ זָוָם רְיבִיטִיקָן יְרוּמָלָי, נַאֲרָקָט זִיךְ אַטְּפָהָדִיקָן קְאַרְעָגְיָרָן אָוֹן «רְעוּמָלָי», וּמַלְיָן שְׁלֹום-עַלְכְּמָעֵן הָאָט דָאָס גַּעְזָגְט אַוְיכְ: «שְׂטִיטָלָי» אָוֹן נִיטְ שְׂטָעָלָ, «קְרִידָה» אָוֹן נִיטְ קְרִידָ.

עט קומט נאר צו דער באטיטט פון צויט, מוז דער ארטיטציגפ זיך האלטן ביז
חיבן נאטור, דיה ביז פֿרְיעָר דִּיקְיִיט: פֿרְיעָר אַין צוֹיט גַּעֲשָׁעַט דָּאַס וּוָאַס
דער ארטיטציגפ דֶּרֶקְט אָוִיס אָוּן עַרְשָׁת דָּעַרְנָאַךְ קֻומָּט דָּאַס וּוָאַס גַּעֲשָׁעַט
עלְפִי דָּעַם וּוּרְבָּה פּוֹן זָאַץ. מֵעַ קָּעַן נִיטְמָאַכְוּן קְיַיְ�וּ שָׁוּם מָאַנְיְּפָוְלָאַצְיָעַס מִיטְ:

נאר וווען עס קומט ארטין אַ קולאָטֶנטִיכְיָעֶר סּוּבְּסְטָאנְטִיוֹ, וּזְאָס אֵיר קענט
אנְגִּינְדָּן צו אַים אוֹן אַטְּרָבָּטוֹן בְּנִיאָזֶן, קען דער פֿאָרטִיצְיָפֶן קומען נאָז
אַים, אָנוֹי וּוֹי אַין דֵי זָאָגֶן, אַ-16, אַ-25 גְּמַשְׁלֵל:

72ב. דער גאָסט, אַפְּגַּנְגָּעַטְן די צוּשְׁעָרָע, דָּאָרָף וֵיד זַעֲצָן לְעָרְגָּעָן.
דער פֿאָרטִיצִיף, אַזְּוִי וֵוי דער גַּעֲרָונְדיּוֹ, אַיזְּוִי לְוִיט זַיְן מְהֻות צוּוֹפִינְנִימֶ
עֲרָדִיק: עַר הַאָט אַ וּוּעֲרָבָּאַל פְּנִים אָזְּוִן אַנְדִּיעְקְטִיוֹוִישׁ פְּנִים. גַּיט מְעַן אַיִם
אַ דְּרִיְיַי אַזְּנִי זַיְד, בָּאַקְּמוֹת זַיְד אָזְּנִי אַנְדִּעְרְפִּים. מִיר וּוּלְזַן זַיְד נַאֲך אַפְּשָׁטָעַלְן
אוֹחֵר דָּעַם אַ בִּיסְלָן וּמַנְטָעָר. דָּעַרְוַיְיל לְאַמְּרִיךְ דָּעַרְגָּעָן אַזְּדִי זַיְן פֿאָקיִיט צַ
דִּינְגָּעָן וֵוי אַן אַדוּוֹעָרָבָּר, וּוּאַס דָּאַס בִּינְדַּט זַיְד מִיט זַיְן אַדִּיעְקְטִיוֹוִישְׁקִיט. דָּא
זַיְינְגָּוּ אַטְּלָעָכְן דּוֹגְמָאָות:

28. "ודרכיווילו וועל איך עס איזר ביסלעחוין, שטיקלעכחוין, אטנגנטעליט אין באונדערע מעשיות";

29. געטראָן האָט ער דעם זידן, אַנגנטעָן אֵין טלית אָוּן תְּפִילִין?

... [אימ] געזען פֿאָרְדוֹקֶט אֵין אַ ווִינְקָעַלְעַ, אַיְנְגָעַבּוֹיָנוּ אֵין דְּרִיכְעַן".

3. איבערגענטקעט די פאסט, רופט ער צו דעם לעערער;

32. «**עֲמָלֵךְ אֶתְנָהָרִים** זְרַעַיָּהוּן גְּדוֹלָה אֶתְנָהָרִים, פִּילָּס עַד אָיו עַד
בָּאֲדָרְף הַאֲבָן רָוּן»

3). "געשלאפֿן אין אַ גרויס ליכטיק צימער...., קאָפֶט זיך דער לערעד אויף

אין דער פֿרִי.

34. פָּרָטִיק נְעוֹרָן מֵאַלְמָנָמָה, וַעֲצָם מֵזָר עַפְןָ. — דַי קָאָן טַרְוקָצְיעַ אַיְוָן דַעַם זָקָן חָוָן דַי זֶלְבָּקָעָה, הָגָם קָאָרטִיק אַיְוָן אַרְיוּעָקְטִיחָה. דַי אַלְעָו זָקָן מִיטָדָע אַיצְטִיקָעָר צִינְתָּה זַיְנָעָן נַאֲטִירָלָעָךְ אַוָן רַוְּפָן נִיט אַרְאוֹסָים קִיְיָן סְפָּקוֹתָה. קָעָן דָא אַבָּעָר אַוִיךְ זַיְנָה דַי קָוְעָדִיקָעָצְמָה טַעֲרָעִיטִישׁ. אַיְיָגָנְגָנְגָעָקִיםָה. לְאִמְרָד זַיְנָה דַעַר פָּאָרָטִיצְיָה וּוּבִיזָט אַוִיךְ פַּרְיְּעָרְדִּיקִיטִיא. נִיט אַוִיךְ שָׁוָם שְׁמָמָה זַיְנָה בִּינְדָן מִיטָאַלְעָצְמָה¹⁵. אַוָן דָאָךְ הָאָט זַיְנָה אַיְיָגָנְגָעָבָן צָו גַעַדְעָנָעָן בְּשַׁלְוּם-עַלְיכְמָעָן קִיְיָן אַיְיָן זָקָן פָּוֹן אַונְדוֹעָר שְׁנוֹתָם מִיטָן וּוּרְבָּא אַיְזָדָעָר קָוְעָדִיקָעָר צִינְתָּה. נִיט גַעֲפָנוּן אַיְזָדָעָר קִיְיָן רַאְיהָ. לְאִמְרָד גַעַמָּעָן אַוִיךְ דַעַר צָנוֹג אַזְזָה. «גַעֲקָמוּן פָּוֹן דַעַר אַרְבָּעָתָה, וּוּלְעַדְעָר זַיְנָה אַרְמוֹנוֹאַשָּׁן» — עַס גַלְיטָשָׁת זַיְנָה אַרְטָפָן דַעַר צָנוֹגָה, אַבָּעָר דַעַר אַוִיעָר וּוּרְטָא אַזְזָה וּוּי אַיְזָה.

בעברראשתו: ווי קומט געקמען' וואס איז פָּאַרְגָּאַנְגָּעַן מיט יוועל' וואס קען ערשות זיין? ניטה דא קיין פראטעסט. נאר א ניט-צוגעוווינטקייט. ענלאעד צו חדעם ווי בשעת מיר דערהערן א געלאגיזום וואס איז פָּאַרְמָאַעָל גָּלָאַט. אבער זאנאי דאך א חידוש. טעアרטעיש פאסט זיך ארכין דער בעפיזון קאנסטרוינטער נושאץ אין דער ריי: געקמען אהיים — וואש איך זיך ארום. וואלט איך זיך ארכאַרְמוֹן(געווואשן, טו (גב) איך זיך א וואש ארום. מיר מאכן א חילוק צוישן די באגריכין פָּאַלְשָׁ אָוּן אָוּמְקָאַרְעַקְטַּ. מע קען ניט אָנוּרְוּן די פָּאַרְבִּינְדָּוְגָּן פָּוּן פָּאַרְטִּיצְּפָּן אָוְנְדוּעָר שְׁנֵית מיט דער קומעדייקער צִיְּתָן וְעוֹרְבָּ — אָפָּלְשָׁ פָּאַרְבִּינְדָּוְגָּן, אָבָּעָר זִי בְּלִיבְּתָן אָוּמְקָאַרְעַקְטַּע. אָוּן גִּיט אָקוֹק. נאר מיר ניצן די לענגערע פָּאַרְעָם פָּוּן פָּאַרְטִּיצְּפָּן, פָּאַלְעָן אָפָּלְעָן סְקָהָות:

איצט קומען מיר צו דער פראבלעם, וואס מיר האבן זיך גענוייער אפגען שטעלט אויף איר בעים גערונדייוו: מזו טאקע זיין אין און דער זעלביינער סוביינקט אין דעם הוייפטואץ און איין דעם ביזיאץ וואס איין געקרצט געווארן דורךן פארטציפט מיר לאון אין א זייט זאץ 4 און שטעלן זיך אפ אוילן זאץ 12: ווער איין געקומען — די ליבע געסט, בגין דער סוביינקט, אבער אין דעם הוייפטואץ איי יעס גאָר אָדִירעקטער אַבְיעַלְט. פֿון קאנטעקטט בעים זאץ 27 איז אידך קלאלר או ניט מע האט אַפְּגָעַעַסְן, נאָר ער, דער העיל — בעבת דערונגאָר קומט דער אַומְבָּאַשְׁטִימְטָעָר מען. אַבער אויך דאס לאָוט זיך אַרְעַנְטֶעֶרֶן, וויל מע קען באַטְּמִינְט וואס מע וויל. מיר לאון אין א זיט אַאוֹיד די זאָצְן 28—30, וויל דאָרטן איין דאָך אָן אַדוּוּעָרְבִּילָעָלְקָה קאנטסְטוּקְצִיע.

אַבער אַט האָבן מיר אַוְלְכָע זאָצְן:

35. אָוִיסְגַּנְטָפֵס דָּעַם יְגַנֵּן אֲוֹרֶה [גַּעֲטָאָן] הָאָס עַס דָּעַר בַּעַלְ-אַבְּסָנוֹן...]

36. אֲרַבְנִינְגָּוּקָומָעָן אֲנֵן שָׁטוּב אַרְזִין [ער], שְׁלוֹם, קְוָמֶס אַרְזִין], אַיִן אִם דַּי שְׂטִיכְמָעָן מְכֻבָּד מִיט אַרְזִין טְרָאָגָן דַּעַם אַוְרוֹת דַּעַם סְאָמָגוֹאָר — וּכְבָעַר צְוַיִּים גָּאנְצָן בָּאוּנוּנְעָרָעָסְבוּקָעָטָן, דַּי אַרְבְּנִינְגָּוּג אַיִן נִיט מִיטָּן סְבָעַקְסָטָן הַוִּיפְטָאָק אַנְּאָר בִּיטָּן אוֹ אַרְבָּעָס אַמְּבָּאָן;

37. עדורמאנטן זד אינעם אווצר [ער, שלום, עדורמאנט זיך], קומט אים אויפּן ווין חדר שמואליק דער זיטס — וויזעדר צוויי' — באזונגעראע סובייעקטן, אין איאין העלט שלום, אין דער צויזיטער העלט שמואליק. די פֿאָרְבִּינְדוֹג איאַן דז שווין גאָר מיטן אָטְרִיבּוֹטּ זײַן;

38. "ארוס-בריטי" דעם קנדס, האט דער טאטע גונומען בי איט הקיינט-קאנט. אונז שבת איז ער א היימישער" – אונגעריסן פון קאנט-אנסטאס. קען זיך באקומווען אונז דער סובייקט איז דא דער זולביבען, דער טאטע, אבער פון דער דערצ'ילונג איז קילאר או ארדוס-איגלייט האונז אליע פרשטיינען וואס זייןען געהווען דערבי אונז זיך אעלטער. אונז זיך שטיקמאמע.

דער היוצא-מדברינו איז דא אַ קלארער: עס מוו ניט זיין דער זעלבייקער סוביעקט. ניט דער לאגישער איז ניט דער פֿאָרמעלעָר; דער פֿאָרטיזיפ קעןoid ציון צו וואסער זאנגליד עס זאל ניט זיין פֿאָראָן גאנר איזן תנאי — דער

הערער (ליינגר) דארף גרייג אונ קלאר פֿאָרטשטיין וועגן וואס עס דעדט זיך.
בליבט אונדו איבער די בייז גאנט פֿוֹטוּ פֿאָרבֿוֹנְדוֹגָג צוישן פֿאָרטצ'יספֿ
אונ אַסְבְּסְטָאנְטִיוֹ. קומט דער פֿאָרטצ'יספֿ נאָכָן סְוּבְּסְטָאנְטִיוֹ, שָׁאָטֶט זיך אָן
אטְרִיבּוֹטְיוֹועָר בְּיֵזָאָז. אוּבִיב מַעַן ווֹילְקָעַן מעַן זָגָן: דָּא אִין אָן עַלְיפָס, דָּא
קְאַלְעַטְמָן דָּאָר 'וּוָאָס', אָנוֹ דָּאָר הַילְּסְוֹעָרָב, וְאֵין דִּי דּוֹגְמָאוֹת:

39. א. קיון שביבעלן אויף הינערשע נסלאען, מיט שטורי גנדעקטס;
 40. אויססבווען א פאלאץ פון קרייסטל, איזומגענירגלאט מיט א גראטן דון

ՀԱՅՐԱՆ

41. **“צוחי הינטשלעגער, אונגעוואפנט מיט גראבע שטריך”;**

42. «זין זון, אונגעטאן אין אַ מונדייל מיט זילבערגען קנעפלעך»;

43. "... ווי גאנדישע מהותניים, אינגעלאזן אויף אין ארעמער חתונה".

הער ציבטאנטיט וווערט דא אפעריבן. אהערצו געהערן אויך די זאנן אונ
16 און 25. און ווי נאר דער פארטיזיפ באקומט די לאנגע פארעטם. איז ער
איין אלע פרטיזים גליציך צו און אדריעקטיוו (דאס אייגענע געשטע דאך מיטן גע
רונדייוו). דער פארטיזיפ פירט דעםאלט דורך אלע פוןקייזיעס פון אדריעקטיוו
איין זאנן; ער קען געניצט וווערן אטריבוטיוו, וווען ער ציט זיך צו א זאכוארט.
אוון אדונוערביאל, וווען ער ציט זיך צו א וווערב.

— 44. # פְּאַרְלִירָעֵנָה, אֶעֱרוֹדֶרֶטֶר אֲיוֹ גַּבְּלִיבָן זִמְּן חָבָר שְׁלוֹם אַיִינָר אַלְיִין" — דָּז אַיְזָלִיכָּעֵר אַמְּנִינְגָּוּן דִּי אַדְחָרְבָּאַלְעָלָו קָוְנְקִיצְיָה קָוָן דִּי פָּאַרְטִּיצְיָה, וְאַרְעָם זַיִי עַנְטָמָרָן אַוְיָחָד דָּרְגָּאָגָע: וּזְאוּי אַיז שְׁלוֹם גַּבְּלִיבָן אַיִינָר אַלְיִין" אָזָן דָּז לְלֹאָות וּזְאוּי גְּרִינְגָּפָּאָרְבִּיטָן דִּי פָּאַרְטִּיצְיָה מִיס וּכְתֻעָ אַדוּעָרָבָן: פְּאַרְלִירָעֵנָה, צָעַרְדָּעַטְרָעֵתְהִיא.

אלין — דא אין די בונקען אַסְטְּרֵיבָּטוּשָׁה.

45. **ההמידי אין** אינטגרוביוגנער, איז ער געהארן נאך מעיר אינטגרוביוגנונג — דער פארטיטיציפ איז אספיריטוא, וויל ער ציט זיך דאס צו יער, א פערזען-בראנעם, א קראביביטער פון א סובסטאנטייה. מע קען אבער אויך טענהן אונ בלוינו פאָרמעל איז ער אַזוי, אבער לאָגאַש קראביביט גאר די פארטיטיציפאַלע פֿאַזּוֹעַ דעם בעיאָזּ: חמיל ער איז **ההמידי אין** אינטגרוביוגנער.

46. מע גיט ארים אין אונסנהוונגערטער אוון אין אויסונגמאטערער מואכאי יומס-ביבר פון בית-מרוחה, אין אפעריאניינעטער פון אלע זינד" — דער זאץ חערס גבעבראכט ניט ווי א מאטאעריאל אויך צו טיטשן די פוקוציעז פון די פארטיזטען, ניגרא צו ויזין ווי איזוי מע קען זי ניצן. אלע שלום-עליכם-יאצן וועגן זאך געגעבען זוי מוסטערן פאר אונזונ.

47. «עַבְרָאכְנָעַן, צְלָמָעַנְעָן הַנוּגְרִיקְעַן, האַכְן חַבְרָה [לְאַגְּנִישׁ אֵם עַמְּצָעַד]
געַנוּמוּן אַיְצִיכְוִין אַרוּסְקִרְכִּין פָּוּן בּוֹידּ] — עַבְרָאכְטַמְּט מִיטְ דָּעַר זַעֲלִיבְקָעֶר
פָּוּנָה וָחָס טְרִיעָר.

11א. אן אפֿגַּנְדָּזָקָונְטָר, כאפט זיך זיך דער רֹפֵא נאָר נִיס אַוועָצָזָגִין פָּון שָׁוָל:

גְּרִינְג אַיְבָּרְדָּרְעָמָעָן אֲגַרְוִיסָע צָאָל וְאֶצְעָן, גְּעַבְּרוּתָמִיט דָעַר קְרוּצָעָר, דָעַר גְּעוּווִינְגָלְעָכְעָר¹⁶ פָּארָעָם פָּון אַרְטִיצִיפּ. אַט האָבָן מִיד דּוֹגְמָאָות:

די לאָגְנָע פָּארָעָם פָּון אַרְטִיצִיפּ אַיז זַיְעַר האַנטִיק. מִיט אַיר קָעָן מעָן

¹⁶ געווינטעלען, וויל אונא איז דער דער פארטיזען זוי דער יעקרדיקער באשטאנדסיל בעמ זורעמען די טאגאנגעגען ציטט.

91א. אָוּן אַוִיסְנַעַלְיִישֶׁרְטָן לְפָנָו שְׁבַת אַין אַיר בְּאֶרְדִּיטְשְׁעוֹחַר פְּרִיזְרוֹקָע, קָוָסַט

...
92א. גַּעֲטְרִיךְן דָּעַם זַיְזָן, אָוּן אַנְגְּטְעָנָעָנָס אַין טְלִית אָוּן תְּפִילָן.

מִיט דָּעַם אַין דָּאָכָט זַיְד אַוִיסְגַּעַשְׁעָפַט וּוָסַט מַעַן קָעָן אַפְּלָעָרְגָּנוּן פָּוּן דָּעַם
פֿאָרְטִיצִיךְ בֵּין שְׁלֹם-עֲלִיכֶםָעַן.

ג. דָּעַר אַינְגִינִיטִוּה

פָּוּן דִּי דָּרְכִי וּוּרְבִּיזְדִּי אַין פֿאָרְבִּלְבִּן דָּעַר אַינְגִינִיטִוּה. וּוּגָנָן אִיטַּקְעַן
מַעַן גַּעֲטְגַּעַן אַגְּנָאַלְיוֹן אַיְן יִזְיְשָׁע שְׁפָרָאַךְ.¹⁸ מִיר דָּעְרָמָעָגָעַן בְּלוּיוֹן
אַן עַיקָּר אַן אוּידָךְ דָּעַר אַינְגִינִיטִוּה אַיְן צְוִיְינִימְעַרְדִּיקָה, דָּאָס הַיִסְטַע עַד הַאָטָס
גַּלְבִּיכְצִיטִיךְ דָּעַם כַּאֲרָקְטָעָר פָּוּן צְוּוִי בְּאוֹנוֹנְדָעָרָע וּוּאַרְטְּקָלָאָסָן. פָּוּן וּתְרָב
אַן פָּוּן סּוּבְּסְטָאַנְטִוּוֹ. פֿאָרָא אַלְעָן פּוֹנְקְצִיעָס פָּוּן אַינְגִינִיטִוּה אַיְן זַאיְזָן
מַעַן גַּרְגִּינְג גַּעֲטִינְגַּעַן דּוּגְמָאות בֵּין שְׁלֹם-עֲלִיכֶםָעַן. אַגְּבָ אַיְן אַיְן דָּעַר דָּעְרָמָאנִיָּה
טָעַר אַרְבָּעַט וּוּגָנָן אַינְגִינִיטִוּה אַיְן אַהֲיָשָׁר מָאָס טָאָקָע אַוִיסְגַּעַנִּיצָט שְׁלֹם-
עַלְיכְּמָס לְשָׁוֹן, שִׁיקָּן מִיר אַהֲיָן דָּעַם לִיְעַנְעָר. מִיר זַיְנָגָעַן בְּלוּיוֹן מָסִיף נָאָר
עַטְלָעָכְעַד דּוּגְמָאות פָּוּן טָאַוְטָאַלְגִּישָׁקָן¹⁹ אַינְגִינִיטִוּה, וּוָסַט קָוָמָעַן קָוָמָט עַר
פָּוּן לְשׂוֹן-קוֹדֶשׁ. «אַבָּעָר דָּעַר הַאָט טַיִּרְבִּינְגְּעַדְרָוְנְגָעַן אַיְן דָּעַר שְׁפָרָאַךְ פָּוּן
עַמְקָד אַיְן אַלְעָן דִּיאַלְעַקְטָן פָּוּן יִדְיִישׁ»:²¹

1. לְמַרְנָעַן הַאָט עַר גַּעֲלָרְטָן בְּעַסְעַר פָּוּן אַלְעָן קִינְדָעָר»:

2. פֿאָרְדְּרִיסָן פֿאָרְדְּרִיסָס מִיר נָאָר אַיְן זַאְךְ» (סְבִּיחָה):

3. «מַעַלְקָן מַעַלְקָט וַיַּיְיָ, אַבָּעָר קִינְיָן מִילָּךְ גַּט וַיַּנְסִטְסָה» (סְבִּיחָה):

4. «יִרְיָשָׁע גַּעֲשָׁפְּקָן ... הַיְיָבוֹן הַיְיָבוֹן זַיְיָ זַרְאָן, דָּאָכָט זַיְד, גַּאנְצָן נִשְׁקָהשָׁהָדִיק,
אַן אַוִיסְלָעָזָן לָאָן זַיְיָ זַרְאָן אַוִיסְ צָוָם מִינְסָטָן מִיטָּשְׁלִימָזָולָה» (מן חַמְסִים-מַעְנדָל).
מִיר שְׁטָעַלְן זַיְד אַוִיךְ אַרְגָּע אַפְּ אַוִיךְ דָּעַר אַנְסְטוֹרְקִיעָס אַקְזָוָטָאִיטִוּה מִיטָן
אַינְגִינִיטִוּה.²² וּוּדְעָר קָעָן דָּאָ זַיְנָן דִּי רִידָךְ וּוּגָנָן קִירְצָן בְּיַזְאָצָן, דָּאָס מָאָל
אַבְּיַעַטְטָן בְּיַזְאָצָן. אַנְשָׁטָאָט צַו זַיְגָנָן

5. אַיךְ הַאָב גַּעֲוֹעַן זַיְיָ (אָז) דָּעַר פּוּיְעָר אַקְעָרָט — הַאָבָן מִיר אַנְסָטָץ צַוְּנָן
(אַין לִיסְתִּיחָשֵׁן דִּיאַלְעַקְטָן):

5א. אַיךְ הַאָב גַּעֲוֹעַן דָּעַם פּוּיְעָר אַקְעָרָטָקָט. אָוּן אַנְסָטָץ דָרָומָן:

5ב. אַיךְ הַאָב גַּעֲוֹעַן דָּעַם פּוּיְעָר אַקְעָרָט.

פֿאָרְשָׁטִיטִים זַיְד אַן שְׁלֹם-עֲלִיכָם הַאלְלָט זַיְד בִּינְמַזְבָּחָן דָרָומָן, גַּעֲטָרְטִי צַו
זַיְנָן דִּיאַלְעַטָּט. סְרִיחָפָל עַטְלָעָכְעַד צּוֹגָבְדָעָגְמָאות:

6. «צַיְיָ הַאָט עַר זַיְיָ (דִּיְהָ דִי מְעַשְׁיוֹת) גַּעֲהָרָט אַמְּאָל דְּשַׁרְצִילְזָן?»

¹⁷ זַיְן יִדְיְשָׁע שְׁפָרָאַךְ, בּ VIII, זַיְיָ, הוּ דָעַר וּוּרְבִּיד וּוּרְטָט בְּאֶרְטָאָכָט זַיְיָ אַבָּא
זַוְנוּעָרְעָר וּחְאַרְטְּקָלָאָס.

¹⁸ בּ אַ, זַיְיָ 1—13.

¹⁹ דָרָסָן, סְפָעְצִיעָל זַיְיָ 6—8.

²⁰ פּוּיְעָר עַס גַּעֲרוֹטָן טָוִיטָאַלְגִּישָׁעָר, אַבָּעָר דָאָ אַיְן בְּעַסְעַר צַו נִיצְנָן דָעַם אַינְטָעָרָנָא.
צִיאָנָאַלְיוֹן אַיְן אַסְלָאַוְישָׁעָר פֿאָרָעָם (שְׁוִין צּוֹלִיב דָעַם עַס זַאְל זַיְד פֿאָרְטָשְׁעָפָעָן
מִיטָסָוִיסָט).

²¹ יִדְיְשָׁע שְׁפָרָאַךְ, בּ I, זַיְיָ 10.

²² דָרָסָן, זַיְיָ 8—10.

7. «עד זעט ליגן דעם יצירחען אַ געבעונגעטס»;
 8. «וּזִי האבן דערהערט דעם טאטן ווינען»,
 9. «געטראָפָן דעם זיזן צוֹ בְּזִיךְרָן חדֶר מִיחָדָה».

את די קאנסטרוקצייע ווערט מיטן גאנצן הארצן רעקאמענידרט פֿאָר דער בלְשְׁפָּרָאַך. עס אייז בּפֿירוש אָז עוֹלָה ווּאָס אָט דִּסְנְטָאַקְטִישָׁע קָאנְסְטָרָוק צַיְע, ווּאָס זֵי האָט הִינְטָעָר זִיךְרָן אָז אלְטָן אָז גְּרוּיסָן לִיטְעָרָאַרְשָׁן יְהָוָס אָז אָז גְּעוּזָן פֿאָרְשָׁפְּרִיט אַיְן דֻּעָם פֿאָלְקָס לשׂוֹן אוּף אָזָא בּרְיִיטָן שְׁתָה. — ווּאָס זֵי אַיְן גְּעוּזָן אָזָא זַעֲלַטְעַנְעָר גָּאָסָט אַיְן דַּעַר הַבְּנַצְּבָּאַטְיכָּעָר לִיטְעָרָאַטְרָוְרְ-שְׁפָּרָאַך אָזָן אַיְן הַבְּנַצְּבָּאַטְיכָּעָר דִּיְידָן. דַּעַר אַקְהָאָטִיו מִיטָּן אַיְנְגִינְטִיו קָומָט נָאָךְ דִּי ווּרְבָּן זָעָן אָזָן הַעֲרָן אָזָן אוּיךְ נָאָךְ אַזְּעַלְכָּע ווּרְבָּן ווּאָס בִּינְדָּן זִיךְרָן מִיטָּן דִּי בָּאַטְּיִיטָן פֿוֹן דִּי בִּידָע ווּרְטָעָר.

מיר שטעלן זִיךְרָן אַיְיף דַּעַר בְּאַרְיכָות אַיְיף דַּעַר פֿרָאָגָע ווּעָגָן פֿאָרָי טִיקָּל צַו פֿאָרָן אַיְנְגִינְטִיו הָגָם אוּיךְ דַּעַר עֲנֵין אַיְזָן שְׁוִין גְּעוּזָן בְּרִיְיט אָנְאָז לִיְוָרְט אָזָן יִדְּישָׁע שְׁפָּרָאַך.²² דַּאְרָטָן ווּוּרְט גְּעַגְעָבָן דַּעַר אַלְגָּעָמִינְגָּעָר פֿלְלָאָז צַו מָזָן קָומָעָן פֿאָרָן אַיְנְגִינְטִיו אָזָן עָס ווּיְוָרָן אַנְגְּעוּזָן דִּי אַלְעָן פֿאָלָן ווּעָן מַעַדְרָפָן דֻּעָם צַו דְּהִיבָּנוֹ: (1) בִּים אַבְּסָאַלְטָן אַיְנְגִינְטִיו («שְׁוּבִינְגָן»), (2) ווּעָן דַּעַר אַיְנְגִינְטִיו אָזָן אַיְן דַּעַר דְּאַלְעָן פֿוֹן אָז אַפְּאָז «עַד קָעָן נָאָךְ אַיְינָס — שְׁרִיבָּעָן»; (3) ווּעָן דַּעַר אַיְנְגִינְטִיו אָזָן דַּעַר סּוּבִּיקָּט פֿוֹן זָאָז («לְאָכוֹן אָזָן גְּעוּזָן»). הָגָם דָא קָעָנָן וּבְזִין סִיטָּאָצִיעָס ווּעָן מַעַדְרָפָן דֻּעָם צַו; (4) ווּעָן דַּעַר אַיְנְגִינְטִיו אָז אַטְּיִיל פֿוֹן דַּעַר ווּרְבָּלָעָר פֿאָרָעָם (וּוְעַל לְעַרְבָּעָן, לְאִמְרָר לְעַרְבָּעָן, עַר וּזְאַלְטָן גְּעוּזָן לְעַרְבָּעָן אַיְאָז); (5) ווּעָן דַּעַר אַיְנְגִינְטִיו אָזָן אַיְזָן אַפְּאָרָעָם פֿוֹן אָז אַסְפָּעָקָט (נָעַמָּעָן לְעַרְבָּעָן, הַאלְטָן אַיְלְעָרָן, פֿאָרָעָנְדִיקָן אַיְאָז); (6) נָאָךְ דִּי מַאְדָּלָע ווּרְבָּן (מעָגָן, טָאָרָן, מָזָן, אוּוּתְּהָעָרָן, פֿאָרָעָנְדִיקָן אַיְאָז); (7) נָאָךְ ווּרְבָּן דַּאְרָמָן, לְאָזוֹן אָזָן אַזְּעַלְכָּע ווּרְבָּן ווּיְיָסָן, קָעָנָן, וּוּלְלָה; (8) נָאָךְ ווּרְבָּן ווּיְזִין אַיְתָּחָרָה (לְמַלְשָׁלָה: גַּיְינָן, קְוּמָעָן, פֿאָרָן, לוּפָּן, זַעַצְנָן, זִיךְרָן, שְׁטָאָרְבָּן); (9) נָאָכוֹן ווּרְבָּרָעָל לְעַרְבָּעָן אָזָן אַיְן בְּאַשְׁטִימָטָע סִיטָּאָצִיעָס גְּלוּסָטָן, חֲלָשָׁן, שְׁטָאָרְבָּן); (10) בִּים אַקְוָאָטִיו מִיטָּן אַיְנְגִינְטִיו (זָעָן פֿרְיעָר); (11) דַּעַר בָּאָנוֹץ אַיְזָן ווּאָקְלָדִיק נָאָךְ אַצְּלָע ווּרְבָּן, לְמַשְׁלָחָן גַּעַטְנָשָׁן, טּוּיָּגָן.

וּוּעָן מִיר בָּאַטְּרָאַכְּטָן ווּי אָזָוִי שְׁלָוָם-עַלְיִיכָּם סִירָט זִיךְרָן לְגַבְּיָ דֻעָם צַו, זַעַעָן מִיר אוֹו ווּ מַעַדְרָפָן נָאָךְ לְאָזָט עַד אִים דְּוָרָךְ, ווּי מַעַדְרָפָן זִיךְרָן זָעָן דִּי דַּוְגָּמוֹתָן ווּאָס קְוּמָעָן בָּאַלְדָּה, ווּי אַצְּגָּאָב צַו יְעַנְעָ צִיטָּאָטָן ווּאָס מַעַעַנִּינְטָן אַיְן דַּעַר אַרְבָּעָט ווּעָגָן צַו:

10. «חָעָמָעָן אַרְחָף עָס אַגְּנִינְ...»,
 11. «עָס גְּלוּסָט זִיךְרָן זִיךְרָן לְאָכוֹן, שְׁרִיבָּעָן, קוּוִיטָשָׁעָן, כָּפָן אַ טְּעַנְצָלָה» (מַאְסָל);
 12. «הַיְּיָבָּס אָז גַּיְינָן אַיְזָן דִּי קְלָאָסָן»;
 13. «דִּי קִינְזָעָר חֲלָשָׁן עָסָן, גִּיְעָן אַיְסָן פֿלְאָקְן»;

14. "הָאָט דָּאַט גָּאט מֵיר גַּעֲהָאַלְקָן אַוְיסָהָאָדָעָעָן אֹזֶא קְרִישָׁׂׂוֹ";
 15. "... קְומָעָן אַרְוִיסְטֿוּרִיבָּן דִּי מַפְּזִיזָׂׂוֹ" (חַסְפִּילָׂׂ);
 16. "אַרְוִוְמְגַעְרִינְגָּלָׂס [אַז] וּוּרְבָּן פָּוֹן בָּאוּגְוָונְגָן דֻּעָם בְּרִמְזָהָה, זָעָן וְעַר דָּאַונְטָן צּוּם עַרְשָׁטָן מַאל אַין תְּפִילִין".
- דאַזְעַנְעַן נִיסְטָא קִיְּן שָׁוָם לִיטְעָרָאִישׁ השְׁפָעוֹת, נָאָר דִּי אַפְּשָׁפְּגִילְגָּלְגָּלְפָּן שְׁלֹם-עַלְכְּמָס דִּיאַלְעַקט. וּזְעַן מַעְ פֿאָרגְלִיכְט בְּגָנוּג אַט דֻּעָם פֿוֹנְקָט דִּי אַוקְרָאִידָּ נִישָׁע רִידְעָנִישָׁן מִיט דִּי פֿוֹלִישׁע, אַדְעָר דִּי רִיבְשִׁיעָדָן רִידְעָנִישָׁן מִיט דִּי עַכְט לִיטְוִישׁע. — זָעַט מַעְן אֹזֶא אַוקְרָאִינְגָּע אָוֹן אַין רִיבְשָׁן הָאָט מַעְן אֹסֶךְ וּוּינְיקָעָר גַּעֲנִיצָּט דֻּעָם צּוֹ פֿאָרָן אַינְגִּינְיִיטֿיוֹ. פֿאָרָן וְאָס? מַעְ דָּאָרָף אַגְּנָעָמָעָן אֹזֶא אַהֲבָן מֵיר דִּי וּוּרְקָוָנָג פָּוֹן דִּי סְלָאָוִישׁע לשְׁוֹנוֹת. וּזְעַס קָעָן נִיט גַּעַז מַאלְט זִין קִיְּן צּוֹ פֿאָרָן אַינְגִּינְיִיטֿיוֹ. אַפְּשָׁר קָעָן מַעְן נָאָר צּוּגָּבָן אֹזֶא אַז דֻּעָם צּוֹ בְּאַקְוּמָט זִיךְ עַפְּעָס אַחְאָסְטִיקָעָרְדָעָר טַעַמְפָא, וְאָס דָאָס שְׁטִימָט מִיט שְׁלֹם-עַלְכְּמָס גַּעֲמִיט אָוֹן מִיט דָעַר אַיְלָקָעָר שְׁטָרָאָמִיקִיטָּה פָּוֹן זִין לְשׁוֹן. בְּכָל-אָוֹן פֿאָעלָט בְּ שְׁלֹם-עַלְכְּמָעָן דָעַר צּוֹ פֿאָרָן אַינְגִּינְיִיטֿיוֹ אוֹיךְ אַין דִּי וּבִזְיָה טַעַדְדִּיקָע פֿאָלָן:
17. "עַר הָאָט לִיב אִיטְלָעָן בָּאוּגְנָדָעָר אָוּנְטָרָשְׁטָעָלָן זִין בָּאוּרְחוּעָסָן פָּוֹסָן";
 18. "גַּאֲזָט הָאָט לִיב שְׁפִיְּן זִיךְ מִיט אָזְעַנְשָׁן, אָוֹי הָאָט עַר לִיב שְׁפִיְּן זִיךְ!" (סְבִּיהָה);
 19. "אָז בָּוֹךְ הָאָט קְפָּנָס לִגְנָּן":
 20. "הָאָט קְפִּינְט גַּעֲהָאַלְקָן דִּצְוָן אַיְנָעָר אַלְיִינְׂסָׂן":
 21. "עַר זַאֲלָאָזְוִי דִּעְרָלָעָבָן הָשָׁוֹר שְׁלַמְשִׁיחָׂה":
 22. "חַאְסָס הָאָסְטוֹ מַוְרָא אַזְנָן אַיךְ וְעַל אִים אַוְיסְכָּאָפְּנָן?";
 23. "עַר קָעָן בָּאַסְטִיְּן אַפְּגִיְּנוֹן דִּי אַרְבָּעָט אַוִּיפְּ מַאְגָּן?";
 24. "קְאָרוֹזָגָס קִינְדָעָר אָוֹן קִינְדָסְקִינְדָעָר מַעְרָקִיָּן שְׁטוֹנוֹן אַין קְלִינְעָס טַעַטְלָעָר נִיט גַּעַבְנָן";
 25. "סְפִּאָר אַגְּלִיכָּהָרָט וְעַט אַיְיךְ אַפְּתְּרִילְעָהָקָעָר נִיט זְשָׁאָלְעָוָעָן גַּיְינָן זַעַן מַפְּלָל צּוֹ פָּוֹסָן (קְלִינְיָן מַעְנְטָשְׁעָלָן)";
 26. "עַר הָאָט זִיךְ אַגְּנָטְשָׁלָאָסָן אַוְיִנְגָּסָן דָאָס הָאָרֶץ אַוִּיפְּ פְּאָפִירָן";
 27. "סְפִּאָר זַאֲלָן זִיךְ מַסְרִיחָה זִין קְוָמָנוֹן" (חַסְפִּילָׂׂ);
- דאַזְעַנְעַן מֵיר אֹזֶא עַס פֿאָעלָט דָעַר צּוֹ הָן נָאָר פֿשְׁוֹטָן וּוּרְבָּן הָן נָאָר צְנוּנִיָּה-גַּעֲזִיכְטָעָן וּוּרְבָּן, אַין דָעְרָבִיָּן זַיְנָעָן דִּי וּוּרְבָּן אַוִּיפְּ פֿאָרְשִׁידְיִידָעָן סְעַמְּאָנָן-טִישָׁע שְׁתִיחִים. דָאַדְעָן מֵיר טַאָקָע נַאֲכָטָאָן שְׁלֹם-עַלְכְּמָעָן אַוִּיךְ אַין דֻּעָם פְּרָטָן? דָאָרָף עַס וּוּרְעָן דָעַר אַגְּגָעָנוּמָעָנָעָר שְׁטִיגָעָר אַין דָעַר פְּלִילְשְׁפָּרָאָר? מֵיר רָע-כָּעָנָעָן אוֹ נִיט, וּוּרְיָלָדָס אַיְזָן אַז בְּפִירּוֹשָׁדָאָלְקָטִישָׁעָר אָוֹלָן נִיט צּוֹ נִיצְנָן דֻּעָם צּוֹ. נִיט אַין דָעַר שִׁינְגָּעָר לִיטְעָרָאָטָר אָוֹן נִיט אַין דָעַר זְשָׁרָאָלִיסְטִיקָן אַיְזָן דָעַר נִיט נַאֲכָגָעָנוּגָעָן שְׁלֹם-עַלְכְּמָעָן. בְּלִימְבָּט עַס אַשְׁטְרִיךְ פָּוֹן זִין לשׁוֹן, אַבְּעָר נִיט קִיְּן אַיְמְפָעָרָאָטָיוֹ פֿאָר אָוְנָדָן, וְיַוְיָט שְׁלֹם-עַלְכְּמָס מַבְּדִיט אָוִיסָס דֻּעָם צּוֹ קָעָן מַעְן זָעָן פָּוֹן דֻּעָם אֹזֶא עַר קְוָמָט אָוִיסָס אַין אַפְּיָלוּ בָּאָז אַזְכּוּוֹאָרט, לְמַשְׁלַח:
28. "צִיִּס פֿאָרָן אַהֲיִם";
 29. "צִיִּס וּהָרָן אָז מַעְנְטָשָׁן";
 30. "חַאְסָס קְאָר אַגְּנָג זִיךְ אָוּנְטָרָשְׁעָרָן אָוֹ גְּרוּסָעָ רָעָן צְחוּשָׁן זִיךְ?"

דארטן וזה שלום-עליכם האט יא דעם צו, טרערט זיך או ערד שטעלט אים ניט וו עס איז אונגענומען, ניט הארט פארן אינפיגיטיוו, ניט צווישן דעם קאנוערבן אוון שטאמיקן טיל פון ווערב, למשל:

31.בכדי צו שלמה זיין חתינפללה" — דארף זיין: בכדי משמה צו זיין ...

32. "דאס גליק צו געבורין ווערן אין דער דזוקער משפהה" — דארף זיין: דאס גליק געבורין צו ווערן ...

33. "אויגנעהרט צו חיינען אוון צו קלאגן אוון צו אייסטעהן זיך מיטן רבש"ע" — דארף זיין: ... אוייסצטעהן זיך ...

34. "שטאָפ אויף צו אַפְּשָׁפָּטן פון דער גאנצער שטאָט" — דארף זיין: ... אַפְּשָׁפָּטן ...

אויך דאס איז אַשְׁטְּרִיךְ פון שלום-עליכם דיאַלְעַקט, אַבער אַט דער שטראָד איז געווען וויבט פֿאַרְשְׁפִּיט אַבער די אַיקְרָאַנְיִישׁ רִידְעָנְשֵׁן אַונְ אַוְיךְ אַין רִיטְסֶן. אַין לִיטְעָרָטוֹר טְרָעָטֶט מַעַן אַימֶן, אַבער ווַיְינִיקָּעֶר ווַיְיִדְעֶן. אֹזֶן מִין רִידְעָן גַּעֲהָרֶט אַוְיךְ פון אַזְעָלְבָּעָן אַיְתָאָרִיטָעָטָן ווַיְיִשְׁמַואָל נִיגְעָר, אַלְפְּסָנְדֶרֶת מַוקְדָּשָׁן אַוְיךְ פון הָ לִיְיּוֹקָן. אַבער אַוְיךְ דָא דָאַרְפָּן מַכְרִיעַ זַיְן אַלְעַ פּוֹיְלִישׁ אַונְ עַכְתָּ לִיטְוִיְישׁ רִידְעָנְשֵׁן, אַונְ פָּאָר דָעַר פְּלָלָה שְׁפָרָאָךְ דָאַרְפָּט בְּלִיבְּבָן דָעַר אַיְנְשָׁטָעָל אַוְ דָעַר צַו קֻומְתָּהָאָרֶט פְּאָרָן אַינְפִּינִיָּהָוּ פָּוֹן צָוְנוּיְקְגַּעַזְעַצְטָעָן ווּעְרָבָן אַונְ אַין מִיטָּן, צְווִישָׁן קְאָנוּועָרֶבֶן אוון שְׁטָאָמִיקָן טְילָה, אַונְ ווּעְרָבָן מִיטָּן קְאָנוּועָבָן.²⁴

פְּאָרָאָן באָד אַבְּאוֹנְדָעָרָעָ קְאָנוּטְרָקְצִיעָ פָּוֹן נִיט צַו פְּלוֹס אַינְפִּינִיָּהוּ, למשל: "רְ אַבְּרָהָם אַיז גַּעַשְׁטָאָגָעָן נִיט צַו דִּירוֹ זַיְן פָּוֹן אַרְטָה". דָעַר זַיְן אַיז פָּוֹן מעַנְיָן דָעַלְעַ מַוְכְּרָסְרָים ווַיְנְטָשְׁפִּינְגָּנָרָל. סִיאַזְ אַדָּס וּלְבִּיקָּעָן וּוְאָס: ... נִיט רִינְדָּן דִּיק זַיְן פָּוֹן אַרְטָה. בַּיְיַעַדְעַלְעַן קְוֹמֶט דָעַר גַּעַרְנְדִּיוֹ זַיְעָר, זַיְעָר אַפְּטָה. אַיז דִּיק אַנְסְטְּרוֹקְצִיעָ, וּוְאָס זַיְן מְשֻׁמָּוֹת גַּעַנוּמָעָן פָּוֹן דִּיטְשָׁה—ohne zu lachen)—סְגָולָה אַ בִּיסְלָן צַו פְּאַרְבִּיטִין דָעַם גַּעַרְנְדִּיוֹ מִיט אַן אַנְדָעַר קָאנְדָּה טְרָקְצִיעָ. מַעַנְדָעַלְעַה האַט זַיְן בַּיְיַעַדְעַן אַוְיסְגָּעָפָן גַּעַהְאָלָטָן דָאָס גַּאנְצָעָ לעַבָּן, כָּאַטָּש עַס זַיְנָעָן פְּאַרְהָוִילָן דִּי יִדְישָׁע מְקוֹרִים פָּאָר דָעַם. שְׁלָמָ-עַלְיכָם האַט נָאָר אַין יָוְנָגָע יָאָרָן אַין דָעַם פָּרָט נָאָכְגָּעָלָעָן מַעַדְעַלְעַן, למשל:

35. (זַיְן זַיְן) אַין דָעַר פְּאַרְעָמָן פָּוֹן אַ בְּרוּוֹ, אַלְיַיְן נִיט צַו ווִיטָן צַו,

לִיבְּ חָעָן אַונְ צְוִילְבָּזָס (פָּוֹן אַ יְוָגָנְדָּרָמָאָן);

36. "...מַעְ האַט זַיְן נְעַמְמָעָן צַו דָעַר אַרְבָּעָס גַּאנְצָעָן גַּעַשְׁמָאָקָה, נִישְׁטָן צַו מִיְּנָעָן דָעַר בַּיְיַילָה אַיְגָעָנָעָם פְּבָדָה אַדָּעָר עַפְּסָעָמָן זַיְטִיקָן עַנְיָן" (אַין דָעַר הקְרָמָה צַוְיָיָן בְּאָד פְּלָקְסִי-בְּבִילְעָטָעָן).

שְׁפָטָעָר אַיז אַזְוִינָס נִיטָא בַּיְיַעַדְעַן שְׁלָמָ-עַלְיכָם-עַלְיכָם. אַונְ סְאַיְז גּוֹט אַזְוִי. אַונְ סְאַיְז גּוֹט דָעַרְוִילָל צַו פְּאַרְעָנְדִּיקָן מִיט אַ בְּכִיְּטוֹבָה.

²⁴ אַגְּבָּ-אַרְחָא שְׁטָעָלָט שְׁלָמָ-עַלְיכָם אַוְיךְ דָעַט אַדְרוּעָבָן צַו פְּאָרָן אַומְבָאַשְׁטִימָן אַרְטִיקָל, וַיְיַע אַיז כְּאַרְקְטוּרִיסְטִישׁ פְּאָרָן זַיְן דִּיאַלְעַקט, למשל: אַבְּטָבָע שַׁוִּין צַו אַ גַּוטְעָר, צַו אַ זַּיְגָנְעָר עַשְׂוָה; "צַוְאָרָן אַחֲרָן קָאָן מַעַן נִיט — צַו אַ שְׁמָאל גַּעַסְלָה"; "צַו אַ טִּפְעָר, פְּאַרְדוּרִיטָעָר מַוחָה אַוְיךְ פָּאָר — 'צַו אַ חֲקָרָן'". דָא שְׁפָאָרָס עַד זַיְן אַוְיךְ דָעַר רִידְשְׁפָרָאָךְ פָּוֹן גַּאֲרָאָר אַ גַּוּוֹסְן שְׁטָה, אַבעָר אַוְיךְ אַין דָעַט פָּאָל דָאַרְפָּט דִּי פְּלָלְשְׁפָרָאָךְ אַים נִיט נְאָגָנִין. דָעַט עַנְיָן וְעַס נְאָר אַוְיסְקָוּמָעָן צַו בְּאַטְרָאָכָן בְּמַרְטִוָּת.

כאראקטעריסטיישע שטריכן פון שלום-עליכם גראמאטיך

פון יודל מארכ

שלום-עליכם לשונן מזו שטודירן יעדערעד וואס וויל קענען יידיש. עס איז גראנט שיך זיך צו פֿאָנְגַּעֲמָעָן מיט אָפְּרָאַבְּלָעָם פון סיגטאלקס אָדְּעָר מאָרָה פֿאָלָאָגִיעַ אָונָ דָּעָרְבִּינְיָן נִימְעָן נִישְׁטָעָרָן בֵּין שלום-עליכם בעניין אויסצּוּגֶעָנְפּֿאָן זוי אָזִי עַד הָאָט זיך נֹהָג גְּעוּווֹן. זִינְטָעָס אָזִי אוּסְּגַּעֲקָומָעָן זיך צו פֿאָרְטִּיפּֿאָן אַיִן יִדְּשָׁעָר גְּרָאָמָּאָטִיךְ, הָאָט מַעַן גַּעַמּוֹזָט זיך שָׁוֹאַל עַזָּה זִינְטָעָס לִיבָּן שלום-עליכם אָונָ כְּסֶדֶר צִיטִּירָן פּֿוֹן אִים. שְׁוֹין מַעַר ווּאֵיך צִיטִּטָּה זִינְטָעָס מִיר האָבָּן אַיִן יִדְּשָׁעָר שְׁפָרָאַךְ אָן אַיְבָּרְדִּיסְׁ זיך פֿאָרְנוֹמָעָן מִיט אַיְגְּנָשָׁאָפְּטָן פּֿוֹן שלום-עליכם לשונן. אַיִן ב' טָאָא, נּוֹמָ' 2, אַיִן גְּעוּווֹן דִּי אַרְבָּעַט שְׁטָרִיכָן פּֿוֹן זָאָכּוֹבִי בֵּין שלום-עליכם" (זו', 33—45). דָּעְרָנָאָךְ אַיִן נּוֹמָ' 3 "גָּעָרְנוֹדִיָּה, פֿאָרְטִּיצִּיפּֿ אָונָ אַיְנְפּֿנִיָּה טִוּוֹ בֵּין שלום-עליכם" (זו', 67—82). אַיִן אַיְצִּיךְן באָנדָה, נּוֹמָ' 1 (זו', 1—19), אַיִן גְּעוּווֹן אָפְּרוֹוֹ פּֿוֹן אָן אַלְגָּעְמִינָּעָר כָּארָאַקְטָעְרִיסְׁטִיךְ — "עַטְלָעַכְעַ גְּרוּוֹנְשְׁטָרִיכָן פּֿוֹן שלום-עליכם לשונן". מִיר האָבָּן זיך אַפְּגַּעַשְׁטָעַלְטָט בְּפֶרְשִׁיטָה אוּיף די עַנְגִּינִים ווּאֵס זִינְגָּעָן באָרִירְתָּ גְּעוּוֹאָרָן. אַכְּבָּעָר עַס זִינְגָּעָן פֿאָרְבָּלִיבָּן נַאֲכָעָגָן כָּארָאַקְטָעְרִיסְׁטִיךְ שְׁטָרִיכָן פּֿוֹן זִינְגָּעָן שְׁפָרָאַךְ בְּכָל אָונָ פּֿוֹן זִינְגָּעָן גְּרָאָמָּאָטִיךְ בְּהָרְטָה ווּאֵס זִינְגָּעָן אַיִן דִּי דָּרְמָאָנָטָעָן אַרְבָּעַטָּן נִיט דָּרְמָאָנָטָן גְּעוּוֹאָרָן. שְׁטָעַלְן מִיר זיך דָּא וּבִיטָעָר אָפְּ אוּיף אָ צָאַל פּֿוֹן זִי, אַכְּבָּעָר גָּאָר בְּקִיצְרָה. אַיִן אוּיךְ מִיט דָּעַם וּוּרְטָט נִיט אַיְסְגַּעַשְׁפָּט דָּעַר אַנְגָּלוֹזָן פּֿוֹן שלום-עליכם פּֿילְ-קָאַלְיְרִיקָּעָר שְׁפָרָאָר. מַעַד אַדְּרָף אַפְּגָּעָבָן אָ גָּאנְצָעָן לְעַבָּן זַי זַו אַגְּאַלְיוֹרָן דְּבָעָי. לְאַמְּרָה האָפָּן אָז עַס וּוּעַט קָוּמָעָן אָזָא יִדְּשָׁעָר-פּֿאָרְשָׁעָר וְאֵס דָּאָס זָאָל וּוּרָוָן זַיְן לעַבָּנס-פּֿאָרְמָעָסָט.

דא וּוּבִיטָעָר וּוּרְעָן אַרְוִיסְגָּהָוִיבָּן אַיִן אָ צּוֹהָעִיקָּן סָדָר אָ צָאַל פּֿוֹנְקָטָן פּֿוֹן סִינְטָאָקָס אַיִן פּֿוֹן מַאְרָפְּאָלָאָגָּעָן. נַאֲכָעָגָן אַזְוִינְדָּן זִינְגָּעָן מִיט אַיִן דָּזְעָרָעָ פֿאָרְשִׁידְעָנָעָר אַרְבָּעַטָּן. לא עַלי המלאכה למְגֻוָּר.

א. אַוּמְשִׁטְיָמוֹנָג אַיִן צָאַל צְוִוִּישָׁן סּוּבִּיעַקְטָן אָונָ פּֿרְעָדִיקָּט

אַיִן אָן אַרְבָּעַט מִיט דָּעַם דָּאַיְקָן נִאמְעָן (וען יִדְּשָׁעָר שְׁפָרָאַךְ ב', אָו, זו', 22—34) וּוּרְעָן גּוּבְּרָאָכְטָמָן פּֿוֹן פּֿלְעָרְלִיָּה מְקוּרִים הַוּנְדָעָרְטָד דָּוְגָּמָאָות פּֿוֹן אַוּמְשִׁטְיָמוֹנָג. צְוִוִּישָׁן זַי גַּעֲפִינְגָּעָן זִיךְ גָּאנְצָעָן צִיטָאָטָן — רָאוּוֹת פּֿוֹן שלום-עליכם ווּוּרָק. פּֿוֹן אָונְדָעָר גְּרוּיִיסְן אַנְגְּרִיָּת גִּיבָּן מִיר זַי נַאֲכָר פּֿנְהָה:

1. "דאָס אַיִן גָּאָר אַנְדָּרָעָ וּוּרְטָעָר";
2. "דאָ אַיִן גְּעוּווֹן בִּיְדָעָ וְאַקְּן: אַיִן פּֿעַטְשׁ אַיִן וּוּרְטָעָר";
3. "אוֹ סְאָיִן אָ שְׁטוֹיכָבָן, אַיִן דָּא אָ סְרָן פּֿלִיִּי";
4. "סְאָזָן גִּיט אַזְוִי אַגְּגָלִילִיגָּט דִּי עַפְלָעָן וְאַזְוִי גְּלָאַט קָרְיִילָעָד";
5. "עַס גְּוֹמָט אַיִן אַוְיָנָן זִינְגָּעָן דָּעַם רְבִינָס וּוּרְטָעָר".

¹ אַסְׂדָּקָה אַיִן נַאֲכָר אָן אַטְרִיבָּוט צָוָם סּוּבִּיעַקְטָן פּֿלִיִּי. מַעַד אַדְּרָף זִינְגָּעָן גַּעַחְאָרְגָּט נִיט זַי זָוָן אַוּמְשִׁטְיָמוֹנָג זַי זַי נִיטָאָגָּה. לְמַשְׁלֵךְ, אַיִן שלום-עליכם וְאַז "די גָּאנְצָעָן שְׁטָאָס יִדְּן האָבָּן גְּעַגְעָלָה פּֿלִיִּילְעָרָיִי" אַיִן נִיטָאָגָּה אַוּמְשִׁטְיָמוֹנָג: דָּעַר סּוּבִּיעַקְטָן אַיִן דָּא יִזְׂהָר, דִּי גַּעַנְצָעָן שְׁטָאָס אַיִן אָן אַטְרִיבָּוט צָוָם סּוּבִּיעַקְטָן.

מיר זענען או די אומשטיינונג ריביסט זיך אָרַפִּין דעםאלט, וווען דער ביגינעך טיל פון פרעדיקאָט קומט פֿאָרָן סובייקט אין מערצאל. אָט האָבן מיר אָזעל בע שיקאָווע זאָכֶן:

6. דאס אִיז געווען דער אַלטערס מְכֻרִיכִים וואָס זענען געלען בע אַירְ;
7. «חוֹיְלָסִיאֵץ געווען חַבְלָעָס מִיטְמִידְלָעָס, האָבן אַלְעַגְּשָׁלָן מִיטְטִוְיָס קְלָלוֹתָן;

8. «חוֹסִיאֵץ געווען ערְגַעַץ אַפְּאָרָן גְּרָאַשְׂנָס,² זענען זיך אָרַפִּין אַין די קָאָרְטָן».

בְּיַם אַנְגָּלוּזְרָן דַּי דָּרְשִׁינְגָּנוּג אַוְשְׁטִימְנוּג אַיְן דער דָּרְמָאנְטָעָר אַרְבעָט אַיְזְ שְׁוִין גְּעוּועָן אַנְגָּעוּווֹין אוֹ כְּמַעַט שְׁטוּנְדִּיקָה אַזְטָעָן דָּא צַוְּ טָאַן מִיטְ אַהֲלָסָה וּוּרְבָּ אַדְעָרָ מִיטְ אַגְּאַט גַּעֲנִיצְטָן וּוּרְבָּ; אַזְ דִּי כּוֹוָה אַיְזְ דָּא צַוְּ בָּאַטְרָאָכָּטָן דָּעַם סּוּבִּיקָט, אַפְּיָילָוּ ווּוּעָן עַר אַיְזְ פֿאָרְמָעָל אַיְן דער מַעְרְצָאָל-פֿאָרָעָם, וַיְ אַזְ אַיְינָס, אַגְּנְצְקִיםָּ, אַקְּלְעָקְטִיָּוָו, אַזְ דָּא אַיְזְ פֿאָרָאָן דַּי טְעַנְדְּעָנָץ, דָּאָס לְאַגְּיָשָׁע זָאַל גּוֹרְדָּן אַיְבָּעָר דָּעַם פֿאָרְמָעָלָן. אַט דִּי לְעַצְטָמָעָ דָּרְמָאנְטָעָ כּוֹוָה אַיְזְ בָּאוּנוֹן דָּרְשָׁ בָּוּלָט דָּוָרָךְ דָּעַם וּוּאָס דָּעַמְרָדְיקָט צָוָם סּוּבִּיקָט חַבְרָה אַיְזְ בַּיְ שְׁלוּסָה עַלְיכְּמָעָן תְּמִיד אַיְזְ מַעְרְצָאָל, אַוְמַפְּהָעָנָגָיק פֿוֹן דָּעַם צַיְ דָּעַרְ וּוּרְבָּ אַיְזְ פֿאָרָאָן אַדְעָרָ נָאָכָן וּוּאָרטָחָרָ חַבְרָה:

9. «חַבְרָה האָבן אַוְיסְגָּעַלְעָרָנְטָן», «חַבְרָה האָבן פֿאָרְשָׁטָאָנָעָן», «וואָס חַבְרָה האָבן וְזַרְ דָּעַמְאָלָס אַגְּנְעָלָאָכָּס»;
10. «מוֹנוּעָם בְּעַסְטָן האָבן אַיְסְגָּעַטְרָאָגָן . . .», «הָאָבן חַבְרָה גַּעַהָאָט אַ הָאָרָץ אַ קְרָעָן צַוְּ טָאַן», «הָאָבן חַבְרָה גַּעַשְׁמָאָק זַיְ אַ נְעַם גַּעַטָּאָן . . .».
11. «אַיְצְטָמָעָ אַבְּעָרָה האָבוֹן דָּאָס קְלִינְזָהָרָג פֿאָרְגָּעָסָן».

ב. אַיְצְטִיקָעָ צִיְיט אַנְשְׁטָאָט אַנְדָּעָרָוּ וּוּרְבָּאָלָעָ פֿאָרָמָעָן

עַס אַיְזְ אַן אַפְּטָעָר שְׁטָרִיךְ פֿוֹן דָּעַרְ רִיְדְשְׁפָרָאָךְ צַוְּ נִיצְנָן דַּי אַיְצְטִיקָעָ צִיְיט אַנְשְׁטָאָט דָּעַרְ פֿאָרְגָּעָנְגָּעָנָר אַוְן אַבְּסָלְזְעָלְטָעָנְדָר אַוְיךְ אַנְשְׁטָאָט דָּעַרְ קְוּמָעָ דִּיקָעָר. דַּי אַיְצְטִיקָעָ צִיְיט קְעָן אַוְיךְ פֿאָרְבִּינְטָן דָּעַם אַיְמָפְּרָאָטְיוֹו, אַוְיךְ אַנְדָּעָרָ מַאְדוֹסָן אַוְן קְאַמְפְּלִיצְרָטָעָ וּוּרְבָּאָלָעָ פֿאָרָמָעָן. דָּאָס אַיְזְ אַפְּאָרְשְׁפְּרִיטָעָטָר מִיטְלָ צַוְּ מַאְכָן לְעַבְדִּיקָעָר דָּאָס דָּעַרְצִילָן, צַוְּ מַאְכָן פְּשָׁוֹטָעָר דַּי רִיְדָ. שְׁלוּסָ-עַלְיכָם הָאָטָס וַיְיַעַר לִיבָּ דַּי אַיְצְטִיקָעָ צִיְיט. דּוּגְמָאות:

² דָּעַרְ סּוּבִּיקָט אַיְזְ גְּרָאַשְׂנָס, אַפְּאָרָן — אַן אַטְרִיבִּיכָּס צָוָם סּוּבִּיקָט.
* זַרְ מַעַרְקָן אַיְזְ דָּא אַיְזְ נִיטָּאָ קִיןְ אַרְטִילְקָן. פֿוֹן דָּעַרְ רִיְדְשְׁפָרָאָךְ האָבָ אַוְיךְ פֿאָרָן נְאַטְרְוִינְגְּגָעָן: «דַּי חַבְרָה חַילְדוּעָעָן», «דַּי חַבְרָה בְּגַיְעָן זַרְ פֿוֹנָאנְגָּדָרָ». אַוְיךְ בַּיְ שְׁלוּסָ-עַלְיכָם אַיְזְ פֿאָרָאָן דַּי נִגְנְצָעָן דַּי חַבְרָה שְׁפִילְוָן גַּעַשְׁמָאָק. דָּאָס וּוּרְסָ אַגְּבָ גַּעַשְׁמָאָק אַיְזְ דַּי וּפְרָעָעָנְצִיְין צְמִישָׁן חַבְרָה: סָהָם גְּרוּפָעָ, אַוְן חַבְרָה: אַרְגְּאַנְיִירָטָעָ גַּעַזְעַלְשָׁאָטָה. הַפְּלָל, עַס האָטָס יִנְעַן צַוְּ מַאְכָן דָּעַם אַונְטָעָרְשִׁידָוּ צְחִישָׁן דַּי חַבְרָה קְומָעָן זַיְ שְׁוִין צְוֹאָמָעָן», דַּיְהָ אַפְּגָעָעָן סְרוּבָ האָטָס מַעַן אַיְזְ וַיְנַעַן קִינְדָרָעָ, יְגַמְּחָרָג, אַזְן — «דַּי חַבְרָה קְומָעָן זַיְ צְוֹאָמָעָן יְעַן דִּינְסְטִיקָעָ אַיְזְ חָודְשָׁה», דַּיְהָ אַיְזְבָּאָטָן דַּיְהָ אַיְזְבָּאָטָן אַרְגְּאַנְיִיזְצִיעָה האָטָס אַיְדָעָ וַיְזִינְגָּעָן . . .

12. «פֿאָר אַיךְ מִיר אָווֹי מִיט מִין זָונְגָלֶעָן אַיבֵּר דַּי דְּאַטְשָׁעַס, שְׂטָעַס מִיךְ עַמְּעַזְעָרָעָן;
13. אֲפָם» [אנשטאטס דער פֿאָרגָאנְגָנְגָעָר צִיפְטָן];
14. «אַיְן גִּיכְן שְׂקָס מִין אַם אֲפָם» [אנשטאטס דער קְומָעַדְקָעָר צִיפְטָן];
15. «עַס אַיְן בַּיְן אַונְדוֹן גַּעֲלְבִּין אָן אַיךְ פֿאָר זַיְךְ דַּוְרְקְן קִין יְהֻאָפְעָצָן» [אנשטאטס: זַאל זַיְךְ דַּוְרְכָּפָאָרָן];
16. «אַיְן הַנוּנְעַרְטָעָר, חַעַן אַיר נִיסְטְּרָאָן, מַאַךְ אַיךְ קָוּן אַיְם ... צְחַיְּהָ הַנוּנְעַרְטָעָר ...» [אנשטאטס: אַיר זָאָלֶט (וואָלֶט) מִיר גַּעֲבָן, וְעַל אַיךְ מַאַכְּן];
17. «זָאָגָבָט בַּעֲסָעָר, יְהֻזָּה, חַסְסָס טַו אַיךְ מִיט דַּעַר גַּעֲרָעָצָן?» [אנשטאטס: זַאל אַיךְ סָאָן];
18. «חַע סָוָט אַוְסְטָזָס הַעֲמָד אָן מַע פֿאָרְנָפָס דַּעַס אַרְבָּל אָן מַע גַּיְסָט פֿאָחָזָאָר לְיעַ ... אַיְן וְאַסְפָּעָר» [אנשטאטס: סָוָט אַוְסְטָזָס];
19. «סָאָפָּס דַּעַר רַוְתְּ דַי טַנְטָטָה, אַגְּשָׁטָאָט: זַאל (מעך) קָאָפְּן];
20. «חַעַן אַיךְ פֿאָרְמָאָגָן כָּאָטָש אַעֲנְתְּחָלָק ...» [אנשטאטס: זָאָלֶט פֿאָרְמָאָגָן];
21. «אַיךְ וְעַל נַאֲר אַונְדוֹבָן מַאַכְּן אָן לְעַבְנָן אַיְן אַמְּרִיקָע, אָווֹי שִׁק אַיךְ אַרְוִיסָּס בַּאֲלָדָא בְּלוּשְׁטִינָן» [אנשטאטס: וְעַל אַרְוִיסְטִיקָן].

ג. די פֿאָרְמָעָן מִיט זַאל אַגְּשָׁטָאָט וְזַאל לְעַט

- זַאל הַעֲלָט אַונְדוֹז צַו שָׁאָפָּן וּוּרְבָּאָלָעָן פֿאָרְמָעָן וּוּסָט דְּרִיקָן אַוְסָט פֿאָרְשִׁידִינָן: אַבָּאָלָעָן, אַוּוֹנְטָש, אַתְּנָאָי, אַתְּשָׁעָרָה, אַבָּאָדְיָעָרְגָּוָג. בַּיְן שְׂלָוָמָ-עַלְיכְּמָעָן אַיְן פֿאָרָאָן אַבְּפִירְוָשָׁע נְטִיה צַו נִיצְנָן זַאל אַגְּשָׁטָאָט וּוּאָלֶט אָן אַגְּשָׁטָאָט אַנְדְּבָעָר מָאָז דַּאֲלָעָן וּוּרְבָּן (מעג, קען, אַאָ). מִיר זָעָעָן עַס קְלָאָר קָוּן דַי וּוּשְׁטָעְרְדִּיקָע דּוּגְמָאוֹת: «פֿאָרָס עַר אַחְעָק אָוֹן זַיְלְבָּמְבָּס דַּאָּ — אָן מַע זַיְלְדָאָס לְאוֹן אַקְּיָלוּ אַטְרָעָר»;
22. «זַאל אַיךְ זַיְנָן אַגְּבָא אָן דַי זַאְרָה עַט פֿאָזְצָן»;
23. «אַיְן דַּעַר טָאָטָע זַאל אַוִּיטְשִׁינָן אָן זַעַן וּסָט פֿאָרָאָן אַזְוּן עַר הַאָס ...»;
24. «אַיְרָא זַעַלְמָס גַּעֲוָעָן זַעַן זַיְנָן וּרְצִיחְוֹרִיק פֿנִים ...»;
25. «אַיְרָא זַעַלְמָס זָאָלֶט טַו אַונְדוֹבָן גַּעֲוָעָן, וְעַן קְאָלְמָבוֹס זַאל חַלְילָה נִיסְטָעָן אַנְטְּרוּקָן אַמְּעִיקָּק ...»;
26. «עַר זַעַלְמָס זָאָלֶט אַונְדוֹבָן גַּעֲוָעָן זַאל חַלְילָה נִיסְטָעָן אַנְטְּרוּקָן ...»;
27. «עַר זַעַלְמָס גַּעֲוָעָן גִּיאַן אַנְדְּעָרָה, זָאָלֶט דַּעַר אַנְדְּעָרָר פֿאָרְשְׁפִּילִיט ...»;
28. «זַאל אַיךְ שְׁטָאָרָבָן, אַוְיָב דַו וּוּסָט זַיְךְ קָוּן אַרְטָס ...»;
29. «עַר זַעַלְמָס זַיְךְ קָאָר דַעַר מַאְמָעָן, זָאָלֶט עַר ...»;
30. «זַאלְמָס זָאָלֶט זַיְךְ גַּעֲרָט, זַיְיָלְוָן בְּפֿאָסְעָר גַּעֲוָעָן פֿאָרְקָאָרָן צַו אַונְדוֹז ...»

ד. דַעַר הַיְלָאָסְטוּוּרָב הַאָבָן בַּיְן דַעַר פֿאָרְגָּאנְגָנְגָעָר צִיטָט

דַעַם עַנְיִן אַיְן אַוִּיסְגָּעָקָמָעָן צַו אַנְאָלְיוֹרָן אַיְן דַעַר אַרְבָּעָט «די הַיְלָאָסְטוּרָב הַאָבָן אַוְן זַיְנָן בַּיְנָם שָׁאָפָּן דַי פֿאָרְגָּאנְגָנְגָעָר צִיפְטָן» (יְהֻדָּישׁ שְׁפָרָאָה, ב', וו, זז 119-125). דַאָרָטָן וּוּרְטָן אַרְוִיסְגָּהָבוֹבָן דַי טַעַנְדָעָנָץ אַרְיְבָעָרְצָוָגָוָן קָוּן נִיצְנָן זַיְנָן צַו דַעַם אַיְן לְשָׁעָר אַטְפָּעָרָן הַאָבָן. מִיר הַאָבָן בַּאֲגָעָגָט בַּיְן שְׂלָוָמָ-עַלְיכְּמָעָן דַעַם הַיְלָאָסְטוּרָב הַאָבָן וּוּ אַנְדְּעָרָעָן נִיצְנָן. אַט זַיְנָעָן דַי וּוּרְבָּן, טְרָעָטָן, שְׁפָרְנָגָעָן, שְׁלָאָלָן (אוֹיךְ מִיט זַיְנָן), הַיְנָקָעָן. לוֹיְפָן קְוָמָט מִיט זַיְנָן, אַבְּעָרָמָר מִיר גַּעְפִּינָן בַּיְן שְׂלָוָמָ-עַלְיכְּמָעָן: «הַאָט זַיְךְ פֿאָרָאָלָן אַזְאָ מַעְשָׁהָ», פְּוֹנְקָט וּוּי בַּיְן עַטְּינָגָעָר אַיְן בַּיְן אַקְּסָנְגָעָלָן. בְּכָל אַיְן פֿאָרָאָלָן דַי טַעַנְדָעָנָץ צַו נִיצְנָן הַאָבָן אַוְיָב מִיט אַזְוּלָכָעָן וּוּרְבָּן וּוּסָט קְוָמָט מִיט זַיְנָן, אַוְיָב אַט דַי וּוּרְבָּן הַאָבָן צַו זַיְךְ פֿרְעָמִיקָסָן אַדְעָר קָאָנוּוּרָבָן. מִיר בְּרָעְנָגָעָן לְדוּגָמָא אַזְוּלָכָעָן זַאָצָן:

31. «קײַן מענטש האט זיך נאָך אוּני אָומגענצער ציטט נאָך דער צוֹיִיטער,
 32. דאס פּוּבְּלִיקְוָן האָט זיך שׂוֹין לאָנג צְעַגְּנָעָן»;
 33. «הָאָבָּו זיך צְנוּיִינְגְּעַטְּאָרְוָן דָּרוֹטְסִידְוָן»;
 34. «אוּני חֵי דִּי הַיְּשֻׁעָרִיקְוָן הָאָבָּו זיך באָקָאלְן די אַכְסְּנִיהָ»;
 35. «זַי שְׂוֹנוֹן הָאָבָּו זיך צְעַקְּרָאָכְרָן».

ה. דער היַלְּפָסּוּעָרְבָּן ווערטַן נִיְּט אַיבְּעַרְנָעָחוֹרֶת

ווען עס קומט אַיִּין פֿאָרָעָם קוֹן דער פֿאָרגָאנְגָּעָנְעָר ציטט נאָך דער צוֹיִיטער,
 אַיִּין מעַן זיך נוהג דורךצְלָאָן בְּבִים צוֹיִיטָן ווערטַן (אוּן אוּיך בְּבִים דְּרִיטָן) זיין
 היַלְּפָסּוּעָרְבָּן. דאס רוֹטְט נִיט אָרוּוָס קְיַיְן סְקָכוֹת. אַוְיבָּדִי בִּידָעַן ווערטַן פֿאָרָלָאנְגָּעָן
 צוֹ זיך דעם זעלביבְּקָן היַלְּפָסּוּעָרְבָּן. מִיר גִּיבָּן עַטְלָעָכְעָ אַילְסְּטוּרָאַצְּיעָס קוֹן שְׁלוֹמִי
 עַלְיכְּמָעַן אַוְן שְׁטָעַלְן דָּאָס דְּרַכְּגָּעָלְאָזְעָנָעָ אַרְבִּין אַיִּין קוֹוָאָדָרָאָטָּקְלָאָמָעָרָן».

36. «הָאָט עַר גְּזַעַגְט אַוְן [הָאָט] אַיְנְגָּעָטְשָׁס מִיס דָּעַר בִּיטְשָׁן»;
 37. «הָאָבָּו זיך קִינְדָּעָר גְּזַעַגְט אָס מְדוּרִיכִים אַוְן [הָאָבָּו] אַנְגָּעָהָרֶת זיך אַוְיִּין
 פְּלִילְמוֹסְרָה»;
 38. «הָאָט זיך צְעַרְשָׁעָן אַוְיִּיך זַי... אַוְן [הָאָט] אַרְיִיסְגָּעָרָעָס זיך עַפְּסָס מְרוֹאָדִיק גְּרוֹאָבָּן»;
 39. «הָאָט זיך אַוְיסְגָּעָלָאָס אַוְן [הָאָט] אַרְיִיסְגָּעָרָעָס זיך גַּעֲבָן דָּעַם הַיְּלָפָסְטָן
 עַס קְעָן אַבָּעָר זַיְן אַמְּחָלָוקְתָּן הַפּוֹסְקִים. צַי מַעַדְאָרְף יָאָ גַּעֲבָן דָּעַם הַיְּלָפָסְטָן
 ווערטַן בְּבִים צוֹיִיטָן ווערטַן אַיִּין דִי פְּאָלָן ווען עַר אַיִּין אַוְן אַנְדָּעָרָעָר ווי בְּבִים עַרְשָׁתָן.
 אַרְיִיב — זַאֲגָט מַעַן — פְּרִיעָר קְומָט אָס פֿאָרָעָם קוֹן היַלְּפָסּוּעָרְבָּן הָאָבָּו, מַזְוּ מַעַן נִיט
 פֿאָרגָעָסְן אַרְיִינְצִישְׁטָעָלָן דִי פֿאָרָעָם קוֹן זַיְן בְּבִים צוֹיִיטָן ווערטַן, ווֹאָס פֿאָרָלָאנְגָּט
 צוֹ זיך דעם אַנְדָּעָרְשִׁידָּקָן היַלְּפָסּוּעָרְבָּן. אַוְן אוּיִּיך פֿאָרָקְעָרֶתָן: אַוְיבָּדִי פְּרִיעָר
 קְומָט אָס פֿאָרָעָם קוֹן זַיְן, דָּאָרְף מַעַן שְׁפָעַטָּעָר נִיט דְּרַכְּלָאָן דִי פֿאָרָעָם קוֹן הָאָבָּו.
 אַזְוִי פְּלָעָגְט טַעַנְהָן יוֹסֵף אַפְּאָטָאָשָׁוּן. מִינְיָן עַרְשָׁטָעָר רַעַדְאָקְטָאָר, דָּרָ אַלְפְּסָנְדָר
 מַוקְדָּוְנִי, הָאָט אַיִּין 1921 אַזְוִי פֿאָרָרִיכְטָט מִינְיָן שְׁרִיבְּבָן.⁴ אַט אַזְוִי פֿאָדָעָרָוָג אַיִּין אַזְוִי
 אַיְבָּרִיכְעָ פְּעַדְאָנְטִישְׁקִיטָן ווֹאָס גַּעֲפִינְטָן נִיט קְיִינָן בַּאֲרַעַכְתִּיקְוָנָג נִיט אַזְוִי גַּעֲרַעַטָּן
 אַזְוִי נִיט אַזְוִי גַּעֲשְׁרִיבְּעָנָעָם יִדְּישָׁ. שְׁלָמָּעַלְיכָּם קְומָט וּזְאָס קְומָט אַזְוִי גַּוט אַזְוִי אַזְוִי
 אַנְדָּעָרְשִׁידָּקָן היַלְּפָסּוּעָרְבָּן בְּבִים צוֹיִיטָן ווערטַן ווֹאָס קְומָט אַזְוִי דָּעַר פֿאָרָגְאָנְגָּעָנְעָר
 צִיטְטָן»;

40. «הָאָבָּו זיך אַנוֹנְזָעָר זַיְדָעָס אָס מָאָל פֿאָרְשָׁלָאָסן, [זַעַנְעָן] גְּזַעְעָס דָּרְבִּי טָעַג אַוְן
 דָּרְבִּי נַעַכְתָּס... אַוְן [הָאָבָּו] גְּזַעְגָּט תְּהִילִים»;
 41. «אַיִּז נִיט נַחְפָּעֵל גַּעַוְּחָרָן אַוְן [הָאָט] נִיט אַוְיִגְעָהָרֶת צַוְּאָנְצָן»;
 42. «הָאָט דָּאָס אַפְּגָּעָנְאָטָן, [הָאָט] אָשְׁמָעִיזְגָּעָבָן דִי סּוֹסְמָ אַוְן [אַיִּין] גַּעַקְּרָעָרָרָה»;

43. «אַיך הָאָב אַלְץ קְיִינָן צִיטְטָס נִיט גַּעהָאָס, [בְּיוֹן] גְּזַעְעָס אַוְן גַּעַלְעָרָנְטָן».
 אַט דָּאָס דְּרַכְּלָאָן דָּעַם צוֹיִיטָן (אַדְעָר דָּעַם דְּרִיטָן) היַלְּפָסּוּעָרְבָּן דָּאָרְף מַעַן
 אָונְטָעָרְשִׁידָן קוֹן דָּעַם עַלְיִפְּטִישָׁן אַוְלָן אַיסְדָּרִיכְן זיך, ווי לְמַשְׁלָה:
 44. «זְוּמְעַרְלָעָבָן, נַאֲרָ וּזְאָס [זַעְנָעָן] אַוְיִגְעָקְוָמָעָן עַפְּלָ אַוְן בָּאָרְזָן»;
 45. «אַיסְטָרָאָכָטָן זַאֲכָן וּזְאָס [זַעְנָעָן] נִיט גַּעַשְׁטוּגָן, נִיט גַּעַפְּלִיגְּנָן»;

⁴ אַיך הָאָב נִיט קָאָנְטָרָאָלִירָט צַי אַפְּטָאָשָׁוּן אַזְוִי מַוקְדָּוְנִי הָאָבָּו טַאָקָע טַעַנְדִּיק אַזְוִי זַיְעָר
 שְׁרִיבְּרָאָפְּגָּעָהָרָט אַט דָּעַם «כָּלִילָה». אַזְוִי זַיְעָר וּזְיִוְן הָאָבָּו זַיְעָר אַפְּגָּעָהָרָט קוֹן אַיִּם.

46. «עלע [האָכָן] אַרְאָפְגָלָאָזֶט דֵי גַעַז, אַלְעַ [זְעַנְעַן] קָאַרְזָאָרגָט, אַנְדָעָרָע [זְעַנְעַן] קָאַרְוִינְגְּטָט».

ז. אוניווערטסאלע קאניונקציע איז.

אינעם צוויותן באנד פון גראוטן וווערטערבורק פון דער יידישנער שפראך, ווועט בקרוב ארייס פון דורך, וווערן אונגגעבען גאנצען ערעדן קארשידענע פאלן בענין ניצן את דאס קליניע וווערטעליע מיט א פארשיידניךן יהוס (פון daz און פון als) און מיט און אייגענען אנטווקילונג. דער איז אווי היפש אימפעראיליסטיש אונט פארבנט און שטוויסט אטילו אטט מאל ארייס אנדערע קאנינוונקיעס: ווען, אויב, ווי, פדי, וואס א"א, שיין אפגעראדעט פון זיין פונקציע צו פארביניך און אבזיעקטואץ מיטן הייפטואץ, אונטהט דעם דאס אין דער עלטערעד תקוה און און דער פאלקסטימלעכער ליטעראטור אויך פון 1910 יארהונדערט. שלום' עלייכם האט זיעיר ליב את דעם איז און ניצט אים אויף שריט און טרייט. בימס באטראקטן שלום-עליכם דרכ אין ארויסהייבן א באונדער וווארט אדער פראזע אונדיליב זאץ (ווען יידישש שפראך, ב' טאקס, ז' 35—39) איז שון איסגעומען צו גאנגעבן דוגמאות מיט איז דין די ואצן 4 — 12 און 14 (אויף ז' 37 און 16—20, 22, 23) (אויף ז' 38). איצט זונגען מיר נאך מוסיף:

47. סביר איך אינן איז א וויב זאל תלמיד האבן ביי זיך א דרייערלי' (צוי קארביינדן
אן אבעיקטזאץ);

48. «הוּמָעֵן דָרְךָ עַס אֲנָגִינָן אֶז אַיִדְישׁ בְּחֹורְלָגִיט זִיר שְׁבַת בַּיִם טָאגּ שְׁפָאָן צִירָן . . .» (פְּאָר אַסְׂבִּיקְטּוֹזָאָז);

49. «קָרְאָן בַּי אָנוֹגָז וּוּעֶרֶל אֵז אֵי יַד ... טָרְקִין הַנָּתָה נִיט הַאֲבָנִי» (פָּאָר אָנָּטָרְבּוּתִין בְּבִיאָק);

55. "ודען יציריהרע האט שווין איז גליק איז אים פֿאַלְגָּט מַעַן אֵסֶר מַעַר חַי דַעַם יצירטּוֹב" (אוזו ווי טְרִיעָה);

5.5. "אֵלֶּنְגַּעַד שָׁמֹועַ אָז צְוֹעֵק . . ." מער נישט אָז אָן אוֹרִיסְרִיךְ" (אנשטייטס וו':

5. «וְאֵם אִיז דען אָזעַלכָּס אֶזְ מָעָ בָּאַקְרָומָטָן גָּנוּנָם רְבִינָן עַטְלָעָכָע לְאַקְשָׁן?» (ס'אך האבן ניט געפֿילט קִין שָׁמָם בְּיוֹן» (אַזְוִי ח' 49):

5. "וְאֵם שׁוֹן הַאֲבָן גַּעֲהָאָת אִיבְּעַר גַּעֲלִיעַנְתָּ" (סוביעקטואן), ו-

5. מונטש אודר אויב אוירן יאריד, אוירן ער קול מיט האָזעונגגען:

5. "אֵיךְ דָּבָר אֲפָדָע שְׁחוּשׁ טְרַגְּנוֹן זֶה אֵפֶךְ — אֵין מִתְּנָן קָאָס אֵין דָעַר עֲרָד" (אנשטייט ווֹן אַדָּער אַטְּרוּבּוֹסְיוֹן) ווּמִנְּאָרְבָּר גָּדוֹלָה וּמִנְּ.

ואריך פון אַפְטָן ניצן אֶז בָּמְקוֹם ווּעַן נִיט דְּרִינְגָּנוֹן אוֹ דָּעֵר ווּעַן אַיְן

מיר עטלאכע דוגמאות מיט ווען:
ויז' ישען, ווי דאס איז איסגעומען צו הערן פון א פָּנְגַּעַם סָסִיגַּס.

5. ז' מין גאנצער אויסיקוק איז געווען אויף דעם פֿאָנָּאכְטַּן, חען מע צעלאָס די קיביגער פֿון די חדרים:

50. "ער זאל ניט טאנצן דעםאלט, וווען מע שפֿילט גיטע";

59. זכרי נאכט, וענו אלע שלאלון, אין ער אויר.

• [View more posts from this author](#) →

ויל מען בטְהִרּוֹשׁ אֲרוֹיסָהְיִיבֵּן דַעַם צִינְטוֹבָאַטְיִיטַט, אוֹז אַטְמַאל נִיט גּוֹט אַנְטַ
צּוֹקוּמָעַן צּוֹם פְּלִיבָּאַטְיִיטִיקָן אָוֹן דַעַרְבִּידְעַר וּוַיְנִיקְעַר וּאַגְּנִידְיקָן אָז, נַאֲרַ מַעַדְרַף
אַנְקָומָעַן צּוֹ וּוֹעַן, בָּעַת אָוֹן עַנְלָעַכְעַ צִינְטוֹבָאַטְיִיטִיקְיִיעַ.

ז. דער דעםאנסטראטיזווער פֿרְאַנְגָּטָם דַעַר, דִי, דָאָס

די רַיְדַ אַיְזַ אַדְ וּוּגַן נִיצְן דָעַר, דִי, דָאָס אַנְשָׁטָטָס די פֿרְעַונְלָעַכְעַ פֿרְאַנְגָּטָם
ער, זִי, עַס, אָוֹן די מַעְרְצָאַל-פְּאַרְאֻעַם די אַנְשָׁטָטָס זִי. דַעַרְבַּת האַבָּן מִיר דָאַ אַיְזַ
וּגְעַן וַיַּט בַּיּוֹם בְּהִרְוּשָׁן אַנוֹיְגַן, וְאָס אַזְוִינָס אַיְזַ גַּאֲטִירְלָעַד אָוֹן מוֹהָן מַאְלוּוּ,
נַאֲרַ דִי פְּאַלְן וּוֹעַן מַעַנְצַט אַטְמַאל פֿרְאַנְגָּטָם דַעַרְבַּת מִיטַ אַגְּמָעַן,
אַ וּוֹאָרֶט בְּכָלְלַ, וְאָס דַעַר רַיְדְעַר האַטְמַאל דַעַרְבַּת דַעַרְמַאנְט. אַזְאַ פֿרְאַנְגָּטָם דַעַרְפַּ
איְגְּנְטָלְעַד הַיִּסְעַן דַעַמְאַנְסְטָרָאַטְיִוּזְרָעַלְאַטְיִוּשְׁעַר. אַגְּבַ מַוְ דָאַ נִיט זִין דַעַר
בוֹלְטָעַר אַקְצָעַנְטַ פְּוֹן דַעַמְאַנְסְטָרָאַטְיִוּזְרָעַלְאַטְיִוּשְׁעַר. אַזְאַ מִין נִיצְן דָעַר, דִי, דָאָס
אוֹן דִי אַיְזַ אַרְאַקְטָעַרְיסְטִישַׁ פְּאַר אַצְאַל אַוקְרָאַנְגְּעַר רַיְדְעַנְשַׁן, וּוּבְטַ נִיט אַלְעַ.
גַּעַהְעַרטַ האַבַּאָד אַדְ עַס פְּוֹן וּוֹאַלְגְּעַר אָוֹן פְּוֹן קַיְעוּוֹר יִדְן אָוֹן פְּוֹן גַּעַבְרִיטִיקַע
בָּאַרְדִּיטְשָׁעוּעַר. דָאָס אַנְשָׁטָטָס נִסְעַן צּוֹם טִילְ אַוְיךְ פּוֹלִישְׁעַ יִדְן, אַבְעַר נִטְ
דַעַר אַנְשָׁטָטָס נְרַ אָוֹן נִיט דִי אַנְשָׁטָטָס זִי. אַוְיךְ דַעַר זַיְעַר פְּאַרְשְׁפְּרִיטְעַר דָאָס
אַפְּיַילְוַ בְּיַ לִיטְוִישְׁעַ יִדְן האַטְמַאל נִיט קִין שִׁבְיכָוֹת אַהֲרָר (דַעַר חֻוְבַן — דָאָס
אוֹן אַפְּאַלְעַנְעַזְאַךְ). דִי וּוּיְטָעַרְדִּיקַע זַאֲצַן וּוּלְלַן קְלָאַרְעַד מַאְכַן אַיְזַ וּוּסְ
עַס גִּיטַן. אַט גַּעַטְיַגְעַן מִיר בַּבְיַ שְׁלָוְמִיְלְכְמַעַן:

61. קִין גַּאֲרַ שְׁלַעַכְסַ יִנְגַּל אַיְזַ דָאָס גַּעַתְעַן, אַט דַעַר שְׁלָוְמִיְלְכְמַעַן [דָאָס
אַנְשָׁטָטָס עַי, אָן דָעַם אַקְעַנְטַ אַוְיךְ דָאָס]:

62. דָאָס יִיְשַׁע חַדְרִיְינְגַל — זַיְדַר האַטְמַאל נַעֲבַר דָאָס גַּעַנְצַיְאַר גַּעַהְעַרְעַותְעַ
זַיְעַר אַנְשָׁטָטָס עַר. וְאַדְמַעְקַן דַעַם חַילְוק צְחוּשָׁן דָאָס קַגְנְסְטְרַוקְזִים פְּוֹן דָעַם זַאֲן
מִיטַן פְּרִיעַרְדִּין, וְאָס דָאָס (פְּוֹן אָן אַגְּנַעַר פְּאַרְאַקְטָעַר. מִיטַ אָן אַגְּנַעַר פְּוֹנְקִיעַ
בָּאַעֲכְטִיקַט אַמְשַׁר דָאָס נִצְעַן דָאָס אַיְן עַרְשָׁטָן זַאֲן אַדְרַעַר אַיְזַ[
63. הַאַטְמַאל יִרְקַ אַפְּגָעַוְונְטַ מִיטַ בֵּין שְׁפָטְעַלְעַ, אַיְדְעַר עַר האַטְמַאל אַוְיךְ
שְׁפָטְעַנְדִּיקַ ... עַס האַטְמַאל בְּאַמְתַ האַרְאַצְעַדְיקַ בָּאַגְגַ גַּעַטְאַן מִיטַ זַעַם זַעַם שִׁיְיַן ...
אַפְּגָעַוְונְטַ אָוֹן מִיטַ וְאַרְצַ גַּעַזְעַנְטַ וְאַרְיַ מִיטַ זַעַם נִאַךְ אַמְלַי
לְאַטְמַאל אַנְשָׁטָטָס עַס. וְחַי עַס אַזְאַל וְיַס פְּאַרְטְשְׁעַפְעַן דַעַר חַיְסַ זַעַם, אַיְזַ דָאָס
אַגְּנַעַר אַוְיסְחוּבַג אַוְיךְ אַוְיסְצּוּמְדוֹן יִמְיט אַיְם, וְאָס וְהַולְטַ גַּעַעַנְטַ שַׁאֲקַן דָעַם
אַפְּנַיְוָרְק אָזְזַעַמְתַ דָאָס זַעַם טַאֲן מִיטַ אַלְעַבְדִּיקַן מַעְנְשַׁחַן]:

64. נִחוֹם חַווּיְקַס קִינְדַעַר ... גַּאֲרַ אָן אַיְגְעַנְטַם בְּרוּדְעַר בְּאַדְרַאְרַ מַעַן אַזְוַי נִיט
וּיְנַגְעַן, וְחַי דִי האַבָּן גַּעַחְיַינְטַ נַאֲרַ יִיְעַר יִוְנְגַן רַבְּיַן [דִי אַנְשָׁטָטָס זִי],
65. «הַדְּבָר מִיךְ לִיבַ ... אַוְויַ שְׁרַטְסַ צּוֹ אַיְצַ דָאָס וְאַזְעַקְעַ פְּנִימַל, אָוֹן אַיר בְּאַקְוּמוֹט
דָאָס לִיבַ» [דָאָס אַנְשָׁטָטָס עַס]:

66. «אָוֹן דָאָס פְּקִיעַרְלַ חַעַם זַיְקַ בְּאַחֲזִין, בְּאַדְרַאְקַסְטוֹ גַּלְיַיךְ צְוִיגַיְן צּוֹ דָעַם, צּוֹ
פְּקִיעַרְלַ הַיִּסְטַ עַס» [צּוֹ דָעַם אַזְוַי וְחַי חַיְסַ זַעַם אַיְזַ זַאֲךְ]:
67. «קָאָן עַס זַעַם אַמְשַׁר דָאָס שְׁפִינְגְוָעַלְעַ יִשְׁפָה... שְׁמַיְלַט עַר זַיְקַ נִיט, נַעֲמַת אָוֹן
טוֹטַ דָאָס אַרְיַבַן» [זַעַם אַנְשָׁטָטָס עַס].

68. «מַעַר פְּוֹן אַלְעַ אַיְזַ גַּעַוְעַן דַעַרְשְׁלָאָגַן סִירְקָעַס לִיְבְלִינְג... דַעַר האַטְמַאל
טַעַג דַעַר אַגְּנַד נִיט גַּעַבְגַּעַן» [דַעַר אַנְשָׁטָטָס עַר].
69. «אַיְזַ עַמְעַזְעַר [דִּיהָ אַ קִינְ] קְרַאַנְק גַּעַחְאָרָן... אַיְזַ דָאָס אַבְעַר גַּעַוְונְטַ גַּעַ
חַרְן...». [אַיְזַ זַאֲךְ גּוֹמָא הַעֲרַת בְּהִרְוּשָׁן נִיט דַעַרְמַאנְט דָאָס וּוֹאָרֶט קִינְ, אַבְעַר
דָאָס צִיט זַיְקַ צּוֹ אַט דָעַם לְאַגְּיַשְׁן סִוביַעַט אָוֹן קוּמָ אַנְשָׁטָטָס עַס].

דער, די, דאס קען אויך באטראקט ווערצע ווי א מין קירצונג, אונשטאט: דער דזאקייער, די דזאקייע, דאס דזאקייע. דער פראנאמ וואס מיר באטראקטן אים דא איין בעי שלום-עליכמען ספֿעַצְיָעַל פְּרָאַמִּינְגֶּנֶטְן נָאָךְ אַזְצְטִילְיָאָדְרָעָ אַפְּרָאַזְעָ וְאָסְ וּוּרְטָ פְּרָאַיְעָרָ אַזְסְגַּעַטְמִילְטָ. אַרְוִיסְגַּעַתְבִּיבָּן, דאס האבן מיר שוין געזען אין זאַז.

62. נָאָךְ אַפְּ אָפְרָאַיְעָרָן דּוֹגְמָאוֹת:

70. «וואָס אַיר, פְּרָאַרְשְׁקָעָס — די פְּאָלָן אָפְ וְיֵבְּאַלְדְּ נָאָר זַי וְעוֹרָן רַעֲכַת גַּעַלְלָה»,

71. «מָאִירָס פְּאַטְעָר — דָעַר הָאָס מָוֹרָא אַפְּלִילְוָא קָוק צָו טָאָן אַיְיף דָעַר בְּלָהָה». דער

זאַז אַיְזָן «קִינְדְּוִינְשְׁפִּילְיָה». אַיְזָן וּרְשָׁטָן נָסְחָה, אַיְזָרְעָלְשָׁלְמָן-עַלְיכָם הָאָט שְׁפַעְטָעָר

אלְיִזְרָאֵלְיִצְחָקְטִיבְּלִילְטִילְיָה. האָט דָעַר זאַז גַּעַחַטָּס אַזְאָגְפִּינִים: «אוֹן מָאִירָס

פְּאַטְעָרָן הָאָט מָוֹרָא אַפְּ שְׁטָאַרְקָן קָוק טָאָן אַיְיף דָעַר דְּזְוִיְקָרָר בְּלָהָה».

מִיד שְׁטָרְבִּיכְן אִיצְט אָונְטָעָר וְאָס אַיְזָר פְּרָאַיְעָר דּוּרְמָאָנְטָ אַגְּבָ-אוֹרְחָה: עַס אַיְזָן נִיטְשְׁלָוּמְדָמָס בְּאוֹנוֹנְדָעָרְקִיטָם דָאָס נִיצְן דָאָס אָונְשָׁטָאָט אַיְבְּרָצְחוֹרָן אַגְּנָנְצָן זאַז, אַדְעָר אַפְּרָאַזְעָ, אַדְעָר אַן אַרְוִיסְתְּהִיבָּטְן אַפְּ אַזְעָרְטָ, וְיֵמֶר קָעְנָעָן עַס זָעָן דַּי וּוּבְּטָעְרְדִּיקָעָ זָעָן וְאָס זָיְנָעָן אַיְזָן זִיְעָר אַוְיְקָבוּי פְּרָאַיְזָן פְּרָאַיְזָן יְעֻטוּוּדָן דִּיאָאָן לעַקְטִישָׁן שְׁטָעָמְפָלָן:

72. נָאָר אַזְעָר אַלְיִזְרָאֵל אַיְזָן מַעֲנְטָשָׁן נִיטְשְׁלָוּמְדָמָס קִין גַּעַחְיוֹנְלְעָכָר — דָאָס וְהִים אַיְזָר פְּאָרָה, גַּעַחְיִסְמָן;

73. «צְוַשְׁטָעָלָן אַפְּ בְּעַנְקָעָלָע — דָאָס אַיְזָן נָאָר אַפְּ מְצָוָהָה, דָאָס אַיְזָן אַפְּ חַוָּבָה וְאָס יְעַדְעָר יְיִד אַיְזָן מְתוּבָה צָו טָאָן»;

74. ... דָעַר גַּעַדְוָן — דָאָס אַיְזָן מְנַשָּׁה דַּעַם רַוְּקָס גַּאֲרָטָן»;

75. «סְטָעְמְפָנִיָּו — דָאָס אַיְזָן אַמְּנִיָּו זָנוּנְמָעְנִישָׁ וְאָס אַיְזָן אַיְמָס אַיְבְּרָגְעָנְגָנָגָן בְּרִוּשָׁה צָוָן טָאָטָן».

נָאָר אַיְזָן דַּי פְּרָאַיְדִּיקָעָ זָעָן, וּזְדָעַר דּוּמְאָנְטָרָאָטְיוֹ-רוּלְאָטְיוֹיְשָׁרְפָּרָאָנְמָס וּוּרְטָ גַּעַגְעָבָן אַיְזָן קוֹרְסָיוֹ, אַיְזָר אַרְאָאָן דַּי כָּאָרָאָקְטָעְרִיסְטִיכְעָשָׁ בְּאַזְוּנִי דְּעָרְקִיטָם וְאָס אַיְגְּנְטָעְרְדָעְסִירָט אַונְגָּזָן. וְיֵוּבְּשָׁת דַּי דְּרָשְׁבִּינְגָּוָן אַיְזָן גַּעַוּוֹן פְּאַרְדִּישָׁפִּיָּס אַיְזָן לְעַבְּדִיקָה לְשָׁוֹן אַיְזָן אַיְיךְ אַיְזָן דָעַר לְיַטְעְרָאָטָור דַּאֲרָף נָאָךְ אַיְסְנָעָזָן פְּאַרְשָׁתָוּן. מִיד וּוּיְסָעָן אַבְּעָר אַזְעָר וְיֵוּלָע אַנְדָעָר שְׁרִיבְעָרָס פְּאַרְמָגָנָט דַּעַם שְׁטָרִיךְ דָעַר נְסָתָר, אַגְּבָיְרָעְנָעָר אַיְזָן בְּאַרְדִּיטְשָׁוֹן. עַר הָאָט נִיטְשָׁה אַזְעָנִיצָט אַט דַּעַם פְּרָאָנָם, נָאָר אַיְמָס אַיְבְּרָגְעָנִיצָט — אַזְזִי אַזְעָר אַזְעָט אַבְּלָטָאָגָט צָוָן זִין לְשָׁוֹן.

ח. בָּאַזְוּנְדָעְרִיקִיטָן בַּיְּ בִּיְגְּנוּגְגָעָן

1. אלְעַן בִּיטְזַק נִיטְשָׁה אַיְזָן דַּי בִּיגְגָאָלָן: «בָּאַלְיִיגְטְּ שְׁלָאָפְּן אַלְעַן אַיְנָעָם», «אַזְסְגַּעַגָּסָן אַזְזִי זִי אַלְעָעָ», «מַעַר פָּוָן אַלְעָעָ», «וְאַזְרָעָמָר פָּוָן אַלְעָעָ», אַזְזִי. עַס טְרָעָטָן זִיךְרִיא: «מִיטְ אַלְעָמָעָן». דָעַר פָּאָסָעָסָיו אַיְזָן תְּמִיד אַלְעָמָעָן.

2. אלְעַן דָאָס (לוֹיטָן יְזָאָ-אַוִּיסְלִיגְג אַפְּגָעָנוֹנְדָעָרטָ), אַבְּעָר עַס אַיְזָן דָאָךְ אַיְזָן פְּרָאָנָם) בִּיטְזַק נִיטְשָׁה אַיְזָן דַּי בִּיגְגָאָלָן. «גַּעַבְּעַנְטָשָׁת מִיטְ אַלְעָסָגָט», «אַזְעָסָגָט סִימְבָּאָל פָּוָן אַלְעָסָגָט גַּוְטָס» אַזְזִי.

3. סִיאָזָן אַיְטָלָעָס (נִיטְשָׁה אַיְטָלָעָךְ אַדְעָר אַיְטָלָעָךְ) פָּאָר אַזְעָר פָּוָן נִיְּיָר טְרָאָלָן מִין, לְמַשְׁלָה: «אַיְנְטָרָעָסִירָט וְיֵדְמִיט אַיְטָלָעָס בְּרָעְקָעָלָעָ», «פָּוָן אַיְטָלָעָס

ברעקל באזונדער, "שטראָן פֿאָר אַיטלעכט ברעקלע", "מייט אַיטלעכט ביי' מעעלע" אַזְנוּן.

4. דאס אנדרען ביטץ זיך נאך א פרעפזאוייציע, למשל: "איינס מיט דאס אנדרען", "עלבן איינס פון דאס אנדרען", "באקלנס צויניגט געליגט איינס אויף דאס אנדרען". "איינס נאך דאס אנדרען", "איינס עבען דאס אנדרען" אוו'ו.

6. עס טרעדטן זיך רעלאלטאיו אופט או דער אדייעקטיו פון וויבעלען מין אין דאט יומו זאל צוין אן דער ענדונג דר: "אויף א קורצען וויבלע", "אייף א קורצע ציטט", "אויף א לאנגע ציטט"; פאָרעדעכגעגען פאָר א צו גרויסע עבירהה"; "פֿון אַ שטיַּקְל גַּעֲבָרָטָעַנָּע צוֹגֶג"; "דוֹדֵך אָן אִינְגָּעַטְרָעַטְעַנָּע, קָרְצָע, שְׁמַאלָּע, סְטוּזְקָע"; "הָאָט זַיך פַּאֲרָקְלִיבָן אָין אִינְגָּע פֿון דַּי בּוֹיְדָן"; "אַרְיבָּרְגָּעָמוֹת אִין אַ צְוִוִּיטָע ווּוֹנוֹגָג" אָא. עס איז שעויר זיך פַּאֲרְצָוּשְׁטָעָלָן אָן דאס אלץ האט אויף געטאָן בחור הצעער. פֿון דער צוֹוִיטָע זִיכְט אַבָּעָר אָין דער אַרטְּיקָל ווּבְּלָעָן.

7. באזונדר, גאנץ, גראוס — אן או ארטיקל אידער מיטן אומבאשטייטמן ארטיקל פאר זי — בייגן זיך ניט: "געווארט א גאנץ ווינטער", "געהאט גראוס הנאה" איזו.

ט. גראמיטישער מין

וואס שייך דעם גראמאטישן מין אויז פדאי צו פארציציינגען און בוי שלום

- עליכמען ריביסן זיך דורך ליטויניש' פארמעונג, למשל: "דען גימנאזיסטל";
- "נאריישער בחורול"; "נארו און אומשולדיין בחורול"; "א בחורול א קודצער און א גראבעו"; "א מיידל א שטילע, און ערעלעכע" א"א. פארשטייט זיך און דאס זיגונען יוצאים-מן-הפלל. אבער מע קען ניט אונגעמען און אט די ציטרטע פארמעונג האט און אנדר האנט אריבינגענערBIN, ניט שלום-עליכם. לערנט עס אונדזה: אין דידי פאלן ווועס אויז פאראן א סתרה צוישן אונגעומענגען מין און דעם גע-
אלעקט האט שלום-עליכם זיך א ביטסל געוואואטלט.

פארצן נאך אנדערע וואקלענישן. די ווערטער אויף קייט (די גרויסקייט, די הייליקייט אונז'ו) געהערן בי שלום-עליכמען ס'רוּב צום וויבעלען מין; די ווערטער אויף עניש (די פאלביבעניש, די פארברגונגניש) זייןגען אויך אין דער ערלביקער קאָטונגאַריע. צום מענעלען מין געהערן: געלעכטער, געווינן, געלענער, געווויש, גערס, גיטט, קרייד, ארט, ארטיקל (סחרה), בוך, לוי, חדר, תבלית; **פֿאָרְצָן דעם ערשותן מאַלְיָן**.⁶ צום וויבעלען מין געהערן: בריך, ברוב, מעל, ראד,

אָבָעַר: צובינְדֵן אִינְס צוֹם אַנְדָעַרְן, אִינְס מִיטֵן אַנְדָעַרְן, אִינְס אוּיכֵן אַנְדָעַרְן, אַנְדָעַרְן.

ו. לא איז שוער צו געבן די פֿאָרָעָם פֿוֹן מְעַרְצָאָל.

⁷ איגעום וואצ' מע וערט פטור פון קראמע די מוייד' מוו בליכבן די חבל 'קְרֹמֶעַ דִּי מַוִּידָה' איזו און איינס זומס לאוט זיך ניט פונאנדרטילן. סיינו אינסערעסנט די קראזע 'צְחִישָׁן דִּי חֲבָרָה רְבִיבָרָה': די ציט זיך צו ריבעררט (ווען הערתא 3).

אבער: איצטיקס מאל.

ווערטער, וויעז, קישן, שביבות. מיר טראען בגין שלום-עליכםען: «א גאנצע שטרוייז», «די לאאמַפַּ», «מע גיט זי און דער דינסטַטַּ», «ציזונג פָּון דער לעצטער קלאסַטַּ» (אין אַ לאטערדיי); «אריבִּינְשְׁטָקָן די יַדְּ», אויך «די זִישְׁלָעַטְּ». צום נײַטראָלָן מֵין געהערן: געשטاطט, מיטל, רעשהָן; ערטערוועזַן אויך דאס שמייכַל; דאס חידוש, כתהּ. עוףּ; דאס וואָראָנקָא דאס פֿערְעַיְאַסְטָלָאוּ.

ו. עטלעכּע מערכְּצָאַל-פֿאַרְמָעָן

געוַיְנְטָלְעַךְ אַיז נְעוּנָה, נָאָר גַּעֲטָרָאָפַּן בְּתִי אַיְיךְ נְנוּ. לְאַמִּיר פֿאַרְצִיְּבָעַד בעזּן: געלטַן, געלעכְּטָעַרְוָן, צוֹנְגָּעָן (פָּון בְּהַמּוֹתָה); «זְעוּנָן מִיר גַּעֲלִיבָּן שְׂטִין וְויְדי חָאנְעָן», «בִּיזְׁ דִּי קְנוּעָסְׁ». אַין פָּולְן הַסְּכָם מִיט זְבָּן דִּיאַלְעָקָט שְׁרִיבָּטַן שְׁלוּמָה-עליכּם: לעערטַס, בעטלעטַס, שעטעפְּרַס אַזְּוּוֹו.

מיר האבן דא דעם גאנצַן עניין, שלום-עליכּם גראָמאָטַיק, ניט אוַיסְגַּעַשְׁעַפְּט אַון אוַיךְ זִיךְ נִיט אַפְּגַּעַשְׁטָעַלְט אַוְיָחָד אַלְעַ פרְטִים פָּון דִּי פּוֹנְקָטַן וּאַס וּוּרָן דָּא אַנגְּבָּרִיטַן. דאָרְ קָעַן דָּאָס אוַיְבָּן אוַיסְגַּעַרְעַכְּנָטַע פֿאַרְטַּ זִיךְ אַ נִּצְלָעָכְּרַ צָוְגָּבְּ צָו דִּי פֿרְעַדְיְקָע אַרְטִיקָלְעַן וּוּעַגְן שלום-עליכּם לשׁוֹן. וְוי גְּרוּסָס עַס זָאַל נִיט זְבָּן שלום-עליכּם אַוְיָטָאַרְעַטְעַט, אַיְזְ בְּיַם אַיְנְשְׁטָלָן דִּי פֿלְלַשְׁפְּרָאַק נִיט שִׁיךְ זִיךְ פֿאַרְלָאָזְן אַיז אַלְעַ בְּלָוִזְן אוַיךְ אַס. פָּון דֻּרְ צְוִיְּטָעַר וּבַיט — אַן אַים קָעַן מעַן זִיךְ נִיט באָגִיאַן.

ווערטלעַד אָונ שְׁפִּרְיכּוּוּרְטָעָר ווּעַגְן דָּעַדְן אָונ שׂוֹווִינְגֶן פָּון יְצָחָק צְדָקוֹבִּי

אַיךְ האָב זִיךְ באַקָּאנְטַן מִיט דֻּרְ אַרְבָּעַט פָּון יַי. טְשָׁעַרְנִיאָק, גַּעַדרְקָט אַיז יְדִישָׁע שְׁפָרָאַק בְּאַנד אַxx, גּוּמְעַרְן, 2, 3 אָונ בְּאַנד וְוְxx. דָּארְטַן וּוּרָן גַּעַברְאָכְּט אַיְבָּעַר 200 ווּוּעַרטְלָעַךְ אָונ שְׁפִּרְיכּוּוּרְטָעָר וּאַס הַאָבָן צָו טָאַן מִיט רָעַדְן אַון שְׂוִיגָּנָן, נִיט גַּעַקוֹקָט אוַיךְ אַט דֻּעַם גְּרוּסָס מַאְטָעָרְיאָל, הַאָב אַיךְ גַּעַטְגָּעָן צְוִישָׁן מַבְּינָן זָאַמְלָוְגָעָן אַ הַיְשָׁע צָאָל אַזְעַלְכָּעָו וּוּעַרטְמָעָר אָונ שְׁפִּרְיכּוּוּרְטָעָר וּאַס הַאָבָן צָו טָאַן מִיט דֻּרְ זְעַלְבִּיקָּעָר טְעַמְּעָאָבָר וּאַס זְבָּנָעָן נִיטָאָ אַיז יַי. טְשָׁעַרְנִיאָקָס אַרְבָּעַט. וּוּעַן אַיךְ האָב צְנוּיְּגַגְגָּנוּמָעָן אַל דָּאָס וּאַס בַּיְ מִיר אַיז פֿאַרְצִיכְיָנְט גַּעַוְאָרָן בְּמִשְׁךְ פָּון כְּמַעַט 50 יָאָר, הַאָט זִיךְ אַרְוִיסְגַּעַשְׁטָעַלְט אַז אַיךְ קָעַן דָּא גַּעַבְן אַזְאָ גְּרוּסָעָה וּאַס קָעַן הַעַלְעָן פֿאַרְגְּרָעָסְעָרָן אָונ בְּאַרְיִיכְעָרָן דִּי מַסְכָּתָא רָעַדְן אָונ שְׂוִיגָּנָן אַיז פֿאַלְקָס מַוְילָ.

אַיז אַלְעַ מַבְּינָן פֿאַרְשְׁרִיבְּגָעָן הַאָב אַיךְ נִיט פֿאַרְצִיכְיָנְט דִּי נַעַמְעָן פָּון דִּי מַעֲנַטְשָׁן וּאַס אַיךְ האָב גַּעהְעָרְטַעְט פָּון זִיךְ דִּי אוַיסְדְּרוֹקָן אָונ אוַיךְ נִיט דִּי מִקְמוֹת פָּון וּוּאַגְּעָן זִיךְ שְׂטָאָמָעָן. בַּיְ מִיר אַיז אוַיךְ נִיט פֿאַרְצִיכְיָנְט דָּאָס יָאָר, וּוּעַן אַיךְ האָב גַּעהְעָרְט אָונ פֿאַרְשְׁרִיבְּן אַ וּוּעַרטְלָאַד אַדְעָר שְׁפִּרְיכּוּוּרְט אַדְעָר אַוְיִ זִיךְ אַז

* אַ קָּלָם אַיז אַ לְעַרְנְשָׁול אָונ בַּיְ שלום-עליכּםען אוַיךְ דַּעַה.